

Tradicijsko glazbovanje u Istri: istraživanje, mogućnosti i perspektive

Goldin, Georgie

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:892577>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-22**



Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)



Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Muzička Akademija u Puli

GEORGIE GOLDIN

**TRADICIJSKO GLAZBOVANJE U ISTRI:
ISTRAŽIVANJE, MOGUĆNOSTI I PERSPEKTIVE**

Diplomski rad

Pula, rujan 2018.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Muzička Akademija u Puli

GEORGIE GOLDIN

**TRADICIJSKO GLAZBOVANJE U ISTRI:
ISTRAŽIVANJE, MOGUĆNOSTI I PERSPEKTIVE**

Diplomski rad

JMBAG: 0303036668, redoviti student

Studijski smjer: Glazbena pedagogija

Predmet: Hrvatska folklorna glazba

Znanstveno područje: 6. Humanističko područje

Znanstveno polje: 6.06 Znanost o umjetnosti

Znanstvena grana: 6.06.01 Muzikologija i etnomuzikologija

Mentor: doc. dr. sc. Ivana Paula Gortan-Carlin

Pula, rujan 2018.



IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani _____ Georgie Goldin _____, kandidat za magistra _____ Glazbene pedagogije _____ ovime izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, 24. rujna, 2018. godine



IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, _____ Georgie Goldin _____ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj diplomski rad pod nazivom Tradicijsko glazbovanje u Istri: Istraživanje, mogućnosti i perspektive koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 24. rujna, 2018. godine

Potpis

SADRŽAJ

1	UVOD	1
1.1	Predmet istraživanja	1
1.2	Cilj istraživanja	1
1.3	Definiranje polazišne teze	1
1.4	Konzultirana literatura	1
1.5	Metodologija	2
1.6	Nacrt obrade	2
2	OSNOVNE ZNAČAJKE ISTARSKOG FOLKLORA	3
2.1	Narodni instrumenti	3
2.2	Narodni plesovi	9
2.2.1	Balun	11
2.2.2	Mazurka	14
2.2.3	Valcer	15
2.2.4	Šetepaši	15
2.2.5	Polka	16
2.2.6	Špic polka	16
2.2.7	Stara polka	17
2.2.8	Balo di kušin i balo di sedia	18
2.3	Narodni napjevi	19
2.4	Narodna nošnja	24
3	VAŽNOST FOLKLORA U DRUŠTVU	30
3.1	Folklor u Istri: druga polovica 20. stoljeća	30
3.2	Oživljavanje i očuvanje folklor – danas	35
3.3	Folklorna društva u Istri – djelovanje	44
3.4	Uloga medija i Arhiv Renato Pernić	48
4	OPĆENITO O SMOTRAMA FOLKLORA	58
4.1	Nastanak „Smotre narodne glazbe i plesa Istre“	60
4.2	Održavanje smotre – danas	64
4.3	Analiza programa „Centralne smotre“ – nekad i danas	70
4.4	Ostale smotre u Istri	78

5	FOLKLOR I DJECA	83
5.1	Folklor u školama.....	84
5.2	Dječje smotre folkloru	89
6	ZAKLJUČAK.....	92
7	LITERATURA	95
8	PRILOZI.....	100
9	SAŽETAK	109
10	SUMMARY	110

1 Uvod

1.1 Predmet istraživanja

Predmet istraživanja ovog diplomskog rada jest tradicijsko glazbovanje u Istri te mogućnosti i perspektive tradicijskog glazbovanja u Istri.

1.2 Cilj istraživanja

Cilj je istraživanja utvrditi imaju li istarska folklorna baština i glazbovanje budućnost i mjesta za razvoj ili im prijete odumiranje i zaborav.

1.3 Definiranje polazišne teze

U Istarskoj se županiji godišnje realiziraju smotre folklor.

T¹: Broj folklornih društava i pojedinaca koji pristupaju smotri povećava se.

T²: Folklor se njeguje u osnovnim školama i sve se više pridaje važnosti činjenici da mladi naraštaji budu upoznati s folklorom i njime se aktivno bave.

T³: Bavljenje folklorom aktualno je zbog trenda globalizacije.

1.4 Konzultirana literatura

Za potrebe pisanja ovog diplomskog rada korištena je literatura Sveučilišne knjižnice u Puli te knjižnice Filozofskog fakulteta Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli. Potrebno je bilo obuhvatiti širi krug pretraživanja kako bi se došlo do fragmenata potrebnih za izradu ovoga rada, a mnogi su se podatci unutar pronađene literature i ponavljali. Također je djelomice korišten i vlastiti završni rad pod nazivom: „Smotra narodne glazbe i plesa Istre“, posebice intervju koji je proveden u svrhu pisanja tog rada. Od ostalih izvora korištena je ostavština Slavka Zlatića, koja se nalazi u Državnom Arhivu u Pazinu, zatim internetski izvori, te podatci prikupljeni intervjuima i anketama. Do određenih podataka bilo je vrlo lako doći s obzirom na to da su ljudi koji se bave folklornom baštinom vrlo susretljivi, a neki drugi podatci dobiveni su vlastitom analizom i proučavanjem.

1.5 Metodologija

Za prikupljanje podataka kojih nema ni u kakvoj dostupnoj literaturi, poslužila sam se metodom anketiranja i intervjua. Neki su podatci zabilježeni statističkom metodom, dok su drugi zabilježeni metodom analize i sinteze te komparativnom metodom.

1.6 Nacrt obrade

Rad uvodi u osnovne značajke istarskog folklor, a zatim se osvrće na folklor kakav je bio nekad, a kakav je danas. Obuhvaća izvornu istarsku folklornu baštinu kroz „Smotru narodne glazbe i plesa Istre“ te se, s obzirom na to da je autorica glazbeni pedagog i pokazuje želju za rad s djecom, u radu osvrće i na pojavu folklor u osnovnim školama te općenito na rad s djecom vezan za folklor.

Za dobivanje potrebnih podataka provedeno je istraživanje na području svih Istarskih osnovnih škola, analizirao se „Arhiv Renato Pernić“ kao i programi „Smotre narodne glazbe i plesa Istre“, te je napravljen kratak pregled i osvrt projekata i programa vezanih uz folklornu baštinu.

2 Osnovne značajke istarskog folklor

2.1 Narodni instrumenti

Istarska je folklorna baština bogata kada su u pitanju narodni instrumenti. Što se tiče narodnih instrumenata, postoji klasifikacija prema Erichu Hornbostelu i Curtu Sachu, prema kojoj se narodni instrumenti dijele na aerofone, kordofone, idiofone i membranofone. Istra obiluje aerofonim (puhaćim) instrumentima kao što su: roženica, mih, mišnice, svirale, šurle i sopelica, te organi, klarinet i trještina. A pronalazimo i nekoliko kordofonih (žičanih) instrumenata kao što su: cindra, bajs i violina.

Najrasprostranjeniji drveni puhaći instrument, s dvostrukim jezičkom i karakterističnim prodornim zvukom naziva se roženice, ili kako bi ih u nekim drugim dijelovima Istre nazvali još: sopile, sopele, supiele, tororo. Posebnost tog instrumenta je u tome što se izrađuje u dvije veličine (mala i vela, te se one najčešće sviraju u paru. Razlika u izgledu samo je u veličinama vele i male roženice – otprilike 15 cm (vela – 65 cm, mala – 50 cm). Može se izraditi od različitih vrsta drva: trešnje, javora, šimšira, masline, oraha, oskoruše i klena.

Roženice se sastoje od nekoliko dijelova: pisak, špuleta, prebiralica i krilo (lijak). Pisak je dvojezični, što znači da se izrađuje od dva tanka lista trstike. Ton se dobiva puhanjem pri kojem ti listovi trepere, a kvaliteta tona, boja zvuka i način sviranja upravo ovise o kvalitetno izrađenom pisku. Pisak se zatim usađuje u drugi dio instrumenta pod nazivom špulet. To je valjkasti drveni dio koji povezuje pisak s trećim dijelom roženice – prebiralicom (kanelom). Prebiralica je drvena cijev na kojoj se nalazi 6 rupica pomoću kojih se sviraju različiti tonovi. Na kraj prebiralice dolazi ljevkast lijak (krilo) koji služi kao izlaz zvuka, odnosno, zahvaljujući svom obliku, on taj zvuk pojačava.

Slika br. 1. Roženice



Izvor: <http://www.iti-museum.com/hr/instrumenti/sopela>

Roženice se u istarskom folkloru koriste u mnogobrojnim situacijama kao što su: svečanosti (uvod u ples, svadba i sl.), sviranje mantinjade, pratnja plesovima (mazurka, balun, polka), pratnja u vokalnoj glazbi jednom ili više pjevača (najčešće samo mala roženica kao pratnja glasu).¹ Prilikom sviranja „na tanko i debelo“, vela roženica izvodi melodijsku liniju, dok mala roženica izvodi pratnju, najčešće u paralelnim sekstama.²

Instrument koji izgledom sličići gajdama naziva se mih, odnosno mijeh, meh, mešnice. Sastoji se od dvaju dijelova: dvostruke prebiraljke (mišnice) i mješine (mijeha).

¹ Pernić, R. (1997.). *Meštri, svirci i kantaduri: Istarski narodni pjevači, svirači i graditelji glazbala*. Buzet: Rerezent. str. 83-85.

² <http://istrapedia.hr/hrv/1082/tanko-i-debelo/istra-a-z/>

Slika br. 2. Mih i mišnice



Izvor: <http://www.iti-museum.com/hr/instrumenti/mih-i-misnice>

Mih se pravi od janjeće ili jareće kože te se u njega upuhuje zrak pomoću kane ili kanele – dio napravljen od kosti, plastike ili drva. Kanela se pričvrsti na jednu od dviju prednjih nogu miha s ventilom (zaletavac) koji služi da zrak ne izlazi kroz taj otvor. Time se omogućava sviraču da ne mora stalno upuhivati i paziti na zrak, već može čak i pjevati za vrijeme sviranja miha. Mih se svira tako da se laktom pritišće mješina i time se gura zrak kroz mišnicu.

Mišnica je drugi dio tog instrumenta i pravi se od jednog komada drva, najčešće šimšira, trešnje, smreke ili masline. Iako se pravi od jednog komada drva, u njemu se probuše dvije usporedne cijevi te svaka od njih ima rupice. Na lijevoj strani (prebiralici) nalaze se 3 rupice, dok se na desnoj nalazi 5 rupica. Najčešće se mih koristi kao solistički instrument, ali i kao pratnja plesu (balun najčešće), no nije rijetkost da se mišnice izvuku iz miha te da se i na njima odvojeno svira.³

³ Pernić, R. (1997.). *Meštri, svirci i kantaduri: Istarski narodni pjevači, svirači i graditelji glazbala*. Ibid., str. 86-87.

Slika br. 3. Svirale



Izvor: <http://www.iti-museum.com/hr/instrumenti/dvojnice>

Svirale su puhaći instrument koji je također poznat pod nazivima dvojnice, vidalice i duplice. Osim u Istri, taj je instrument rasprostranjen i u ostalim dijelovima Hrvatske. Svirale se izrađuju od jednog komada drva, ali se sastoje od dviju paralelno izbušenih svirala. Najčešće se izrađuju od šimšira, klena, trešnje ili javora i relativno su male (30 – 40 cm). Svaka svirala ima svoj pisak od mekog drva koji se utakne na gornji, odnosno tanji dio instrumenta. Svirale (cijevi) nemaju isti broj rupica, naime lijeva svirala ima 3 rupice s prednje strane, dok desna svirala ima 4 rupice s prednje strane i 1 rupicu sa stražnje strane. Pravilno izgrađena svirala mora imati točan razmak rupica te one moraju biti postavljene paralelno kako bi intonacija bila točna. Tonovi skale proizvode se u normalnom registru, dok se prepuhivanjem tonova dobivaju isti tonovi, ali za oktavu više. S obzirom na to da je zvuk instrumenta relativno slabog intenziteta, koristi se primarno kao solistički instrument.⁴

Slika br. 4. Sopelica



Izvor: <http://www.iti-museum.com/hr/instrumenti/sopelice>

Najmanji je istarski instrument sopelica ili nanulo. Iako izgledom podsjeća na roženicu, ima drveni pisak kao kod svirala te je dugačka samo 30-ak cm. Prebiralica

⁴ Ibid., str. 87-89.

na sebi ima 1 rupu sa stražnje strane i 6 rupa s prednje strane. Sopelica je jedan od rjeđih instrumenata jer se više ne izrađuje, pa je rijetkost i čuti taj instrument.⁵

Instrument sličan sviralama i mišnicama po građi, a prodorniji po zvuku, naziva se šurle, odnosno mogu se čuti nazivi kao što su: surle, tuture, tutule i male roženice. Šurle se također razlikuju od mišnica po tome što su sagrađene od dviju samostalnih cijevi (sviraljki, kanela). Svaka sviraljka na vrhu ima jednostruki pisak od trstike, no obje su sviraljke spojene i prikačene na zadebljani prstenasti oblik zvan grljak (did, didac). Sviraljke nemaju isti broj rupica. Desna sviraljka ima 1 rupu sa stražnje strane (za palac) i 4 rupe s prednje strane, dok lijeva sviraljka ima 3 rupice s prednje strane. Šurle se najčešće koriste kao pratnja uz ples zbog svog prodornog zvuka.⁶

Slika br. 5. Šurle



Izvor: <http://www.iti-museum.com/hr/instrumenti/surle>

Jedno od kordofonih glazbala u Istri je tamburica, odnosno cindra. Potječe i koristi se najviše na području Ćićarije. Sastoji se od dviju unisono ugođenih žica od čelika koje su protegnute preko korpusa (glave) sve do kobilice (konjića ili stolića). Vijci na kraju hvataljke pridržavaju i zatežu žice. Tijelo cindre gradi se od javora, klana ili šestila. Postavljeno je 12 pregrada na cindri i to u posebnom razmaku kojim se dobiva netemperirani tonski niz. S obzirom na čelične žice, svira se trzalicom koja se najčešće

⁵ Ibid., str. 92.

⁶ Ibid., str. 90.

izrađuje od trešnjeve kore. Cindra je solističko glazbalo te ujedno prati i plesove kao što su polka, valcer i mazurka.⁷

Slika br. 6. Cindra



Izvor: <http://www.iti-museum.com/hr/instrumenti/detail/135/ostali-instrumenti/>

Slika br. 7. Dijatonska harmonika i bajs



Izvor: <http://www.iti-museum.com/hr/instrumenti/detail/135/ostali-instrumenti/>

Osim već navedenih, nalazimo još i sljedeće instrumente: violina (vijulin), bajs (mali vijulin – sličan izgled kontrabasu, ali manji veličinom) te dijatonsku harmoniku

⁷ Ibid., str. 92-93.

(trieština). Karakterizira ih oštar zvuk s obzirom na to da je njihova glavna namjena sviranje kao pratnja plesu. U Istri se najčešće javlja ansambl sastavljen od bajsja i violine koji se naziva gunjci. Trieština je pak mala dijatonska harmonika koja se uvelike razlikuje od uobičajene harmonike po tome što jedan gumb može proizvesti 2 različita tona, ovisno vuče li se mjuh prema unutra ili prema van. Još jedna vrsta harmonike jeste organić, odnosno usna harmonika, koja je često zamjenjivala dijatonsku harmoniku te se pridruživala ansamblu gunjcima ili piščacima.⁸

2.2 Narodni plesovi

Postoji vrlo malo zapisa u kojima se pronalaze opisi tradicijskih plesova Istre. Većina je opisana u knjizi Ivana Ivančana pod nazivom „Istarski narodni plesovi“. Ta je knjiga objavljena 1963. godine, a u njoj su sadržana istraživanja koja su provedena od 1952. do 1957. godine na području Istre s ciljem otkrivanja i opisivanja istarskih tradicijskih plesova.⁹

Mjesto gdje bi se ljudi okupili ljudi i započinjali ples bilo je najčešće ispred crkve, nakon mise, gdje bi se stari i mladi družili međusobno. Iz tog druženja spontano bi započeo ples. Kolovođa je bio tu da određuje korake, plesne figure i trajanje istih, a ostali su ga pratili. Osim druženja, ples je bio i način da se djevojke i momci upoznaju i razmjene simpatije, te su upravo oni momci koji su bolje plesali, bili poželjniji. Iako su nekada takvo okupljanje i ples bili spontani, danas to nije slučaj. Ples se danas izvodi samo za vrijeme određenih prigoda kao npr. smotre, manifestacije i okupljanja kulturno-umjetničkih društava, a sami izvođači koji pristupaju tim prigodama uvježbani su plesači koji plešu s ciljem pokazivanja svojih naučenih znanja i vještina.

Osim nakon mise nedjeljom, često se plesalo i na svadbama, gdje bi se zatražio balun i spretniji plesači pratili bi kolovođu prilikom plesa u kolu. U današnje se vrijeme mjesto izvođenja plesova promijenilo, te se oni izvode na gradskim trgovima, u određenim gradskim jezgrama gdje postoji mogućnost pozornice na otvorenom te naposljetku i u kazalištima ili drugim zatvorenim umjetničkim prostorima.

⁸ Ibid., str. 93-96.

⁹ Božić, D., Ilić, O., Mercandel, T. (2012.). *Folklorni plesovi Istre, Strukture suvremenog i mažoret plesa*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli. str.17.

S obzirom na to da svaki ples ima svoju strukturu prema kojoj je organiziran, gledajući koračne, prostorne i tlocrtne odrednice, istarske plesove karakterizira: plesanje po krugu i u parovima te plesanje u 2/4, 3/4 i 4/4 mjeri. Prema mjeri u kojoj se pleše određeni ples možemo ih razvrstati na:

- a) 2/4 mjera – šete paši, špic polka i stara istarska polka
- b) 3/4 mjera – valcer i mazurka
- c) 4/4 mjera – balun te plesne igre balo di sedia i balo di kušin.

Objašnjenje koračnih struktura plesa prema Božić, Ilić i Mercandel (2012.) glasi: „Koračne su strukture određene glazbeno-ritmičkim strukturama, ali ne moraju nužno pratiti i nisu jednake plesno-ritmičke izvedbe kada se oblikuju plesne figure, s pripadajućim koracima uz jednake glazbene fraze i strukture (2/4 i 4/4 mjera)“¹⁰. To proizlazi iz toga što u jednoj glazbeno-ritmičkoj frazi mogu biti različite koračne strukture koje se najčešće razlikuju po određenom držanju i kretanju određenog dijela tijela te kod držanja partnera i/ili partnerice. To što plesovi imaju jednake glazbene fraze, ne znači da se načini hodanja, koračanja i poskakivanja ne razlikuju.

Još je jedan od elemenata prilikom plesanja i sam tempo izvođenja plesa. Tempo određuje svirača a njime se postiže i ukupan dojam izvođenja plesa. Upravo zbog toga važna je suradnja svirača i kolovođe jer kolovođa može utjecati na tempo sviranja.¹¹

Kada se radi podjela plesova Istre, možemo ih podijeliti na plesove koji se plešu u današnje vrijeme, plesovi koji su se plesali davno i koji su pali ili padaju u zaborav te plesne igre.

Iako je možda nekada bilo drukčije, u Istri se za vrijeme plesova ne pjeva. Najpravičnija, odnosno najizvornija pratnja plesu jest instrumentalna pratnja na istarskim narodnim instrumentima, no u današnje se vrijeme sve više događa da ples prati harmonika koja je šire dostupna.

Plesovi koji se plešu u i Istri uključuju: balun ili balon, šetepaši, špic polka, stara istarska polka, mazurka, balo di kušin i balo di sedia.¹²

¹⁰ Ibid., str.23.

¹¹ Ibid., str. 21-23.

¹² Ibid., str. 33.

2.2.1 Balun

Najrasprostranjeniji i najpoznatiji ples upravo je balun. On se u određenim dijelovima Istre, kao što je istočna Istra (Raša, Labin, Kršan) naziva balon. Smatra se da je naziv tog plesa potekao od talijanske riječi *ballare*, što znači „plesati“, pa bi prema tome riječ „balon“ značila „veliki ples“. Osim toga, značenje riječi povezuje se i s načinom plesanja (u kolu i u parovima).¹³

Slika br. 8. Balun, KUD „Matko Laginja“, Sveti Lovreč



Izvor: Goldin, Privatna foto-arhiva, 2017.

Balun je ples koji se izvodi u četverodobnoj mjeri i ima 4 karakteristične koračne strukture i plesne figure, a to su: šetnja, prebiranje, valcanje i vrtnja. Pleše se u parovima, a tlocrtno kretanje para po krugu odvija se u smjeru suprotnom od kazaljke na satu, s tim da postoje i iznimke u određenim mjestima Istre, gdje se pleše u smjeru kazaljke na satu. Iako postoje samo 4 koračne strukture, postoji veliki broj načina njihova izvođenja.

Šetnja (hodanje, koračanje) prvi je i osnovni korak baluna, koji se može više puta ponoviti tijekom plesanja. Prilikom šetnje parovi se drže za ruke, a mogu se čak i više približiti tako da partner obuhvati partnericu desnom rukom oko struka.

¹³ Ibid., str. 33-34.

Slijedi drugi korak pod nazivom prebiranje, a izvodi se tako da se izmjenjuju četiri brza koraka, a peti i šesti korak su naskoci na suprotnu nogu od koje se započinje prebiranje. Prilikom naskoka, druga se noga malo izbacuje prema naprijed i u stranu. Ovisno o mjestu u kojem se izvodi balun, taj se korak mijenja. Postoje dvije osnovne vrste prebiranja, a to su: prebiranje na mjestu i prebiranje u kretnji s počučnjem (prvo na jednoj, a zatim na drugoj nozi). Ta se druga vrsta prebiranja naziva još i kančenica. Za vrijeme prebiranja parovi se mogu držati na jedan od dva načina kao i za vrijeme šetnje, a postoji i treća vrsta držanja koja je najčešća za vrijeme izvođenja kančenice, a to je držanje za ruke tako da pritom partnerica svoje dlanove položi na dlanove partnera.

Treći korak naziva se valcanje i moguće ga je također izvoditi na dva različita načina. Prvi je način na mjestu, tako da se radi počučanj na desnoj (ili lijevoj) nozi obaju partnera, što ovisi o poziciji i držanju za vrijeme vrtnje oko vertikalne osi para. Nakon određenog vremena počučanj se može promijeniti s jedne noge na drugu, a izvođenje tog koraka može se ponoviti više puta za vrijeme plesa. Držanje para u tom se koraku mijenja. Partneri su okrenuti jedan prema drugome tako da im se dodiruju desni, odnosno kasnije lijevi bokovi, a gornji dio tijela razmaknut je jedan od drugoga. Osim takvog držanja, partneri se mogu obuhvatiti i bližim rukama oko struka. Za vrijeme tog koraka, partneri se gledaju i smiješe jedno drugom kako bi se dočarala uroda i zadovoljstvo plesanja. Drugi se način valcanja izvodi tako da se par okreće oko svoje vertikalne osi u smjeru kazaljke na satu, a po krugu se okreću u smjeru suprotnom od smjera kazaljke na satu. Partneri su okrenuti jedan prema drugome s leđima blago pognutim prema naprijed, u počučnju. Toj vrsti valcanja najčešće prethodi osnovni korak šetnje iz kojeg se napravi trokorak zbog usklađivanja koraka, odnosno noge s partnericom za početak valcanja. Plesači moraju izvoditi: „usklađene dvokorake s privlačenjem naizmjenično desne noge uz lijevu na kojoj je težina tijela (za muškarce), te s privlačenjem lijeve noge uz desnu (za žene)“.¹⁴ Prilikom tog koraka, par se okreće za 180 stupnjeva u smjeru kazaljke na satu. Partneri su okrenuti licem paralelno jedno prema drugome – partner drži partnericu oko struka, a partnerica stavlja ruke na ramena partnera.

¹⁴ Ibid., str. 37.

Četvrti korak pod nazivom vrtnja, iako tehnički jednostavan, kao plesna figura najteži je za izvesti. Plesači započinju vrtnju iz šetnje ili iz valcanja. Najčešće je držanje partnera upravo osnovno držanje – partner ima jednu ruku oko struka, partnerica drži lijevu ruku na ramenu partnera i slobodne ruke plesača položene su na vlastitom boku ili na leđima. Sam korak izvodi se tako da se prebacuje naizmjenično težina tijela s jedne noge na drugu, partnera i partnerice kao plesnog para u cjelini, a istovremeno se okreću za 180 stupnjeva oko vertikalne osi u smjeru kazaljke na satu, dok se po krugu i dalje okreću u smjeru suprotnom od smjera kazaljke na satu. S obzirom na to da je to zadnja figura u plesanju baluna, a ujedno i najljepša, tj. najvirtuoznija, smatraju se i nadmetanjem parova, tko će bolje i više izdržati u vrtnji. Držanje partnera nije striktno određeno, već sve ovisi o spretnosti i uvježbanosti parova. Vrtnja može započeti na 2 načina: kanonski (jedan po jedan par započinje vrtnju) ili istovremeno. Također, i sam završetak vrtnje može biti kanonski, gdje parovi na kraju čine polukrug ili istovremeni završetak, gdje parovi budu okrenuti prema centru kruga ili također u polukrugu.¹⁵

Slika br. 9. Balun, KUD „Barban“



Izvor: Goldin, Privatna foto-arhiva, 2017.

¹⁵ Ibid., str. 34-39.

Sam početak baluna najčešće započinje instrumentalnim uvodom koji sviraju: roženice, mih, vidalice ili šurle, a u novije vrijeme i harmonika.

U određenim dijelovima Istre balun se izvodi na specifičan način, pa tu izdvajamo nekoliko vrsta baluna: Labinski balun, Barbanski balun, balun iz Rovinjskog sela ili seljanski balun (izvodi se u trojkama, a ne u parovima), balun iz Medulina (plesaći su u muškoj i ženskoj koloni jedan nasuprot drugog), balun iz Rudani/Cere te također 5 varijanta baluna (Kršonski balon, Šumberski balon, Labinski tanac, Sopčićev balon i Mrtvi balon) koje izvodi KUD „Ivan Fonović Zlatela“ iz Kršana, a specifičnost im je upravo izvođenje uz kolovođu (*capo di ballo*), pa svaki od tih baluna gotovo da ne može biti dva puta jednako izveden.¹⁶

Osim baluna, u Istri se izvode i drugi folklorni plesovi. Ti plesovi su: mazurka, šetepaši, špic polka, stara istarska polka, valcer te balo di kušin i balo di sedia. Ako se oslanjamo samo na knjigu Ivančanina „Istarski narodni plesovi“ iz 1963. godine, neki su se od tih plesova rijetko izvodili ili se čak uopće nisu izvodili. S obzirom na to da se vremena mijenjaju i da se radi na što većem očuvanju folkloru i folklorne baštine, ti se rijetki plesovi danas izvode dosta često i to na području cijele Istre unutar KUD-ova ili u školama. Neki se izvode u najizvornijem obliku, dok se kod drugih nalaze nova koreografska rješenja.¹⁷

2.2.2 Mazurka

Mazurka je ples u paru, u trodobnoj mjeri. Prilikom plesanja parovi se drže standardnim držanjem (partner obuhvaća partnericu desnom rukom oko tijela do njezine lopatice, a partnerica stavlja desnu ruku na lijevo rame partnera). Osnovna koračna struktura jest naizmjeničan počučanj na lijevoj i desnoj nozi. O koreografiji ovisi kretanje parova – unaprijed i unatrag, po širini i po dužini, dijagonalno te po krugu. Parovi se mogu okretati na mjestu ili u kretanju po krugu, a pritom se okreću oko svoje vertikalne osi u smjeru kazaljke na satu, ali dopušteno je i okretanje u suprotnom smjeru od smjera kazaljke na satu. Kraj plesa završava kanonski s parovima posloženima u polukrug.

¹⁶ Ibid., str. 39-51.

¹⁷ Ibid., str. 52-53.

Mazurka se najčešće pleše uz instrumentalnu pratnju gungji, organića ili trištine, a u današnje vrijeme može biti i pratnja na harmonici (iako to nije izvorno).

2.2.3 Valcer

Valcer je još jedan ples koji se pleše u trodobnoj mjeri, no za razliku od standardnog valcera, ovaj se stilski drukčije pleše. Držanje parova je kao kod građanskih plesova u paru. Ples se sastoji od dviju figura koje se ponavljaju, odnosno, prvi takt se pleše tako da plesači zakorače desnom nogom poludesno naprijed uz mali počučanj (žene rade isto lijevom nogom polulijevo i unatrag), primaknu lijevu nogu desnoj prenoseći težinu na desnu nogu (odnosno žene na lijevu nogu) te zakorače desnom nogom poludesno unaprijed (dok žena korača polulijevo unatrag). Drugi takt izvodi se na isti način ali sve suprotno, tj. plesač zakorači lijevom unatrag uz počučanj (žene ovaj put koračaju u desnu stranu poludesno i naprijed), zatim se desna noga primakne lijevoj (žene primiču lijevu desnoj) te se korača lijevom nogom polulijevo unatrag, tj. žene koračaju desnom nogom poludesno unaprijed.¹⁸

Instrumentalna se pratnja za valcer svira na roženicama, šurlama i mišnicama. U današnje se vrijeme valcer najčešće izvodi od strane talijanskih zajednica kao što su one u Galižani i Umagu, no u ponešto izmijenjenoj verziji.¹⁹

2.2.4 Šetepaši

Ples koji se pleše u dvodobnoj mjeri jest šetepaši, što bi u prijevodu značilo sedam koraka. Taj se ples također izvodi u paru s klasičnim držanjem kao i kod standardnih plesova. Držanje parova također je kao i kod mazurke. Ples se može izvoditi na dva načina. Prvi način izvodi se s počučnjem na onoj nozi s kojom se kreće. Izvodi se tako da muškarac izvodi lijevom nogom naprijed 3 koraka, a žena isto tako desnom nogom, ali unatrag. Iako se radi počučanj, gornji dio tijela mora biti u uspravnom položaju. Kod drugog načina plesač poskakuje s noge na nogu u smjeru kretanja – s desne na lijevu nogu muškarac, a žena obrnuto. Smjer kretanja najčešće je u stranu prilikom takvog plesanja, a tijelo nije uspravno, već se događa naglašeni

¹⁸ Ibid., str. 53.

¹⁹ Ibid., str. 61-64.

otklon trupa u struku u stranu u koju se ide (3 koraka u lijevu pa 3 koraka u desnu stranu). Osim trupa, kreću se i ruke prema dolje kada se korača u lijevu stranu, odnosno prema gore kada se korača u desnu stranu (gledajući iz muške perspektive koraka, dok je za ženu obrnuto). Nakon toga slijedi okret (1 – 2 kruga) u smjeru kazaljke na satu, koji može biti na mjestu, u kretanju po krugu ili u pravocrtnom kretanju naprijed-natrag. Ples završava kretanjem u stranu jednog i pol koraka s okretom. Prilikom plesanja parovi se kreću naprijed, natrag, lijevo i desno. Mogu se kretati bočno po krugu tako da je partner leđima okrenut prema krugu, a mogu se kretati tako da su ruke okrenute prema centru kruga pa se parovi kreću naprijed-natrag ili prema sredini kruga. Šetepaši ima i tekst prilikom plesanja (na hrvatskom i talijanskom jeziku), no u današnje se vrijeme izvodi uz instrumentalnu pratnju gunjci ili harmonike.²⁰

2.2.5 Polka

Polka je jedan od najraširenijih plesova, koji je prodro i u Istru te ostavio jasne utjecaje i tragove. Ples se sastoji od dvotaktne fraze koja se ponavlja. Prvi takt muškarac korača lijevom nogom polulijevo unatrag, dok žena korača desnom nogom poludesno naprijed. Zatim se privlači desna noga lijevoj, odnosno žene privlače lijevu nogu desnoj te muškarci tada koračaju lijevom nogom polulijevo natrag, a žene desnom nogom poludesno naprijed. Drugi takt pleše se isto kao prvi, samo sada muškarac započinje desnom nogom, a žena lijevom nogom. Držanje je partnera prilikom plesa kao i kod modernih plesova te oni obilaze prostor u smjeru obrnutom od smjera kazaljke na satu.²¹

2.2.6 Špic polka

Još jedan ples koji se pleše u dvodobnoj mjeri je špic polka. Izvodi se u trokoracima u poskocima s jedne noge na drugu, tako što muškarac započinje lijevom nogom, a žena desnom. Partneri se kreću u svim pravcima: lijevo, desno, naprijed i natrag. U pojedinim dijelovima parovi mogu plesati i odvojeno. Karakteristični korak tog plesa intenzivna je vrtnja para po krugu, u smjeru suprotnom od kazaljke na satu,

²⁰ Ibid., str. 54-56.

²¹ Ibid., str. 57.

a pritom se par okreće oko svoje vertikalne osi u smjeru kazaljke na satu. Držanje partnera isto je kao i kod plesa šetepaši. Instrumentalna pratnja koja prati špic polku izvodi se na trišetini ili na cindri.²²

Slika br. 10. Stara polka, KUD „Pazin“



Izvor: Goldin, Privatna foto-arhiva, 2017.

2.2.7 Stara polka

Osim dviju navedenih polki, postoji i stara, istarska polka, koja se naziva još i cotiš, po starinsko ili starinski ples. Ta je polka također u dvodobnoj mjeri, a koraci se sastoje od naglašenih trokoraka od kojih postoje koraci koji idu blago u stranu, koraci koji se privlače naprijed i koraci koji su u okretu. Držanje kod plesa je kao i kod ostalih standardnih plesova, a parovi se također mogu kretati po krugu u smjeru suprotnom od kazaljke na satu ili oko vlastite osi, ali u smjeru kazaljke na satu, gdje se naprave jedan do dva kruga od 360 stupnjeva. Sastoji se od dvaju osnovnih koraka. Prvo muškarac lijevom nogom korača polulijevo natrag s privlačenjem desne (lijevo-desno-lijevo), a zatim obrnuto (desno-lijevo-desno), pritom se kreće po krugu ravno naprijed u smjeru suprotnom od kazaljke na satu. Žena radi iste te korake, ali počinje desnom nogom u desnu stranu. U drugom se koraku žena vrti oko svoje osi u smjeru kazaljke na satu, a muškarac stoji na mjestu i izvodi počučnje na desnoj nozi. Instrumentalna

²² Ibid., str. 56-57.

pratnja prilikom tog plesa izvodila se na mihu, sviralama, vidalicama i organiću, a u današnje vrijeme izvodi se uz gunjce ili harmoniku i roženice.²³

2.2.8 Balo di kušin i balo di sedia

Preostala dva plesa Ivančanin kategorizira kao plesne igre, a to su: ples s jastukom (balo di kušin) i ples sa stolicom (balo di sedia, balo di carega).

Ti se plesovi plešu djelomice u zatvorenom, a djelomice u otvorenom krugu. Iako se u današnje vrijeme ti plesovi izvode različito, plesači se uvijek kreću po krugu u smjeru kazaljke na satu. Ples se izvodi na sljedeći način: započinje se u zatvaranjem kruga u kojemu se nalazi stolica. Kolovođa dovodi djevojku i posjeda ju na stolicu. U slučaju da nema stolice, djevojka može stajati u krugu s jastukom na glavi. Ples i glazba započinju kada kolovođa da znak (tri snažna udarca o pod). Tada se kolo počinje kretati u smjeru kazaljke na satu (počevši s desnom nogom). Kolovođa zatim daje znak za prestanak glazbe i u tom se trenutku kolo također zaustavlja, a djevojka bira mladića iz kola. Odabrani mladić dolazi u središte kola, djevojka stavlja jastuk na pod, zajedno kleknu držeći se za ruke, zatim se poljube i ustanu. Prilikom klečanja i ustajanja, djevojka uvijek prva odradi radnju. Nakon poljupca slijedi plesanje para unutar kruga, gdje plešu vrtet držeći jastuk iznad glave lijevom rukom, a desnom se rukom drže ispod pazuha. Za vrijeme plesanja para u sredini, ostatak plesača pleše prebiranje u krugu. Nakon što par u sredini završi vrtet, kolovođa zaustavlja svirku i ples, mladić otprati djevojku na svoje mjesto u kolu, a on ostaje u sredini s jastukom. Ta se plesna igra nastavlja sve dok svi plesači nisu izabrani. Kada dođe na red da zadnji par pleše, kolo se zaustavi te plesači plešu u mjestu i pritom plješću u ritmu glazbe.²⁴

Koreografska rješenja u današnje vrijeme razlikuju se od starih, izvornih načina plesanja te čak prostornih i tlocrtnih struktura, a razlog tomu je što se plesovi u Istri osuvremenjuju. To je stoga što najčešće mladi voditelji teže većoj atraktivnosti s obzirom na to da se nalaze na malom teritoriju i žele obogatiti postojeći ples kako bi se postiglo nešto novo, različito i zanimljivo za razliku od drugih folklornih društava ili škola. Kroz takav rad izmjenjuju se koračne strukture, a tlocrtna se struktura

²³ Ibid., str. 57-58.

²⁴ Ibid., str. 58-59.

obogaćuje. No i dalje vrijedi pravilo da se ples, bilo izvorni ili izmijenjeni, mora dobro uvježbati kako bi se pokazao u što bolje smislu, te će takva izvedba biti prihvaćena samo ako je ples izveden na određenoj (kvalitetnoj) razini.²⁵

2.3 Narodni napjevi

Istarski narodni napjevi počivaju na jednoj od glavnih glazbenih značajki istarskog folklora, a to je tzv. istarska ljestvica. Taj se tonski niz javlja u folkloru Istre, ali i u folkloru Hrvatskog primorja i sjevernojadranskih otoka. Istarska se ljestvica prožima kroz vokalnu i instrumentalnu glazbu, gdje dominira pjevanje i sviranje „na tanko i debelo“.

Sama tonska struktura ljestvice specifična je zbog svog arhaičnog netemperiranog izraza. Upravo zbog te specifičnosti teško ju je zapisati unutar temperiranog sustava koji se koristi u široj populaciji jer takva tonska struktura te međuintervalski odnosi nisu vidljivi u durskoj i molskoj ljestvici, pa čak ni u starocrkvenim načinima (jonski, dorski, firgijski, lidijski, miksolidijski, eolski, lokrijski).²⁶

Dušan Prašelj (2004.) u svom je radu objasnio koja je razlika između temperiranog i netemperiranog sustava po kojemu se istarska narodna glazba toliko razlikuje od ostale glazbe. Naime, kod temperirane glazbe svaki ton ima točno određen (akustički ugođen) broj titraja, pa se prema tome ljestvični niz sastoji od nanizanih cijelih tonova i polutonova koji tvore određenu ljestvicu.

Kod glazbe istarsko-primorskog područja, tonovi se mogu samo približno zapisati jer su netemperirani i za sada ih nitko nije uspio točno frekvencijski odrediti. Takvi se tonovi teško bilježe u današnjem notnom sustavu jer su tonovi negdje viši, a negdje niži od tonova koje možemo odsvirati npr. na klaviru. Upravo zbog toga Matetić razrađuje tzv. „istarsku ljestvicu“, pomoću koje se približno mogu izvoditi narodne pjesme na temperiranim instrumentima.²⁷

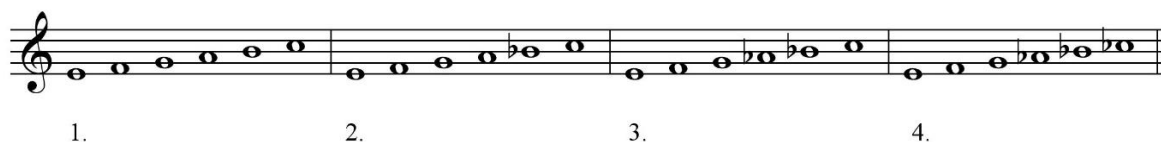
²⁵ Ibid., str. 32.

²⁶ Goldin, G. (2016.). *Smotra narodne glazbe i plesa Istre – Završni rad*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli. str. 16-17.

²⁷ Dušan Prašelj. *Autohtoni glazbeni izraz sjevernog Jadrana – Istre, Hrvatskog primorja i otoka*. Istarski etnomuzikološki susreti 2003. (2004). *Zaštita tradicijskog glazbovanja*. Roč: KUD „Istarski željezničar“. str. 165.

Kroz svoja istraživanja i proučavanja istarskog folklor, Ivan Matetić Ronjgov definirao je četiri tipa, odnosno četiri varijante istarsko-primorskog tonskog niza. Upravo se ta četvrta varijanta ustalila kao istarska ljestvica.²⁸

Primjer br. 1. Četiri tipa tzv. istarske ljestvice



Pjevanje se na istarsko-primorskom području uvijek izvodi dvoglasno – pjevanjem u paralelnim pomacima intervala terce ili sekste. Najkarakterističniji završetak dvoglasnog pjevanja jest u savršenu konsonancu – unisono ili oktava. Razrješenje intervala smanjene terce u savršenu konsonancu Matetić naziva tzv. „figijskom kadencom“, no kod bugarenja to nije slučaj (drugi se glas spušta za ton niže).

Za razliku od uobičajene ljestvice koju poznajemo, istarsko-primorski tonski niz sastoji se od heksakordalnog²⁹ tonskog niza. Kada bi se taj tonski niz bilježio u temperiranom sustavu notacije, tada bi mu bio najbliži sljedeći tonski niz:³⁰

Primjer br. 2. Dvoglasje u istarskoj ljestvici – 4. tip (primjer u tercama)



Primjer br. 3. Dvoglasje u istarskoj ljestvici – 4. tip (primjer u sekstama)



²⁸ Goldin, G. (2016.). *Smotra narodne glazbe i plesa Istre – Završni rad*. Ibid., str. 16-17.

²⁹ Niz od šest tonova

³⁰ Dušan Prašelj. *Autohtoni glazbeni izraz sjevernog Jadrana – Istre, Hrvatskog primorja i otoka*. Istarski etnomuzikološki susreti 2003. (2004). *Zaštita tradicijskog glazbovanja*. Ibid., str. 166-167.

Nekada je pjevanje istarskih tradicionalnih napjeva bilo učestala pojava. Pjevalo se za razne prigode, a najčešće je to bilo obiteljske naravi, u kući pred ognjištem. Kao što je prije spomenuto, najkarakterističnija vrsta pjevanja u Istri jest dvoglasno pjevanje, odnosno pjevanje „na tanko i debelo“.

Slika br. 11. Marija i Milan Kranjčić, pjevanje „na tanko i debelo“



Izvor: Goldin, Privatna foto-arhiva, 2017.

Pjevanje „na tanko i debelo“ ili pjevanje „u dva“ najčešće su izvodila dva muška glasa. Jedan od glasova pjevao je u normalnom (nižem) registru, dok bi drugi glas pjevao u višem registru (falsetu). S obzirom na to da nisu samo muškarci pjevali, moguće su i kombinacije različitih glasova, kao npr. muški glas (donja dionica) i ženski glas (viša dionica) te oba ženska glasa. Takvo dvoglasno pjevanje višeg (tankog) i nižeg (debelog) glasa podsjeća na instrument roženice koji se također svira u paru, male (tanke) i vele (debele) roženice, pa se smatra da je prema tome ta vrsta pjevanja dobila i sam naziv.³¹

30. rujna 2009. godine „Dvoglasje tijesnih intervala Istre i Hrvatskog primorja“, odnosno tzv. istarska ljestvica i dvoglasno pjevanje u Istri, prihvaćeno je i uvršteno u

³¹ <http://istrapedia.hr/hrv/1082/tanko-i-debelo/istra-a-z/>

UNESCO-vu listu nematerijalne baštine. To je bilo moguće zahvaljujući tome što se takav način glazbovanja još uvijek održava i živi u zajednici.³²

Postoji još jedna vrsta dvoglasnog pjevanja koja sadrži elemente i sličnosti s instrumentalnom glazbom, odnosno roženicama. To pjevanje naziva se „tarankanje“. Izvodi se tako da se prilikom pjevanja određenog napjeva, u tekst napjeva ubacuju neutralni slogovi s glasom „n“ (npr. ta-na-ne-na, ta-ra-ran ili ta-na-na) koji se izvode s određenim ritamskim obrascem. Takvim se ubacivanjem teksta „tra-na-na“ želi oponašati zvuk roženica, pa se nerijetko događa spoj pjevanja i sviranja roženica te tarankanje za vrijeme plesa.³³

Pored pjevanja „na tanko i debelo“ i „tarankanja“ koji su, može se reći popularni, postoji još jedna vrsta pjevanja karakteristična za područje Ćićarije, a naziva se „bugarenje“. Ono je od davnina, a i u današnje vrijeme ostalo poprilično neistraženo i neobrađeno. Iako se i ta vrsta pjevanja ubraja u dvoglasno pjevanje, ono se izvodi uvijek u grupi, skupno. Glavni napjev, odnosno glavnu melodiju i tekst, u pravilu izvodi samo jedan pjevač iz skupine, dok se ostatak skupine kasnije nadovezuje u pravom trenutku pjevajući drugu dionicu (gornju ili donju), s karakterističnim završetkom pada donje pjevačke dionice.³⁴

Kad pjevač započinje s pjevanjem, za njega se kaže da „vabi“. Za ostale pjevače koji prate, kaže se da „vogaju“. U takvom dvoglasju, gdje ima više pjevača koji pjevaju drugu dionicu, oni ne smiju pokrivati svojim pjevanjem glavnu, prvu dionicu. Pjevači koji imaju svjetlije i gromkije glasove pjevaju najčešće prvi glas. Prilikom pjevanja tog dvoglasja javljaju se vrlo zgusnuti intervalski razmaci koji dosežu maksimum od male terce, što ga čini disonantnijim od ostalih vrsta pjevanja.³⁵ Također se u napjevima primjećuje posebna tehnika pjevanja, tzv. „ojkanje“, te se javljaju *glissanda* i tremoliranja.³⁶ Sam ritam napjeva uglavnom je *rubato*, *parlando*, prati se struktura teksta. Pjeva se na štokavici ili čakavici te su tekstovi napjeva lirsko-epskog sadržaja

³² Gortan-Carlin, I. P., Pace, A., Denac, O. (2014.). *Glazba i Tradicija – Izabrani izričaji u regiji Alpe-Adria*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli. str. 59-60.

³³ Goldin, G. (2016.). *Smotra narodne glazbe i plesa Istre – Završni rad*. Ibid., str. 16.-17.

³⁴ <http://istrapedia.hr/hrv/home/> (bugarenje, tarankanje)

³⁵ Grgurić, Diana. *Bugarenje u Žejanama*. Zbornik radova s Trećeg međunarodnog muzikološkog skupa. *Glazbeno obrazovanje u Istri tijekom stoljeća – u spomen Slavku Zlatiću*. (3; 2004; Novigrad, Grožnjan). str. 183.

³⁶ Ibid., str. 187.

(vuku korijene iz davnina) s metričkim oblicima šesterca, osmerca, deseterca i dvanaesterca.³⁷

Slika br. 12. Bugarenje, vokalna skupina „Jažulice“



Izvor: Goldin, Privatna foto-arhiva, 2017.

Bugarenje se može opisati kao vrlo rustikalno i gromko pjevanje. Uspoređujući ga s pjevanjem „na tanko i debelo“ može se reći da je bugarenje čak i više netemperirano od ostalih vrsta pjevanja u Istri. S obzirom na područje iz kojeg dolazi, bugarenje nije doživjelo puno vanjskog utjecaja, što mu je sačuvalo veću autohtonost i izvornost, ali s druge strane, također se takav način pjevanja nije raširio, pa je zbog toga u većoj opasnosti od samog zaborava.³⁸

Preostalo je još dvije vrste pjevanja u istarskom folkloru koje nisu toliko rasprostranjene, a to su: diskantno dvoglasje (karakteristično za talijanske žitelje), koje se sastoji od elemenata bordunske pratnje i vođenja glasova u protupomaku.³⁹ Također se javlja i glagoljaško pjevanje (crkveno obredno pjevanje), koje je posebno

³⁷ <http://istrapedia.hr/hrv/home/> (bugarenje, tarankanje)

³⁸ <http://opcinalanisce.com/index.php?id=42>

³⁹ Vitez Z. i Muraj A. (2001.). *Hrvatska tradicijska kultura na razmeđu svjetova i epoha*. Zagreb. str. 419.

vezano za liturgijsko pjevanje u Istri i na otocima sve do Dalmacije, a sačuvano je usmenom predajom.⁴⁰

Prema Jerku Beziću, definicija glagoljaškog pjevanja glasi: „posebno slavensko, hrvatsko pučko crkveno pjevanje zapadne (rimske) liturgije, koje se razvilo u hrvatskim primorskim krajevima od Istre do južne Dalmacije uključujući otoke. U užem smislu g[lagoljaško] p[jevanje] obuhvaća pjevanje svećenika i klerika glagoljaša koji su bogoslužje obavljali na crkvenoslavenskom jeziku hrvatske redakcije, služeći se liturgijskim knjigama zapadnog obreda, pisanim glagoljicom. U širem smislu to je svekoliko, od davnina uobičajeno liturgijsko, paraliturgijsko i nabožno pjevanje svećenika i laika (solista i skupina), koje je proizašlo iz crkvenog pjevanja na crkvenoslavenskom jeziku, a još u srednjem vijeku uključuje i crkveno pjevanje na živom narodnom hrvatskom jeziku. Napjevi glagoljaškog pjevanja proizašli iz elemenata bizantskog crkvenog pjevanja te gregorijanskog korala i drugih oblika zapadnog crkvenog pjevanja, a tijekom vremena poprimali su značajke svjetovne vokalne folklorne glazbe obih užih geografskih područja Hrvatske na kojima se g[lagoljaško] p[jevanje] razvijalo“.⁴¹

2.4 Narodna nošnja

Svaka narodna nošnja sadrži svoje posebnosti, a upravo se na malom prostoru kao što je Istra mogu vidjeti različiti oblici jedne tradicionalne nošnje. KUD-ovi prilikom svojih nastupa i smotri održavaju i njeguju prisutnost narodnih nošnji kako bi se održala tradicija i kako bi šira publika bila upoznata s njom.

Istarska se nošnja, muška i ženska, izrađivala od prirodno smeđeg ili bijelog sukna, a vrlo gruba košulja od konoplje koju su nosili stanovnici Ćićarije, smatra se dokazom da je to područje bilo siromašno i izolirano od trgovačkih središta. Kako je vrijeme prolazilo, u Istri se, ali i na otocima, počelo odbacivati vuneno ruho i

⁴⁰ Miholić, I., Sikirica, J. (2009.). *Hrvatska tradicijska glazba – priručnik za učiteljice/učitelje glazbene kulture*. Zagreb: Profil. str.115.

⁴¹ Bezić, J. (1986.). *Enciklopedija Jugoslavije*, IV, Glagoljaško pjevanje (pevanje). Zagreb: JLZ „Miroslav Krleža“. str. 378.

zamjenjivati najčešće kupovnom pamučnom tkaninom. Tako se u Istri oblačila narodna nošnja sve do prvog svjetskog rata.⁴²

Slika br. 13. Istarska nošnja, KUD „Pazin“



Izvor: Goldin, Privatna foto-arhiva, 2017.

Postoje dvije vrste muške narodne nošnje i prvobitno se razlikuju po hlačama. Prva vrsta ima duge, uske hlače uz nogu koje se nazivaju gaće, beneverke ili brnavke. Izrađene su od bijelog sukna, odnosno bijele stupane vune, a karakteristične su za područje planinskog dijela na sjeveru Istre te na zapadu i jugu Istre. Za takav tip hlača smatra se da sadrže elemente dinarskog tipa nošnji. Druga su vrsta hlača kratke i šire hlače dužine do pola lista, a nazivaju se brageše, bregeše. Za razliku od prvog tipa, one su izrađene od smeđeg sukna (smeđe stupane vune) te su karakteristične za područje Labinštine i srednje Istre. Taj tip hlača odražava sredozemni tip nošnje. Na nogama su se još oblačile čarape od vune pod nazivom bičve, a iznad njih obuvali su se prvo opanci, a zatim postole ili cokule (na području Žminja i Labina).

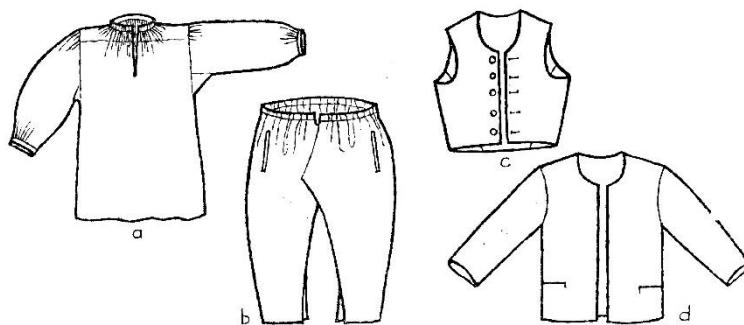
⁴² Radauš Ribarić, J. (2013.). *Hrvatske narodne nošnje*. Zagreb: Libar. str. 64.

Slika br.14. Dva tipa muške nošnje: lijevo – duge hlače, KUD „Barban“;
desno – kratke hlače, KUD „Ivan Fonović Zlatela“, Kršan



Izvor: Goldin, Privatna foto-arhiva, 2017.

Slika br. 15. Dijelovi muške nošnje: a – stomanja (košulja), b – brageše (hlače), c – krožet (prsluk bez rukava), d – kapot (kaput)



Izvor: Radauš Ribarić, J., 2013: 64

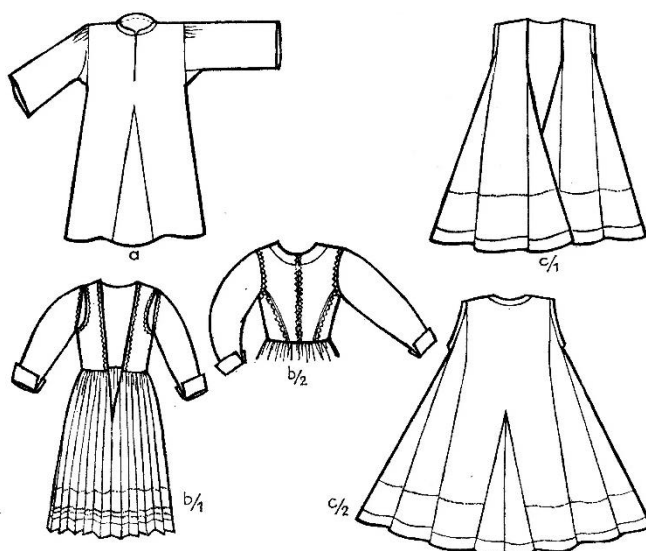
Gornji dio muške nošnje uglavnom je izrađen od smeđeg sukna, konoplje, a kasnije i kupovnog pamuka. Muška se košulja pod nazivom stomanja izrađivala od konoplje. Iznad košulje moglo se obući četiri vrste odjeće: prsluk ili krožet, kratki kaput

ili koret, dugi kaput bez rukava ili kamižol (karakterističan za područje zapadne Istre) te dugi kaput s kukuljicom ili kapot s kapučom (korišten za vrijeme nevremena). Na glavi se još nosila smeđa sukna kapa pod nazivom bareta ili klobučić.⁴³

Kao što se mušku nošnju prepoznaje prema dvama različitim tipovima donjeg dijela nošnje, tako se žensku nošnju prepoznaje prema trima različitim tipovima gornjeg dijela nošnje, od kojih su dva tipa više rasprostranjena duž obale, a treći je tipičan samo za istarske nošnje.

Prva dva tipa kao glavni dio nošnje imaju suknu koja je složena u guste i oštre nabore. No sama je konstrukcija svakog tipa nošnje različita. Oba tiša šivana su od ravnih pola tkanine koje su sastavljene međusobno po ivici, dok se cijela širina slaže u čvrste nabore. Razlika je što se kod prvog tipa nalaze poramenice koje pridržavaju nabranu suknu (poramenični tip s duboko otvorenim bokovima), a kod drugog tipa sukna se prišiva na uski prsluk („nošnja na kas“, tj. prsluk). Također, kod svih tipova nošnji sukna se dijeli na dva dijela, prednju i stražnju. Gornji dio sakupljen je i čvrsto stegnut, a prema dolje se šire čvrsti nabori po cijeloj dužini sukne.

Slika br. 16. Dijelovi ženske nošnje: a – stomanja, b/1 – modrna na skas, b/2 – modrna straga, c – modrna na kline sprijeda i straga



Izvor: Radauš Ribarić, J., 2013: 71

⁴³ Ivanković, I., Šimunić, V. (2002.). *Hrvatske narodne nošnje*. Zagreb: Multigraf d.o.o. str. 149-153.

Drugi tip gornjeg dijela nošnje sastoji se od prsluka koji je uzak i priliježe uz tijelo, a takav se prsluk naziva: kas, skas, živôt, bušt. Prsluk se zatim nastavlja na nabranu suknju koja se naziva krilo ili kotula. Prsluk je najčešće bez rukava te je sprijeda duboko otvoren pa ispod više rukavi i prsa košulje. Na području južne Istre javlja se prsluk na kojemu su ušiveni dugi uski rukavi i to samo sa stražnje strane na plećima, što je služilo za oblačenje tijekom zime, a tijekom ljeta ti se rukavi mogu zakačiti ispod pojasa. S obzirom na to da se prsa i rukavi košulje vide ispod prsluka, košulja mora biti ukrašena čipkom ili vezom. Takva se platnena košulja naziva stomanja.

Slika br. 17. KUD „Mendula“ - Medulin, ženska nošnja



Izvor: Zanco, Smotra Puljštine, Facebook profil, 2018.

Treći se tip nošnje, koja je najkarakterističnija za Istru, sastoji od gornjeg dijela koji je krojen u jednom komadu od ramena do donjeg ruba. Taj se gornji dio nošnje u Istri naziva: suknja, gogran ili modrna. Najveća razlika tog tipa od prethodnih jest što nije izrađena od ravnih pola, već je sva sastavljena od klinova (klinasto ruho), što ju čini uskom u ramenima, a širokom u donjem dijelu. Od pasa na niže dodaje se još jedan dvostruki klin s prednje i stražnje strane. Taj se tip nošnje može javiti u različitim varijantama kao što su: potpuno otvorena sprijeda, potpuno zatvorena sprijeda, zatim

bez rukava ili s rukavima sašivenima na plećima otraga. Modrna na klinove bila je izrađena od povaljanog sukna, a kasnije od platna.⁴⁴

Osim što postoje navedeni tipovi nošnje, postojale su i razlike u boji. Tako se pronalazi modrna „na radost“ koju su nosile djevojke i mlade žene, a imala je ukrasni porub crvene boje. S druge strane, nalazi se modrna „na žalost“ koju su nosile starije žene, a imala je ukrasni porub modre, zelene ili crne boje.

Iznad košulje oblačio se još vrhnja ili kamižot beli – dugi kaput bez rukava, koji je bio izrađen od domaćeg ili kupovnog platna. Za hladnijeg vremena oblačio se i sukneni kaputić s rukavima – kamižolin. Na glavi su žene nosile maramu, odnosno facol ili faco' rikamani (ukrašena marama). Također se javlja tkani ili brokatni pas (pojas), koji gubi svoju funkciju kada se pojavljuju kratka košulja, „kotula“ (suknja) i travesa (pregača). Na nogama su se nosile bičve (čarape) koje su bile izrađene, tj. pletene od vune ili pamuka, a također su se ukrašavale. Također su se nosili opanci, a kasnije pastoli ili postoli (cipele).⁴⁵

Slika br. 18. Istarske nošnje KUD „Ivan Fonović Zlatela“ – Kršan



Izvor: Goldin, Privatna foto-arhiva, 2017.

⁴⁴ Radauš Ribarić, J. (2013.). *Hrvatske narodne nošnje*. Ibid., str. 62-72.

⁴⁵ Ivanković, I., Šimunić, V. (2002.). *Hrvatske narodne nošnje*. Ibid., str. 150-152.

3 Važnost folkloru u društvu

3.1 Folklor u Istri: druga polovica 20. stoljeća

U 70-im godinama prošlog stoljeća ljudi su se suočili s nestankom folkloru u društvu. Naime, u časopisu „Danica“ iz 1972. godine, Slavko Zlatić⁴⁶ govori o problemima slabljenja i nestanka narodnog stvaralaštva i narodne umjetnosti sela. To pripisuje velikom naletu civilizacije i utjecaju grada na selo. Ono što je nekada bilo u svakodnevnoj uporabi i što je tipično za pojedini narod ili pokrajinu – predmeti, narodni običaji, pa i narodna nošnja, pjesma, svirka i ples – sve je više slabilo i iščezavalo sve do potpunog nestanka u nekim zemljama. Postojalo je nekoliko uzroka tome: selo više nije činilo jednu zatvorenu jedinicu, već se stapalo s gradom; narodnu se umjetnost smatralo primitivnom, odrazom lošeg ukusa i barbarstva; sam se stanovnik sela počinjao sramiti svog podrijetla, svoje narodne nošnje, instrumenta, pjesme, plesa i rukotvorina.

Zlatić govori kako su čak i glazbenici⁴⁷ tvrdili da su ljudi ovdašnjih krajeva nemuzikalni i da nemaju sluha. To su zaključivali prema tome kako zvuči narodni napjev Istre, Hrvatskog Primorja i otoka. Upravo je zbog toga i sam Zlatić doživio da se ljudi nečkaju pjevati „po domaću“, „starinske, domaće kante“.⁴⁸

No primijećen je pozitivan trend. Tamo gdje narodno stvaralaštvo nije potpuno iščezlo, došlo je do valoriziranja narodnog stvaralaštva i ono je zauzimalo značajno mjesto u čovjekovoj svakodnevici. To se moglo zahvaliti znanosti, odnosno ontologiji i sociologiji, koje su „utvrdile da je nenaučeno negirati vrijednosti jedne djelatnosti koja je produkt (jedini mogući) određene sredine, mentaliteta, potrebe, navike i shvaćanja o lijepom“.⁴⁹ Tako je došlo do uočavanja da narodno stvaralaštvo krije neprocjenjive vrijednosti i ljepote. Narodno se stvaralaštvo nije gledalo više samo kao tvorevina i ostatak nekadašnjih „ljepših i boljih vremena“, sjećanje na naše „nonice i noniče“, već

⁴⁶ Slavko Zlatić (Sovinjak 1910. – Pula 1993.), dirigent, skladatelj, pedagog, glazbeni urednik

⁴⁷ Zlatić u iznošenju te tvrdnje nije naveo koji su to glazbenici.

⁴⁸ „domaće pjesme“

⁴⁹ Državni arhiv u Pazinu, HR-DAPA-829, Slavko Zlatić, 1917/1993, „Narodna muzika Istre, Hrvatskog Primorja i Sjeverno-jadranskih otoka“, kal. „Danica“ za 1972.g. str. 2., kutija 11.

kao vrijedno i dobro samo po sebi i kao predstavnik posebne ljudske umjetnosti – rad zajednice, mnogih pripadnika, kolektiva, „nepoznatih“.⁵⁰

Takvo novo shvaćanje narodne umjetnosti pogodovalo je da selo osjeti da je cijenjeno te u mjestima gdje nije nestala, narodna je umjetnost počela bujati i oživjela je. Započela je potražnja za rukotvorinama, narodnim nošnjama i instrumentima. Kroz medije – radijske i televizijske stanice – prenosile su se snimke izvorne narodne glazbe i plesa sve učestalije. Iako se narodna nošnja nije vratila u svakodnevnu uporabu kao prije, javljala se sve češće na raznim nastupima, priredbama, smotrama i festivalima narodne glazbe i plesa.

Zlatić je smatrao da je zanimanju za narodno stvaralaštvo mnogo pridonio suvremeni nomad i njegova želja i potreba da obilazi svijet i upoznaje tuđe krajeve, ljude, njihov život, običaje i posebnosti. Takvo se zanimanje i oživljavanje za narodnu umjetnost osjećao i u istarskom i primorskom kraju. Samo emitiranje na radiju dalo je narodnoj umjetnosti, domaćem kantu i svirci „pravo građanstva“ da se emitira i pojavljuje uz ostalu glazbu.⁵¹

Takva veća „popularnost“ poticala je ambicije onih koji su do tada nastupali, privlačila je nove izvođače, posebice one najmlađe, te je omogućavala da se brojni doseljenici iz raznih krajeva Jugoslavije priviknu i zavole domaći kanat i svirku. Zlatić pritom ističe staro pravilo: „Da bi se nešto moglo cijeniti potrebno je da to upoznamo!“⁵².

Bilo je sve više manifestacija, festivala i smotri na kojima se javljala narodna pjesma u dva glasa, bugarenje ili pak svirka roženica, miha, šurle i vidalice, a usto i plesa kao što je balun, polka, cotić i novljansko kolo. U takve manifestacije ubrajamo: „Muzički biennale“ u Zagrebu, „Međunarodna smotra folklor“ u Zagrebu, „Centralna smotra Istre“ u Motovunu, „Godišnje smotre folklor“ općina Buzet, Labin, Pazin, Pula i Rovinj, „Novljanski dani“, Krk, Punat, Dobrinj, Kastav, „Festival folklor“ u Koprju, ogranci Čakavskog sabora u Žminju, Pazinu, Buzetu i Labinu, porečki „Zlatni delfin“, Rakalj itd. To je sve pružalo priliku izvođačima, slušateljima i gledateljima da se ponovno upoznaju s bogatstvom narodne izvornosti, mašte i osebujnosti narodnog stvaralaštva nekog kraja te da se usmjeri interes na izvornu narodnu umjetnost.

⁵⁰ Ibid., str. 1-2.

⁵¹ Ibid., str. 3.

⁵² Ibid., str. 4.

Istarsko-primorski folklor privlačio je osobitu pozornost stručnjaka i ljubitelja narodne umjetnosti upravo zbog toga što je to područje gdje je kompaktno sačuvan jedan izričaj koji nije moguće drugdje pronaći – pjevano ili svirano dvoglasje.

Interes za istarsko-primorsku folklornu djelatnost narastao je upravo zahvaljujući Matetićevom radu⁵³ i sve učestalijim izvođenjem izvornih napjeva i svirke. Ta folklorna djelatnost predstavlja muzičku atrakciju za one koji su upućeni u to, posebice što je tako kompaktno sačuvano u srcu Europe. Sve je veći interes bio i prema drugoj posebnoj vrsti pjevanja, prastarom slavenskom muzičkom izričaju zvanom bugarenje, koji ponajviše nalazimo u sjevernoj Istri (Ćićariji) i u Novom Vinodolskom i okolici. Takav je način pjevanja u većini Istre potpuno iščeznuo.

Zlatić je naveo i bugarenje kao predstavnika još starijeg muzičkog izričaja od istarsko-primorskog dvoglasja, te potrebu većeg rada i napora prilikom njegova proučavanja. Uz bugarenje, postoji niz muzičkih pojava koje bi trebalo bolje proučiti i upoznati. Među tim pojavama su instrument „cindra“ s područja sjeverne Istre, gunjci s područja bužeštine i bujštine, metar i ritam novljanskog kola, staroslavensko crkveno „pojanje“, muzički folklor otoka Suska, talijanske etničke grupe, kao i grupe istarskih Rumunja itd.⁵⁴

Zlatić ističe da postoji potreba za informiranjem, prikazivanjem i proučavanjem tog područja, što zahtjeva rad stručnjaka. No važna je bila činjenica da sve te navedene stvari postoje i još uvijek žive s nama, a ujedno predstavljaju izuzetnu kulturnu vrijednost. Vrlo je važno i potrebno podići samosvijest o narodnom muzičkom stvaralaštvu i vjerovati u sebe kako bi tada i drugi vidjeli tu vrijednost, te se založiti da baština ne propadne pred nasrtajem civilizacije i spasiti folklor od zaborava. Zlatić opisuje narodno stvaralaštvo kao: „dio i odraz nas samih, po njemu smo također ono što jesmo.“⁵⁵

Zahvaljujući povijesnom, političkom i društvenom razvitku te velikom broju kulturno osviještenih ljudi, u Zlatićevo se vrijeme usmjerila pozornost na folklornu djelatnost i njezinu regeneraciju, ponovno osvježanje, pojavu i oživljavanje. U početku

⁵³ Više o Matetićevom radu moguće je pročitati u Zborniku „Ivan Matetić Ronjgov“ (1983.; 162-170.). Članak pod nazivom „O istarskoj ljestvici“ prethodno je objavljen u časopisu „Sv. Cecilija“ br. 2/1925.

⁵⁴ Državni arhiv u Pazinu, HR-DAPA-829, Slavko Zlatić, 1917/1993, „Narodna muzika Istre, Hrvatskog Primorja i Sjeverno-jadranskih otoka“, kal. „Danica“ za 1972.g. str. 5., kutija 11.

⁵⁵ Ibid., str. 6.

je to rezultiralo samo odvijanjem nekoliko smotri u sklopu posebnih prigoda, gdje se okupila nekolicina pjevača iz cijele Istre, kao npr. godišnjica osnutka Istarske divizije, 1953. godine.⁵⁶

Osim što je došlo do oživljavanja folklor, javila se i potreba za organizacijom muzičkog života u Istri. Zlatić je smatrao da su potrebne komisije za tri kategorije glazbe: ozbiljnu, zabavnu i narodnu. Važno je bilo predstaviti kratkoročne i dugoročne planove za pojedine djelatnosti i utvrditi njihovo provođenje. Smotre kao „Naš kanat je lip“, „Matetićevi dani“, „Susret harmonikaša“ i smotre izvorne narodne glazbe trebale su bolju organizaciju i popularizaciju. Cilj je i svrha bilo da se takve smotre i događaji na području Istre organizirano provode za vrijeme ljetne sezone, ali i izvan nje.⁵⁷

Navedeni su sljedeći prijedlozi: „a) Osim povremenih i stilski ispranih nastupa autohtonih izvornih pjevača, svirača i plesača Istre, već 20 godina organizirano prisutnih na općinskim smotrama i na Centralnoj smotri Istre, povećati broj njihovih nastupa stalnim nastupima naročito na najmasovnijem području boravka domaćih i stranih turista. b) Dogovoriti i predvidjeti djelatnost folklornih društava i KUD-ova u odnosu na omjer domaćeg (istarskog) folklor i prezentacije folklor ostalih jugoslavenskih folklornih područja“.⁵⁸

Zlatić je isticao kako ponovno oživljavanje izvornog folklor nije specifično samo za Istru, no ono je u tom području bilo više izraženo. Javljali su se lokal-patriotski porivi povezani s nacionalnim, sociološkim, etničkim i turističkim komponentama, a među njima je revitalizacija sela jedna od najočitijih komponenata. Narodno stvaralaštvo istarskih Hrvata gotovo je iščeznulo zbog dugotrajne odcijepljenosti od matice zemlje i uslijed talijanske okupacije. Izvorna narodna glazba, ples i graditeljstvo narodnih instrumenata doživjelo je preporod, tj. renesansu, a tome prije svega treba zahvaliti Radio Puli, Centru za znanstveni rad JAZU i entuzijazmu stručnih i nestručnih pojedinaca.

Labinska se općina isticala u revitalizaciji muzičkog folklor Istre. Godinama su se održavale smotre u mjesnim zajednicama (pet do šest smotri), a najbolji izabrani na

⁵⁶ Državni arhiv u Pazinu, HR-DAPA-829, Slavko Zlatić, 1917/1993, *Referat bez naslova o zbirkama istarskih narodnih pjesama*. str.5., kutija 11.

⁵⁷ Državni arhiv u Pazinu, HR-DAPA-829, Slavko Zlatić, 1917/1993, „*Organizacija muzičkog života u Istri (platforma i teze)*“ str. 1., kutija 11.

⁵⁸ Ibid., str. 4.

tim smotrama imali su čast nastupati na završnoj općinskoj smotri u Dubrovi – gdje je bio smješten i međunarodni mediteranski kiparski simpozij. Sve te smotre u Općini Labin trajale su svake godine tijekom lipnja i srpnja.

Sasvim suprotno od Labina je Općina Poreč, gdje je također živjela narodna pjesma, ali 12 uzastopnih godina nije održana niti jedna smotra muzičkog folklor, što Zlatić smatra suludim jer je baš ta općina centar turizma Istre, pa bi to ujedno bila atrakcija i prezentacija autohtone kulture.

Kada je pokrenuta revitalizacija muzičkog folklor Istre, zanosili su se željom da se oživi muzički folklor na cijelom području Istre, Hrvatskog primorja i sjeverno-jadranskim otocima. Na Krku je oživljen krčki festival, na Cresu Osorske glazbene svečanosti i Novi Vinodolski njeguje svoju tradiciju s „Novljanskim kolom“⁵⁹.

Izvorni muzički folklor i njegove karakteristike privlačne su i zanimljivo umjetničko muzičko stvaralaštvo. Očuvanje tog blaga briga je folklorista, lokalnih entuzijasta i svih društveno-političkih snaga, ali i onih s organiziranim pristupom čitavom tom djelovanju.⁶⁰

Slavko Zlatić je u svom članku „Stanje i perspektiva narodne muzike na Bužeštini“ vezano za spašavanje folklor napisao sljedeće: „Bilo bi odveć fatalistički kada bismo se pomirili s time da se ništa ne može učiniti kako bismo spasili od propasti to narodno blago. Nisu potrebna novčana sredstva (osim možda za nošnje) da popravimo sadašnje stanje. U prvom redu, potrebno je da svi mi, od pojedinaca do društveno-političkih snaga, spoznamo kakvo se bogatstvo – još nikako korišteno – nalazi tu među nama, i koliki grijeh bi bio ako ga ne bismo spasili od nestajanja“.⁶¹

⁵⁹ Ne postoji točan zapis otkad se „Novljansko kolo“ izvodi, no prema legendi, tvrdi se da se „Novljansko kolo“ plesalo i pri donošenju „Vinodolskog zakonika“ 1288. godine (http://free-ri.t-com.hr/npiskuli/novljansko_narodno_kolo.html)

⁶⁰ Državni arhiv u Pazinu, HR-DAPA-829, Slavko Zlatić, 1917/1993, *Revitalizacija folklor Istre i Hrvatskog primorja* (iz novina: *Labinska Komuna*). str. 1-2., kutija 11.

⁶¹ Slavko Zlatić. *Stanje i perspektiva narodne muzike na Bužeštini*. Jakovljević, Božo. *Buzetski zbornik*, knjiga prva, svezak 9 (1976.). Pula: Izdavačka zajednica Čakavskog sabora. str. 161.

3.2 Oživljavanje i očuvanje folklor – danas

Jedan od novijih projekata koji možemo povezati s očuvanjem istarske narodne baštine jest Erasmus intenzivni program „Tradicijsko u Alpe Adria Regiji: Lokalno za Globalno“ (TAARLoG).

Slika br. 19. TAARLoG logo



Izvor: <http://projekti.unipu.hr/taarlog/about.html>

Na tom se projektu okupilo 50-ak studenata s učiteljskih studija i otprilike 15-ak njihovih nastavnika. Ti studenti i nastavnici dolaze s tri sveučilišta iz triju različitih zemalja (Pula – Hrvatska, Maribor – Slovenija i Trst – Italija).

Svrha je bila proučavati pojedine lokalne i tradicijske običaje vlastitih regija te ih primijeniti u suvremenom, globalnom društvu s ciljem da se steknu što veće kompetencije u cjeloživotnom obrazovanju.

Glavne aktivnosti tog projekta bile su: učenje sviranja tradicijskih instrumenata i učenje istarske glazbene ljestvice, učenje i poučavanje pjevanja tradicijskih pjesama te učenje i poučavanje tradicijskih plesova. Pjesme, plesovi i instrumenti koji su se koristili za projekt morali su izvorno potjecati, odnosno tradicijski se koristiti u Istri, Furlanijsko-Julijskoj krajini ili Štajerskoj.

Osim tih osnovnih aktivnosti, projekt je sadržavao i dodatne aktivnosti kao što su: učenje i prezentiranje dramaturgije plesa, učenje mažoret plesa, prezentacija korištenja slobodnog vremena u osnovnoj školi, razvijanje i postavljanje materijala na web stranicu projekta, snimanje video kamerama i postprodukcija, studijski posjeti

kulturno-povijesnim znamenitostima u mjestu gdje se održava i izvodi program te studijski posjeti kulturno-umjetničkim društvima.

Polaznici projekta, odnosno studenti i nastavnici, mogli su ostvariti 6 glavnih ciljeva, a kao što je navedeno na web stranici projekta, to su: „1. Poboljšati kvalitetu i povećati obim mobilnosti studenata te nastavnog osoblja; 2. Poboljšati kvalitetu i povećati obim multilateralne suradnje između visokih učilišta u Europi; 3. Povećati stupanj transparentnosti i usklađenosti kvalifikacija visokog obrazovanja; 4. Povećati kvalitetu i obim suradnje visokih učilišta s tvrtkama; 5. Olakšati razvoj inovativne prakse u tercijarnom obrazovanju i osposobljavanju te njihov prijenos, uključujući prijenos između zemalja sudionica programa; 6. Pružati podršku razvoju inovativnih sadržaja, usluga, pedagogije i prakse cjeloživotnog učenja temeljenih na ICT.“⁶²

Ishodi učenja ovog projekta bili su: „samostalno kvalitetnije provođenje nastave grupe predmeta povezanih s kineziološkom kulturom, glazbenom kulturom i informatikom s mogućnošću obogaćivanja programa u realnoj nastavi kroz navedena odgojno obrazovna područja. To se uklapa u Hrvatski nacionalni kurikulum u međupredmetnoj nastavi.“⁶³

Iz tog projekta očekivali su se određeni rezultati, a to su: 1. realizirane knjige i/ili priručnici vezani za: pjevanje i sviranje, ples, korištenje ICT i animacije slobodnog vremena; 2. realiziranje/izdavanje nekoliko DVD-a s nastavnim materijalima; 3. izrada web stranice projekta (četverojezična) s nastavnim materijalima; 4. iako na amaterskoj razini, što kvalitetnije izvesti i prikazati uvježbani sadržaj na javnom nastupu.⁶⁴

Upravo je tako nastao priručnik pod nazivom: „Folklorni plesovi Istre, strukture suvremenog i mažoret plesa“ autora: Božić, D., Ilić, O., Mercandel, T., gdje se autori također osvrću na očuvanje i održivost autohtonog, izvornog oblika folkloru.⁶⁵

Shvatljivo je da pripadnici različitih generacija koji žive u Istri teže različitim stvarima. Govoreći o tradicionalnoj glazbi i plesu Istre, neki će težiti da se oni očuvaju i zadrže u što izvornijem obliku, dok će drugi također težiti očuvanju tradicionalnog, ali pritom neće imati primjedbi ako se glazba i ples Istre osuvremene, stiliziraju i prilagode

⁶² <http://projekti.unipu.hr/taarlog/about.html>

⁶³ Ibid.

⁶⁴ Ibid.

⁶⁵ Priručnik je moguće preuzeti na mrežnoj stranici projekta TAARLoG (<http://projekti.unipu.hr/taarlog/dance.html>)

vremenu u kojem živimo. Takvo prihvaćanje spoja suvremenog i tradicionalnog može se različito razviti. Kako će se taj spoj razviti i u kojoj mjeri će se prihvatiti, vidjet će se tek za nekoliko godina, a ovisi i o samim sudionicima koji će ga njegovati.

Autori priručnika „Folklorni plesovi Istre, strukture suvremenog i mažoret plesa“ smatraju da će tradicionalni plesovi Istre, a s njima i sama glazba, u svom stiliziranom obliku biti prihvaćeni, no jedino je upitno kada će i u kojoj mjeri prevladavati nad originalnim tradicionalnim plesovima i glazbom.

U bilo kojem slučaju, očuvanost tradicijskog plesa i glazbe, u bilo kojem obliku, ovisit će o nadolazećim generacijama i njihovoj brzi za tradiciju. Ako i bude tradicija nestajala, to će se događati postupno i tijekom dužeg razdoblja.

Pomoć pri očuvanju tradicijskih plesova upravo je ono što se u današnje vrijeme počinje učiti malu djecu poučavanjem plesova od najranije dobi, počevši od djece predškolskog uzrasta. To možemo zahvaliti odgojiteljima i učiteljima u školama, ali i voditeljima KUD-ova koji uključuju malu djecu u KUD-ove roditeljima koji su možda bili ili su još uvijek članovi KUD-ova te prijateljima ili drugim učenicima koji se bave folklornim aktivnostima i tako potiču drugu djecu da se i ona pridruže sličnim aktivnostima.

Svrha priručnika s folklornim plesovima Istre upravo je ta da pomogne i usmjeri učitelje, odgajatelje, voditelje u KUD-ovima i razne entuzijaste kako bi što bolje provodili plesne folklorne aktivnosti u ustanovama ili izvan njih, te naposljetku da se na smotrama folklora u Istri predstave u najboljem mogućem svijetlu. Time se postiže rekreacija – ples kao način vježbanja, ali se pritom sudionici služe kulturno-umjetničkim sredstvima i tako doprinose održavanju i očuvanju tradicije i nematerijalne kulturne baštine Istre. Prema tadašnjem istraživanju, u otprilike 20 istarskih folklornih društava uvježbavaju se i izvode folklorni plesovi Istre.⁶⁶

⁶⁶ Božić, D., Ilić, O., Mercandel, T. (2012.). *Folklorni plesovi Istre, Strukture suvremenog i mažoret plesa*. Ibid., str. 13-14.

Slika br. 20. Naslovnice knjige „Glazba i Tradicija“

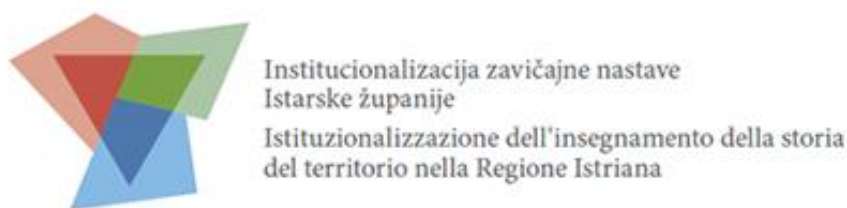


Izvor: Gortan-Carlin, Pace i Denac, 2014.

Još jedan rezultat navedenog projekta Erasmus – Intenzivni program (TAARLoG projekt) jest i knjiga pod nazivom „Glazba i Tradicija – Izabrani izričaji u regiji Alpe-Adria“ autora: Ivane Paule Gortan-Carlin, Alessanda Pacea i Olge Denac. Taj udžbenik donosi „podatke i informacije o narodnom glazbovanju na pojedinim područjima prostora Alpe-Adria“. U njemu je najvećim dijelom obuhvaćeno glazbovanje u Istri, a također obuhvaća i tradicijsko glazbovanje na sjeveru Slovenije i na sjeveru Italije, s njihovim sličnostima i razlikama. Taj se udžbenik može koristiti kao teorijsko i praktično nastavno sredstvo. U njemu su opisani načini pjevanja te najčešći istarski instrumenti.⁶⁷

⁶⁷ Gortan-Carlin, I. P., Pace, A., Denac, O. (2014.). *Glazba i Tradicija – Izabrani izričaji u regiji Alpe-Adria*. Ibid., str. 7.

Slika br. 21. Logo Institucionalizacija zavičajne nastave Istarske županije



Izvor: <http://www.za-nas.hr/zavicajna-nastava>

Projekt koji je danas aktualan i koji se provodi u sklopu očuvanja i njegovanja tradicije, narječja, običaja, flore i faune te povijesti jest „Zavičajna nastava Istarske županije“.

Taj projekt ističe kao glavni cilj „življenje Istre kroz sve osjećaje, a poglavito gledanje Istre kroz ono što ona jest i sve što predstavlja a kako bi se sačuvale njezine vrednote i u budućim generacijama“.⁶⁸

Također se kao cilj projekta navodi sljedeće: „formiranje institucionalnog oblika očuvanja istarskog zavičajnog identiteta, odnosno uvođenje zavičajne nastave i tradicijske kulture u predškolske ustanove te osnovne i srednje škole na području Istarske županije te čuvanje svog regionalnog bogatstva i naše regionalne posebnosti“.⁶⁹

Zavičajna se nastava odvija na nekoliko razina, počevši s predškolskim odgojem, preko osnovnih škola sve do srednjih škola unutar Istarske županije. Pritom se ističe i suradnja s ostalim institucijama, udrugama i gradovima.

Tim se projektom želi postići sljedeće: „sakupiti svi oni radovi, pjesme, aktivnosti, saznanja, istraživanja koje vrtići i škole provode marljivo, tiho, samozatajno tijekom godina. Želi ih se smjestiti na jedno, ovo mjesto kako bi vidjeli koliko zapravo

⁶⁸ <http://www.za-nas.hr/zavicajna-nastava>

⁶⁹ Ibid.

radimo na očuvanju našeg identiteta, našeg postojanja u našim vrtićima, školama i društvu“. ⁷⁰

U prosincu 2017. godine predstavljen je i prijedlog kurikuluma zavičajne nastave pod nazivom „ISTRAŽivanje - istarski istraživački itinerari / ISTRIAndo - itinerari di ricerca istriani“. ⁷¹

Noel Šuran, koordinator projekta Institucionalizacije zavičajne nastave u Istarskoj županiji, istaknuo je za vrijeme predstavljanja kurikuluma od kada i koliko ustanova provodi taj program. Od 2014./2015. godine program je implementiran u 20 predškolskih ustanova, dok su se 2016./2017. godine uključile još 22 predškolske ustanove. 2015./2016. godine uključilo se 20 osnovnoškolskih ustanova, godinu dana kasnije uključilo se 30 osnovnih škola. U školskoj godini 2016./2017. uključilo se i 16 srednjoškolskih ustanova. 2017./2018. godine interes za tim programom iskazalo je 19 predškolskih ustanova, 38 osnovnih škola i 18 srednjih škola.

Josip Šiklič, suradnik na projektu izrade kurikuluma zavičajne nastave, istaknuo je da su nastavnici davali okvirne teme koje se mogu obrađivati kako bi se ponudile ideje drugim nastavnicima prilikom provođenja tog programa. Šiklič objašnjava kako je došlo do izrade kurikuluma: „U izradi kurikuluma izrađivači su se koristili englesko-francuskim konceptom koji je protežirala škola Annales. Dakle, da se povijest počne učiti od vlastite obitelji, stoga je u to uključena tema vezanu uz genealogiju, zatim tema o određenom mjestu, mjesnom govoru, ali i zapažanjima u okolini. To je možda i najbolji način učenja, smatra Šiklič, osvrnuvši se na priručnik za zavičajnu nastavu koji je u pripremi. Taj će priručnik biti pomoćno sredstvo nastavnicima, a u prvom dijelu biti priča o Istri“. ⁷²

Na internetskoj stranici projekta moguće je pronaći pdf. dokument⁷³ samog projekta, odnosno kurikuluma projekta, gdje je sve opisano na hrvatskom i talijanskom jeziku za sve 3 razine provođenja projekta.

⁷⁰ Ibid.

⁷¹ <http://www.za-nas.hr/novosti/detaljnije/predstavljen-kurikulum-zavichajne-nastave>

⁷² Ibid.

⁷³ http://www.za-nas.hr/images/uploads/files/Zavicajna_ISTRAZivanje_ISTRIAndo_final_A5_02_WEB.pdf

Za predškolsku razinu objašnjeni su ciljevi i zadaće programa, ciljana skupina, vremenske odrednice programa, stručni kadar i materijalni uvjeti rada, financijski plan, operativni plan, vrednovanje programa i suradnja te stručno usavršavanje.⁷⁴

U programu za osnovnoškolsku razinu, u sadržaju kurikuluma vidljiva je podjela na niže (1. – 4.) i više (5. – 8.) razrede (razredna i predmetna nastava). Za svaku razinu napisan je broj nastavnih sati, mogućnost realizacije zavičajne nastave, vrijeme realizacije, teme, glavne obrazovne i odgojne zadaće s ciljevima i ishodima učenja, uvjeti za ostvarivanje programa, korelacija s nastavnim sadržajima, provjeravanje učenika, literatura i izvori, obaveze učitelja i stručnih suradnika, obaveze učenika, financiranje, rad s učenicima s teškoćama te načini realizacije. Za svaki razred predložene su i podteme te ciljevi i zadatci vezani za svaki projekt. Za više razrede napisan je i prijedlog kako da se izvode njihovi projekti, koristi usmena povijest u nastavi te koje su mogućnost razvitka nekih od vještina ponuđene u kurikulumu.⁷⁵

Kurikulum za implementaciju zavičajne nastave u srednjoj školi sadrži sljedeće podatke: što je to zavičajna nastava, koji je cilj i svrha, broj nastavnih sati, mogućnost realizacije, grupiranje učenika po dobi i interesima, oblici izvođenja zavičajne nastave, podrška darovitim učenicima i učenicima s poteškoćama, vrijeme realizacije, način provedbe, obaveze učenika i njihovo vrednovanje, ocjenjivanje i izvještavanje, obaveza nastavnika i stručnih suradnika te vrednovanje rada, glavne obrazovne i odgojne zadaće – ciljevi i ishodi učenja, podrška nastavnici, literatura i izvori, popis kulturnih institucija u Istri te se na kraju nalaze i primjeri tema za sljedeće projekte: samostalne ili skupne istraživačke radove, terensku nastavu, geografiju, hrvatski jezik i književnost, povijest, talijanski jezik i književnost, likovnu umjetnost, glazbenu umjetnost, etiku i konfesionalni vjeronauk.⁷⁶

Također je na web stranicama zavičajne nastave moguće pronaći koji su projekti do sada realizirani. Od njih 60-ak zabilježeno na stranici, izdvojit ćemo nekoliko u kojima je vidljivo provođenje glazbenog dijela folklorne baštine (ples, pjevanje, sviranje).

⁷⁴ ISTRAŽIVANJE – istarski istraživački itinerari (2016./2017.). str. 7-20.

⁷⁵ Ibid., str. 39-90.

⁷⁶ Ibid., str. 149-172.

Projekt pod nazivom „ISTRA U OČIMA DJECE – DIJETE U PROŠLOSTI / L'ISTRIA NEGLI OCCHI DEI BAMBINI – IL BAMBINO NEL PASSATO“ izveden je od strane dječjeg vrtića „Si Paperino“ Poreč, a njihova vizija tog projekta glasi: „Plesanje, pjevanje, narodne nošnje i tradicionalni instrumenti našeg teritorija.“⁷⁷ Ciljevi tog projekta bili su sljedeći: „razvijanje radoznalosti za tradiciju i baštinu, izvođenje pokreta ruku uz glazbu, upotrebljavanje vlastitog glasa za stvaranje zvuka, pjevanje tradicionalnih pjesama, plesanje uz tradicionalne pjesme“. Djeca su mogla čuti pjevanje „na tanko i debelo“ uživo, vidjeti i dotaknuti narodnu nošnju, crtati narodnu nošnju, vidjeti ples baluna folklorne skupine „Kažun“, osnovne škole Poreč, čuti svirku na mihu uživo i crtati ga te naposljetku posjetiti Etnografski muzej u Pazinu.⁷⁸

„ISTRA U OČIMA DJECE – DIJETE U PROŠLOSTI“ u izvedbi dječjeg vrtića „Duga“ iz Umaga donosi projekt „Besede“. Jedan od ciljeva bio je upravo da se djeca upoznaju s Istarskim dijalektom kroz odabrane tekstove, stihove i pjesme. Jedan od segmenata bilo je slušanje i pjevanje narodnih pjesama upoznavanje s tradicijskim plesom rašpa.⁷⁹

Dječji vrtić Pula je u sklopu „ISTRA U OČIMA DJECE – DIJETE U PROŠLOSTI“ također izradio projekt pod nazivom „Glazbeni izričaj djece u prošlosti“. Ciljevi tog projekta bili su otkrivanje, spoznavanje i njegovanje zavičajne kulturne baštine te upoznavanje djece s glazbenim izričajem zavičaja, odnosno tradicijskim instrumentima, predmetima iz prirode i svakidašnjeg života koji su se koristili za proizvodnju zvukova te vokalnim i plesnim izričajem (balun). Djeca su taj glazbeni izričaj doživjela kroz literaturu, gostovanje KUD-a „Uljanik“ (instrumenti, nošnja i ples uživo), glazbenu slušaonicu, učenje baluna te razne crtačke i istraživačke aktivnosti vezane uz glazbeni izričaj.⁸⁰

Kao dio projekta „ŠKOLE U SRCU ZAVIČAJA / SCUOLE NEL CENTRO DELL'ISTRIA“, osnovna škola Vladimira Nazora u Vrsaru ostvarila je s trećim i četvrtim razredom projekt „Narodna baština zavičaja“. Projekt se realizirao u sklopu građanskog odgoja. Svaki mjesec sadržavao je određenu tematiku, a u studenom obrađivala se tema „Glazbeni tonovi zavičaja“, što je obuhvaćalo narodne pjesme i

⁷⁷ <http://www.za-nas.hr/novosti/P8>

⁷⁸ http://www.za-nas.hr/images/uploads/files/PJEVANJE_PLESANJE_NARODNE_NOSNJE_TRADICIONALNI_INSTRUMENTI_NASEG_TERITORIJA.pdf

⁷⁹ http://www.za-nas.hr/images/uploads/files/DV_Duga_Umag_Beside_LOW.pdf

⁸⁰ http://www.za-nas.hr/images/uploads/files/GLAZBENI_IZRICAJ_DJECE_U_PROSLOSTI_LOW.pdf

narodnu predaju, narodne instrumente. Učenici su učili pjevati dvije istarske narodne pjesme „Pojmo mi Jele na saman“ i „Nanaj, nanaj, lipi sin“, te su mogli i čuti pjevanje „na tanko i debelo“ učiteljice i profesorice glazbenog. Zatim su slušali narodne instrumente, imenovali ih i prisustvovali predstavljanju instrumenata. U prosincu se obrađivala tema „Narodna nošnja zavičaja“, gdje su učenici imali priliku naučiti dijelove nošnje, upoznati se s njim, crtati i slikati ju te prisustvovati radionici tkanja. Siječanj je bio posvećen istarskim narodnim plesovima, upoznavanjem s njima te učenjem plesova kao što su šetepaši, špic polka i dio iz baluna.⁸¹

Osnovna škola Joakima Rakovca, Sveti Lovreč Pazenatički također je sudjelovala u navedenom projektu, a svoj je doprinos dala projektom pod nazivom „Da se ne zabi“. Taj je projekt opisan na sljedeći način: „S učenicima istražujemo i proučavamo zavičajne posebnosti i prošlost, njegujemo domaću „besidu“, usmenu zavičajnu književnost, folklorno stvaralaštvo na području glazbe, plesa, običaja, priča i tradicionalnih igara kako bismo izgradili pozitivan odnos prema prirodnoj i kulturnoj baštini svog zavičaja.“⁸²

Osnovna škola Monte Zaro iz Pule također je sudjelovala u projektu „ŠKOLE U SRCU ZAVIČAJA“, a njihov projekt nazvan je „Štajuni“,⁸³ gdje se u sklopu svakog predmeta odrađivao neki zadatak, a u sklopu glazbene kulture izvodila se pjesma pod nazivom „Štajuni“ (tekst pjesme: Pino Cukerić).⁸⁴

⁸¹http://www.os-vnazora-vrsar.skole.hr/upload/os-vnazora-vrsar/multistatic/425/NARODNA_BASTINA_ZAVICAJA.pdf

⁸² <http://www.za-nas.hr/novosti/detaljnije/da-se-ne-zabi>

⁸³ „godišnja doba“

⁸⁴ <http://www.za-nas.hr/novosti/detaljnije/stajuni>

3.3 Folklorna društva u Istri – djelovanje

Autori priručnika „Folklorni plesovi Istre, strukture suvremenog i mažoret plesa“, Božić, Ilić i Mercandel, osvrnuli su se na kulturno-umjetnička društva cijele Istre koja su bila aktivna u trenutnu pisanja njihova rada.

Slika br. 22. Logo Saveza folklornih društava Istarske županije



Izvor: <https://www.facebook.com/safod.iz/>

Prema podacima Saveza folklornih društava Istarske županije iz 2018. godine, aktivni KUD-ovi na području Istre koji su ujedno i članovi Saveza su: KUD „Barban“ iz Barbana, KUD „Dajla“ iz Novigrada, KUD „Ivan Fonović Zlatela“ iz Kršana, KUD „Dvigrad“ iz Kanfanara, KUD „Mate Balota“ iz Raklja, DKUS „Mendula“ iz Medulina, FD „Pazin“ iz Pazina, KUD „Plesarini“ iz Rovinja, RKUD „Rudar“ iz Raše, KUD „Stjepan Žiža“ iz Rovinjskog Sela, KUD „Uljanik“ iz Pule, Folklorna skupina Zajednice Talijana „Armando Capolichio“ iz Galižane, KUD „Kosirići“ iz Tinjana, KUD „Cere“ iz Cera.

Aktivni KUD-ovi koji nisu članovi Saveza su: KUD „Rakalj“ iz Raklja, KUD „Matko Laginja“ iz Svetog Lovreča, KUD „Vodnjan“ iz Vodnjana, KUD „Peroj 1657“ iz Peroja, FD „Umag“ iz Umaga, FD „Žejanski zvončari“ iz Žejana.

KUD „Savičenta“ iz Svetvinčenta član je Saveza folklornih društava Istarske županije, ali je jedini neaktivan KUD.

Aktivnosti se pojedinih KUD-ova smanjuju ili povećavaju. Samo smanjenje najčešće je uzrokovano smjenom generacija te raznim odlascima članova (npr. odlazak na školovanje ili selidba, ženidba ili udaja članova i slično).

Sam se rad kulturno-umjetničkih društava temelji na okupljanju i mlađih i starijih generacija, te se tako zajedničkim radom potiče očuvanje kulturne baštine – narodnog plesa, pjesme, svirke te naposljetku i nošnji. Članovi se KUD-ova moraju sastajati, uvježbavati svirku, napjeve i plesove te na samom kraju svoj rad predstaviti široj javnosti na raznim manifestacijama (smotrama folkloru i u sklopu nekih turističkih „atrakcija“). Kroz prezentiranje folkloru javnosti, postiže se jedan od važnih ciljeva tih društava, a to je očuvanje kulturne baštine Istre. Osim toga, potiču se i mladi naraštaji na uključivanje u takve aktivnosti kako bi se tradicija nastavila. Spoj raznih naraštaja (od najmlađih pa do najstarijih) ima neke prednosti. Stariji naraštaji svojim dugogodišnjim iskustvom prenose mlađim naraštajima znanja o sviranju narodnih instrumenata, plesanju narodnih plesova i pjevanju narodnih napjeva. S druge strane, mlađi uzrasti uvelike mogu pomoći oko logistike, okupljanja članova te prilikom pripremanja proba i nastupa. Također, suradnja između KUD-ova nije nepoznanica s obzirom na to da u raznim dijelovima Istre djeluju razni stručnjaci koji mogu uvelike pomoći u prijenosu znanja plesa i sviranja, što doprinosi kvalitetnijoj izvedbi u konačnici. KUD-ovi dobivaju na vidljivosti i od strane turističkih zajednica, županije, općina i slično, jer se takav rad i prezentacija tog rada kategorizira kao specifična, što daje upečatljivost i pomaže promociji same regije i njezinih pojedinih dijelova.⁸⁵

U nastavku slijedi izbor KUD-ova (KUD zajednice Talijana iz Galižane, KUD „Umag“, KUD „Ivan Fonović Zlatela“ iz Kršana, KUD „Kumpanija Kosirići“ iz Tinjana, KUD „Pazin“) i kratak opis njihovih aktivnosti prema Božić, Ilić, Mercandel (2012.). Kroz ovaj izbor KUD-ova moguće je uočiti razlike u aktivnostima na području Istre s obzirom na mjesto u kojem se nalazi KUD.

S obzirom na prošlost Istre, pojavljuje se i folklorno društvo zajednice Talijana u Istri (Vodnjan i Galižana). Govoreći o folklornom društvu iz Galižane, najčešće izvođeni plesovi su: mandrina, furlana i mazurka, šetepaši i polka. Za razliku od ostatka folklornih društava, balun se uglavnom uopće ne pleše.

⁸⁵ Božić, D., Ilić, O., Mercandel, T. (2012.). *Folklorni plesovi Istre, Strukture suvremenog i mažoret plesa*. Ibid., str. 59-60.

Slika br. 23. KUD ZT Galižana



Izvor: Zanco, Smotra Puljštine *Facebook* profil, 2018.

Tradicionalni plesovi koji su se očuvali do danas su: *el valser* (valcer) i *la furlana*. Prilikom izvedbi tih plesova potrebni su posebni tradicionalni instrumenti: *le pive* (svira melodiju) i *el simbolo* (izvodi se ritam).⁸⁶

Novonastale udruge i društva često organiziraju ljudi srednje i starije dobi jer se odluče za folklor kao aktivnost kroz koju se mogu družiti i zajednički djelovati na području kulture i tradicionalne baštine. Također se novonastala društva najčešće formiraju u manjim mjestima u Istri.

Djelovanje kulturno-umjetničkih društava na području Umaga također donosi svoje posebnosti, a to jest da su članovi doseljenici iz Slavonije, a bave se istarskim folklorom. U FD „Umag“ izvode se sljedeći plesovi: balun, špic polka i šetepaši, dok druga udruga također u Umagu uvježbava i izvodi plesove kao što su: mazurka, manfrina i polka. Taj je primjer dokaz da selidba i novo doba u kojemu živimo nisu prepreka u održavanju takve aktivnosti, te da se prihvaćanjem kulture i tradicije mjesta u koje se dolazi obogaćuje samog sebe, naravno zadržavajući posebnosti i tradiciju mjesta iz kojeg se dolazi.⁸⁷

⁸⁶ Ibid., str. 61-64.

⁸⁷ Ibid., str. 64-65.

Treba istaknuti i KUD „Ivan Fonović Zlatela“ iz Kršana koji njeguje tipični kršonski balon, ali su u izvođenju baluna zadržali primaran, stari način izvođenja – uz kolovođu, tj. *capo di ballo*. To doprinosi autohtonosti i tradicionalnosti, ali ujedno i originalnosti jer je svaka izvedba baluna različita, ovisno kako kolovođa odredi.

Jedan od mlađih KUD-ova jest „Kumpanija Kosirići“ iz Tinjana, koji u plesanju baluna imaju određenu posebnost – posebna koračna struktura zvana kančenica – „Partneri stoje nasuprot, plesač je okrenut leđima prema krugu s malim okretom u lijevu stranu, dok je partnerica okrenuta pod kutom prema plesaču blago okrenuta u desnu stranu s vanjske strane kruga. I plesačica i plesač izvode počučanj na jednoj nozi s istovremenim izbacivanjem druge noge prema naprijed i minimalno sa strane.“⁸⁸

Slika br. 24. Kumpanija Kosirići, Tinjan



Izvor: <http://tinjan.hr/>

KUD „Pazin“ njeguje veliki broj plesova: balun, ceranski balun, mazurka, šetepaši, stara polka, promena, špicpolka (prtilica – ples s metlom i košarom), balo di kušin te neke od starijih, ali obnovljenih plesova kao što su: cotić (u parovima po krugu, suprotan smjer od kazaljke na satu, ne drže se plesači stalno za ruke) i dolenski valcer

⁸⁸ Ibid., str. 65.

(u parovima po krugu u smjeru suprotnom od kazaljke na satu, držanje kao kod baluna, 5 figura).

Kada se pročitaju nazivi plesova, postavlja se pitanje čemu razni KUD-ovi koji plešu iste plesove? Istina je da se u većini KUD-ova podudara da imaju zajedničke koračne i tlocrtnne strukture plesova te također ista prostorna i tlocrtna rješenja, no ono što ih razlikuje upravo su koreografska rješenja, pa čak i sama uvježbanost plesača i njihova konačna izvedba određenog plesa. Razlike se mogu uočiti već kod samog ulaska na pozornicu, za vrijeme izvedbe, pa sve do završetka izvedbe, naklona izvođača i njihovog odlaska s pozornice. S obzirom na to da ples uključuje kineziološku aktivnost, potrebno je dugotrajno i konstantno uvježbavanje kako bi do izražaja došla spretnost i spremnost izvođača, što se na kraju vidi i cijeni (prolazak s regionalne smotre na Centralnu smotru te sam pljesak publike za izvođače).⁸⁹

3.4 Uloga medija i Arhiv Renato Pernić

Slavko Zlatić je u svom „Referatu bez naslova o muzičkoj kulturi Istre“ isticao važnost Radio stanice Pula koja od svog osnutka emitira narodnu pjesmu i sviranje. Zahvaljujući tome došlo je do ponovnog oživljavanja, odnosno revitalizacije i renesanse kako to Zlatić naziva, u narodnom stvaralaštvu muzičkog folklor. U Zlatićevo vrijeme zabilježeno je da Radio Pula sadržava preko 800 snimki folklorne glazbe u svojoj fonoteci. Snimke su se pjevanja „na tanko i debelo“ prikupljale svake godine zahvaljujući općinskim smotrama glazbenog folklor te najboljih izvođača koji bi se pojavili na Centralnoj smotri Istre u Motovunu. Radio je smatran najboljim medijem i sredstvom za afirmaciju i oživljavanje muzičkog folklor.⁹⁰

⁸⁹ Ibid., str. 59-68.

⁹⁰ Državni arhiv u Pazinu, HR-DAPA-829, Slavko Zlatić, 1917/1993, *Referat bez naslova o muzičkoj kulturi Istre* (str.4.), kutija 11.

Slika br. 25. Logo HRT Radio Pula



Izvor: <https://obljetnica.hrt.hr/leksikon/r/radio-pula/>

Zlatić navodi 1960. godinu kao godinu kada je napravljen presudni korak da se Radio stanica Pula i nekolicina ljudi vezanih za nju usudilo emitirati izvornu, autohtonu istarsku narodnu glazbu u pjevanom i sviranom obliku. Takvo što dalo je neočekivane rezultate i to vrlo brzo. Javio se veliki porast zainteresiranih za pjevanje izvornih, autentičnih, arhaičnih napjeva, zainteresiranih za sviranje i plesanje. Od najmlađih pa do najstarijih bili su oduševljeni takvom pojavom na radiju i zahvaljujući tome spasilo se nematerijalno glazbeno bogatstvo istarskog kraja.

Oduševljenje je poprimilo velike razmjere. Ljudi su se čak počeli natjecati i vrijeđati jer se njihove snimke nisu emitirale na Radio Puli, a bilo je i protestiranja.⁹¹ Za vrijeme smotri dolazilo je do incidenata jer su pojedini izvođači bili uvjereni da su dovoljno dobri da nastupe i sudjeluju na smotri. Odjednom se pojavio sve veći broj izvođača, što je dovelo do natjecanja. Upravo zbog toga, trebalo je okupiti sve te narodne pjevače, plesače i svirače kako bi se napravila smotra svih, a ne selekcija, kako bi se provjerila njihova stručnost i vrijednost, te kako bi i sami izvođači uvidjeli da je potrebno što izvornije izvoditi taj melos.

Osim emitiranja izvorne narodne glazbe, Radio Pula zaslužna je i za pojavu velikog broja gramofonskih ploča i kazeta s izvornom narodnom glazbom. Snimke su

⁹¹ Državni arhiv u Pazinu, HR-DAPA-829, Slavko Zlatić, 1917/1993, *Referat bez naslova o zbirkama istarskih narodnih pjesama*. str. 6., kutija 11.

bile na vrlo zavidnoj razini – gledajući s tehničke i glazbene strane, a doprinijele su i afirmaciji narodne glazbe u inozemstvu i preko oceana, što su cijenili mnogobrojni iseljenici. Važno je bilo da se ne javi pad u interesu onih koji se time aktivno bave, već da se taj melos i to bogatstvo i dalje propagiraju kako bi se postigao i dobar financijski učinak.⁹²

Slika br. 26. Renato Pernić – lijevo i Slavko Zlatić – desno u studiju Radio Pule



Izvor: Pernić, 1997: 24

Renato Pernić⁹³ je četrdesetak godina radio na pohranjivanju, sakupljanju, popularizaciji i prezentaciji izvorne istarske narodne glazbe. Sam je Pernić svoja prva iskustava na tom području stekao pod mentorstvom Slavka Zlatića i Tone Peruška koji su pratili njegov rad i poticali ga da sustavno snima istarsko folklorno bogatstvo. Pernić je svojim radom nastavio etnomuzikološki put svojih prethodnika: Franje Kuhača, Ludvika Kube, Matka Brajše Rašana, Ivana Matetića Ronjgova i Slavka Zlatića, a ujedno je za taj rad dobio i velik broj priznanja.

Tijekom svog rada, Pernić je vodio i uredio nekoliko stotina radio emisija, a sve te emisije povezuje zajednička tematika – glazbeno narodno stvaralaštvo i izvođenje

⁹² Ibid., str. 6-8.

⁹³ Renato Pernić (Kompanje kraj Roča, 1938. – Pula, 2002.), glazbeni urednik i etnomuzikolog

u Istri. Time je postigao da ljudi iz sela shvate i uvjere se da izvorna istarska glazba nije „izraz barbarstva i zaostalosti“, već naprotiv, poseban glazbeni izričaj sačuvan samo na istarsko-primorskom području. Sudjelovanje ljudi u radioemisijama potaknulo je i mlade da više sudjeluju i njeguju istarsku narodnu glazbu. Posebnost sačuvanih i zabilježenih snimki upravo je u tome da je Pernić, s tonskim snimateljem Branimirom Paićem, snimao pomoću mikrofona i magnetofonske vrpce ljude po istarskim selima, u autentičnim ambijentima, što je značilo da su snimke izvorne i nisu dodatno režijski uređivane, a to im daje posebnu umjetničku vrijednost.⁹⁴

U predgovoru knjige „Narodne pjesme iz Istre“ (1985.), autor Renato Pernić opisao je kako je uopće počeo sakupljati i snimati izvorne narodne pjesme. Poticaj za taj pothvat dao mu je profesor Tone Peruško rekavši mu sljedeće: „Ti bi trebao izvršiti izbor pjesama, malo neka kušaju pjevat, ali, dakako, pazi da ne ubacuju nove riječi, ni hrvatske ni talijanske, već neka budu što starije i što originalnije. Morat ćemo se pobrinuti i za desetak litara dobra vina, jer, kako znaš, ljudi ovakve pjesme pjevaju najbolje kad su malo raspoloženi.“⁹⁵

Iz podataka koje je Renato Pernić obradio, vidljiv je broj snimaka istarske narodne glazbe koju je snimio. U istarsku narodnu glazbu uključio je i glazbu istarskih Talijana. Sakupio je preko 1800 snimaka, od kojih je oko 1000 snimaka vokalne glazbe, tristotinjak vokalno-instrumentalne građe i petstotinjak snimaka instrumentalne glazbe.⁹⁶

Taj je bogati fond snimaka svrstan na primjeren način, odnosno: „po lokalitetima snimanja, naslovima pjesama, načinima izvođenja te po određenim stručnim podjelama (šaljive ili podrugljive, romance, balade, svatovske, bugarenje, napitnice, izvorne narodne pjesme na talijanskom itd). Cijeli je fond sačuvan na HRT Radio Puli i još se uvijek nalazi na magnetofonskim vrpcama, što predstavlja određena ograničenja s obzirom na takav zastarjeli medij reprodukcije zvuka.“⁹⁷

2002. godine, nakon Perničeve smrti, odlučeno je da se cjelokupna građa sistematizira i presnimi kako bi poprimila veću društvenu i kulturnu dimenziju. Presnimavanje tih snimaka uz pomoć nove digitalne tehnologije vrlo je važno s obzirom

⁹⁴ <http://radio.hrt.hr/blog/mestri-svirci-i-kantaduri-renato-pernic-1938-2002/199/>

⁹⁵ Pernić, R. (1985.). *Narodne pjesme iz Istre*. Pula: Istarska naklada. str. 11.

⁹⁶ <http://radio.hrt.hr/blog/mestri-svirci-i-kantaduri-renato-pernic-1938-2002/199/>

⁹⁷ Ibid.

na to da su stare tonske vrpce ograničenog vijeka i praktički ih je nemoguće koristiti i slušati izvan radijskog emitiranja, a i radijska tehnika postaje sve suvremenija, te bi moglo doći do propadanja i gubitka snimki. Tako je došlo do odluke da se pokrene projekt „Arhiv Renato Pernić“.⁹⁸

Glazbeni se materijal digitalizirao da bi bio što dostupniji istraživačima, ali i samoj javnosti. „Krajnji je cilj projekta imati katalogiziranu i digitalno snimljenu građu. Jedan će dio tog materijala biti pohranjen u muzejima i arhivima, a planirana je i izrada web stranice na kojoj će se nuditi informacije o etnomuzikološkoj građi. Tako će ljepota jednog prastarog glazbenog izraza neprocjenjive vrijednosti jednim klikom kompjuterskog miša biti dostupna svima.“⁹⁹

Pernić je osim snimanja glazbenih zapisa, također bilježio važne podatke, što je zbirci dalo znanstvenu etnološku vrijednost. Bilježenje podataka rezultiralo je knjigom: „Meštri, svirci i kantaduri“. Uz pomoć te knjige s detaljnim bilješkama, lakše se digitalizirao „Arhiv“, uredila cjelokupna građa i napravila selekcija za 20 izdanih CD-a.

Presnimavanje glazbene građe i izdavanje CD-a s reprezentativnim odabirom započeo je zahvaljujući financijskoj pomoći: Odjela za kulturu Grada Pule i Istarske županije Radio Pula. Odabir snimki radio je Daniele Pernić, a digitalnu obradu Aldo Spada. Uredničko vijeće, tada: Edi Cukerić, Marino Jurcan, Bruno Krajcar, Dario Marušić, Branimir Paić, Daniele Pernić, Ludvik Slana, Aldo Spada i inicijator projekta i urednik edicije, Budimir Žižović, redovito je dogovaralo dinamiku i smjer rada. Vrlo važnu organizacijsku i administrativnu potporu, od samog početka, Uredničkom je vijeću davala Vesna Ivetić.¹⁰⁰

Digitalna obrada koja je odrađena prilikom presnimavanja išla je u dva smjera: „jedan je bio da se presnime sve nesavršenosti koje su proizlazile iz snimanja nagrom na terenu, sazvučja iz dvorišta ili iz kuće na selu, koja se vrlo često nisu mogla izbjeći; i drugi da snimke budu pročišćene i uredno tonski obrađene“.¹⁰¹

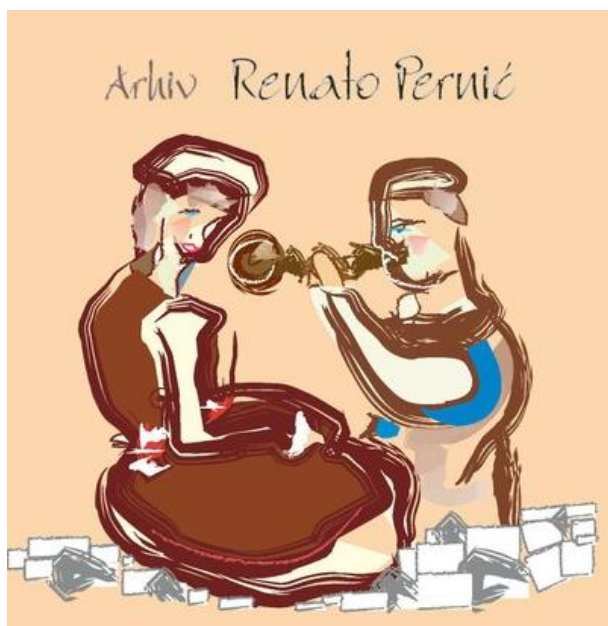
⁹⁸ <http://radio.hrt.hr/blog/projekt-arhiv-renato-pernic/198/>

⁹⁹ <http://radio.hrt.hr/blog/mestri-svirci-i-kantaduri-renato-pernic-1938-2002/199/>

¹⁰⁰ <http://radio.hrt.hr/blog/projekt-arhiv-renato-pernic/198/>

¹⁰¹ Ibid.

Slika br. 27. Naslovna stranica prvog CD-a Arhiva „Renato Pernić“



Izvor: <http://radio.hrt.hr/ep/arhiv-renato-pernic-cd-1/191244/>

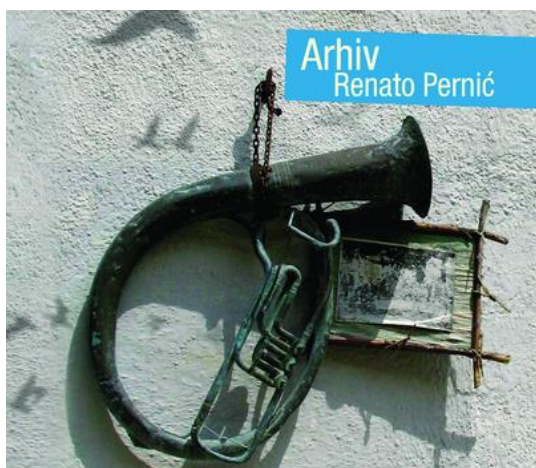
Sam je Pernić u jednom intervjuu izjavio da Istra nema znanstveni institut te da, iako Radio Pula nije takva institucija da se do te mjere bavi istarskim glazbenim folklorom, ipak se uveliko doprinijelo na tom području. Nisu sve snimke bile za emitiranje, no ipak su se spremale i čuvale u arhivi. Upravo se te snimke smatraju svjedočanstvom jednog vremena, narodne glazbe i ljudi koji su njegovali tu glazbu.¹⁰²

HRT preuzima brigu nad „Arhivom Renato Pernić“, koji postaje opće kulturno dobro, te može poslužiti daljnjim istraživanjima, proučavanjima i obradama. Time se doprinosi očuvanju kulturne baštine Istre i Hrvatske.¹⁰³

¹⁰² <http://radio.hrt.hr/blog/mestri-svirci-i-kantaduri-renato-pernic-1938-2002/199/>

¹⁰³ <http://radio.hrt.hr/blog/projekt-arhiv-renato-pernic/198/>

Slika br. 28. Naslovna stranica 20-og CD-a Arhiva „Renato Pernić“



Izvor: <http://radio.hrt.hr/emisija/arhiv-renato-pernic/1185/>

S ciljem pisanja rada proučena je sva izdana građa s 20 CD-a „Arhiva“. Kako bi proučavanje bilo što učinkovitije, sve su skladbe preslušane i napravljena je brojčana tablica (Tablica br. 1.) u kojoj se nalazi popis CD-a s godinom izdanja, brojem skladbi na svakom CD-u te je za svaki CD napravljena kategorizacija koliko sadrži instrumentalnih, vokalnih i vokalno-instrumentalnih skladbi.

Tablica br. 1.: „Arhiv Renato Pernić“:

Naziv CD-a	Godina izdanja	Broj skladbi	Instrumentalne skladbe	Vokalne skladbe	Vokalno-instrumentalne skladbe
Arhiv Renato Pernić CD 1	2004.	25	12	9	4
Arhiv Renato Pernić CD 2 (1963 – 1966)	2004.	22	2	16	4
Arhiv Renato Pernić CD 3 (1969)	2005.	17	4	7	6

Arhiv Renato Pernić CD 4 (1969)	2006.	21	2	14	5
Arhiv Renato Pernić CD 5	2007.	29	8	17	4
Arhiv Renato Pernić CD 6	2007.	24	4	14	6
Arhiv Renato Pernić CD 7	2007.	30	23	4	3
Arhiv Renato Pernić CD 8	2007.	23	4	12	7
Arhiv Renato Pernić CD 9	2009.	18	0	15	3
Arhiv Renato Pernić CD 10	2009.	21	1	13	7
Arhiv Renato Pernić CD 11	2010.	20	3	9	8
Arhiv Renato Pernić CD 12	2010.	23	9	10	4
Arhiv Renato Pernić CD 13	2010.	20	4	11	5
Arhiv Renato Pernić CD 14	2010.	22	5	15	2
Arhiv Renato Pernić CD 15	2015.	25	8	16	1

Arhiv Renato Pernić CD 16	2015.	25	5	14	6
Arhiv Renato Pernić CD 17	2016.	30	8	18	4
Arhiv Renato Pernić CD 18	2016.	30	8	18	4
Arhiv Renato Pernić CD 19	2016.	42	42	0	0
Arhiv Renato Pernić CD 20	2016.	33	33	0	0
		500	185	232	83

Izvor: autorska obrada podataka

Cjelokupni izdani „Arhiv Renato Pernić“ sadrži izbor od 500 folklornih skladbi, od čega su 185 instrumentalne, 232 vokalne i 83 vokalno-instrumentalne skladbe.

Instrumentalne skladbe čine: mantinjada, speljivanje, velika i mala kanta (roženice), izvedba plesova (balun – žimnjski, labinski, medulinski, barbanski, ćićski, šumberski, istarski; polka, starinski ples, valcer, mazurka, tanac) na mihu, roženicama, dvojnicama, mišnicama, šurlama, volaricama, tamburici i cindri te u kombinaciji miha i roženica; razne melodije izvedene na sviralama, šurlama, dvojnicma, mišnicama sopelici i vidalicama; izvedba povorka (marća, raščika maraća od maškar, vrhuvka marća, marćada od novice) i plesova (mafrina, polka, starinski valcer, polka ingležina, polka od pusta, starinska polka, mazurka, mihčeva polka, polka od Jakumića Srgobana, polka od Paškinića, valcer od Žamarića Peničića, špic polka, šete paši, balon, valcer, đinestrina/polka, rašpa, valcer ku ku, valcer od starih Škampići) u

različitim sastavima gunjci (trieština solo, violina i bajs, trieština i bajs, klarinet, harmonika i bajs), plesovi s otoka Krka na sopelama (tanac, polka i veras).

Vokalne skladbe čine: pjevanje „na tanko i debelo” – u dvoje (muško i žensko, oba muška glasa ili oba ženska glasa, dječje dvoglasje) i grupno, bugarenje (muški i ženski višeglasni sastavi, žensko dvoglasje), grupne pjesme s otoka Krka.

Vokalno-instrumentalne skladbe čine: tarankanje uz mih i/ili sopelu, pjevanje „na tanko i debelo“, ali na tanko svira mala sopela, pjesma s otoka Krka (izmjenično sviranje sopele i pjevanje).¹⁰⁴

Renato Pernić je za časopis „Nova Istra“ napisao članak pod nazivom „Narodna glazba Rovinjskog Sela“ u kojem citira Romaina Rollanda, francuskog književnika i muzikologa: „Proučavanje narodnih melodija najbolji je put za upoznavanje glazbenih svojstava jednog naroda, njegovih najintimnijih osobitosti. Narodna je glazba ogledalo duše i života naroda, ona je vjerna slika njegova socijalnog, gospodarskog i kulturnog razvitka, od daleke prošlosti do današnjeg dana.“¹⁰⁵

Prema tome, Pernić naglašava vrijednost narodnih pjesama, glazbala i plesova, jer bi bez njih stanovnici ovog kraja bili duhovno siromašniji, ali također ne bi se mogao na potpuniji način sagledati i vrednovati, kako Pernić kaže, „životni hod naših predaka“.¹⁰⁶

¹⁰⁴ <http://radio.hrt.hr/emisija/arhiv-renato-pernic/1185/>

¹⁰⁵ Renato Pernić. *Narodna glazba Rovinjskog sela. Nova Istra, časopis za književnost, kulturološke i društvene teme*, godište III. svezak X. broj 3, Pula, jesen 1998. str. 208.

¹⁰⁶ Ibid., str. 208.

4 Općenito o smotrama folkloru

Između dvaju svjetskih ratova kao ishodište glazbenog stvaralaštva koristila se folklorna glazba hrvatskih seljaka. Pored nastajanja novih glazbenih djela, obrađivali su se narodni napjevi koje su izvodili amaterski glazbeni sastavi. Smotra folkloru upravo je nastala u okviru programa koji je provodila „Seljačka sloga“, odnosno ogranak za kulturu „Hrvatske seljačke stranke“, a bilo je namijenjeno izvođenju „seljačke“ umjetnosti, tj. seljaci su imali priliku izvoditi vlastite pjesme i plesove u neobrađenom, tzv. izvornom obliku. Pomoću toga afirmirala se i postupno uzdizala seljačka umjetnost do najviših razina nacionalne kulture. Tako se od 1966. godine u Zagrebu kao središtu, pored ostalih smotri folkloru, javila „Međunarodna smotra folkloru“, gdje se njegovala i izvodila amaterska zavičajna baština. Takva je manifestacija do danas ostala kao praksa javnog izvođenja folklorne glazbe u Hrvatskoj, te se tako postiglo očuvanje mnogobrojnih tradicijskih sadržaja i stilova izvođenja. Osim na selima, folklorna se glazba od sredine 20. stoljeća počinje izvoditi i u gradskim sredinama. Po uzoru na seoske folklorne skupine, osnivale su se gradske folklorne skupine među kojima možemo istaknuti najpoznatiju skupinu i dan danas: Ansambl narodnih plesova i pjesama „Lado“. Taj je ansambl osnovan 1949. godine i djeluje profesionalno. Sve veća prisutnost folklorne glazbe vidljiva je od 1960-ih godina, kada se folklorna glazba izvodi na određenim zasebnim festivalima i smotrama folklorne glazbe (npr. smotra „Međimurske popevke“ u Nedelišću i „Festival dalmatinskih klapa“ u Omišu), javlja se u naznakama na regionalnim festivalima u obliku novog stvaralaštva (npr. „Festival kajkavske popevke“ u Krapini i „Melodije Istre i Kvarnera“) te i kao obrade u različitim žanrovima, poznatije kao etno-glazba.¹⁰⁷

Smotre folkloru imale su nekoliko značajki u početku. Davale su dojam jedinstva tako što su sudionici, tj. nositelji narodne umjetnosti bili dio jednolikih seljačkih pjevačkih društava i ogranaka „Seljačke sloge“. Izvođenje tih pjesama i plesova preraslo je u prave izvedbe. Utvrđen je program smotri i opća pravila koja obilježavaju dobru izvedbu. Pomoću smotri konzumirala se kultura. Seljaštvo je dobivalo na vrijednosti, samopoštovanju i ponosu, a samim time bolje su ih razumjeli i ljudi iz drugih krajeva. Nastupanje na smotri doprinosilo je postizanju prestižnog statusa. No

¹⁰⁷ Vitez Z. i Muraj A. (2001.). *Hrvatska tradicijska kultura na razmeđu svjetova i epoha*. Ibid., str. 412.

potrebno je razlikovati smotre od susreta – na njima se pokazuju vlastite posebnosti, a ne razmjenjuju iskustva.¹⁰⁸

Dvadesetih godina prošlog stoljeća smotre su pridonijele konstrukciji nacionalnog jedinstva, te su bile središnja akcija „Seljačke sloge“, za koju se smatralo da će najbolje obnoviti i širiti seljačku kulturu. U drugoj polovici tridesetih godina utvrđeno je da se narodne pjesme ne smiju mijenjati, već biti u svom originalnom obliku.¹⁰⁹ Smotrama se htjela narodna kultura vratiti u svakodnevicu, jer je upravo svrha smotri bila: „da se sve ono, što je liepo i dobro, ne samo jedanput pokaže, nego prenese u narod“.¹¹⁰ U to doba javlja se i termin „prosvjetna sijela“. Razlika između smotre i prosvjetnog sijela je u tome što: „Smotre su trebale pokazati ono što je hrvatski seljački narod »sačuvao« ili »obnovio« i to kao »cjelina«, dok su sijela trebala pokazati »usavršeno« stvaralaštvo, uključujući i »stvari koje [je] ... *smislio, napisao* ili stvorio ... p o j e d i n a c , a služe kao poticaj za rad u skladu sa svrhom Seljačke Sloge“.¹¹¹

Javile su se i „Smotre hrvatske seljačke kulture“ koje su imale temeljnu funkciju povezivanja građanstva i seljaštva, seljaštva iz različitih krajeva Hrvatske, mladih i starih te žena i muškaraca. Još jedna od funkcija bila je i „osnažiti cjelinu nacionalnog kolektiva“. Upravo su Slogine smotre bile u to vrijeme: „najsustavniji i najopsežniji projekt predstavljanja tradicijske umjetnosti u hrvatskoj javnosti“.¹¹²

Za vrijeme Nezavisne Države Hrvatske cijenio se spoj narodne i umjetničke glazbe. Narodna glazba pritom nije smjela imati strani utjecaj. Iako su s jedne strane veličali narodnu glazbu, s druge strane pokušavali su ju poboljšati i približiti ju umjetnosti.¹¹³

Od sredine četrdesetih do sredine šezdesetih godina prema smotri i narodnoj glazbi odnosi se tako da se promatra što se izvodi, kako se izvodi i koji proces prethodi izvođenju. Uz Slogu, a nakon toga i umjesto nje, smotre organizira „Savez kulturno-prosvjetnih društava Narodne Republike Hrvatske“.¹¹⁴ Nakon Drugog svjetskog rata počinje se javljati termin folklor. Zadaća tog termina bila je „da potvrdi vrijednost novog

¹⁰⁸ Ceribašić, N. (2003.). *Hrvatsko, seljačko, starinsko i domaće: povijest i etnografija javne prakse narodne glazbe u Hrvatskoj*. Zagreb: Biblioteka etnografija. str. 18.-20.

¹⁰⁹ Ibid., str. 78-79.

¹¹⁰ Ibid., str. 84-85.

¹¹¹ Ibid., str. 106-107.

¹¹² Ibid., str. 114-115.

¹¹³ Ibid., str. 175-177.

¹¹⁴ Ibid., str. 187-188.

doba, da pozitivnu narodnu umjetnost izdvoji iz negativnosti usađenih u druge aspekte narodne kulture i da koncepciju narodne umjetnosti proširi na nove sadržaje i nove nositelje“. Kasnije, 1962. godine, Žganec objavljuje izričitu definiciju folkloru u kojoj je naglasak na narodnim, a ne na umjetničkim odlikama. Smotra je poprimila drukčiji oblik, odnosno, stručnjaci na smotrama nisu imali previše utjecaja, pa se na njima događalo sve ono što je bilo zabranjeno, kao npr. promjena pjesama i plesova (dotjerivanje, stiliziranje i sl.).¹¹⁵

Od sredine šezdesetih godina javlja se nekoliko regionalnih smotri te „Međunarodna smotra folkloru“ (1966.), zahvaljujući kojoj se narodna umjetnost vraća u javnost. Iako su te smotre „tragale za glazbenim, plesnim i odjevnim oblicima što su ih promicale smotre Seljačke sloge iz druge polovice tridesetih“, one te oblike nisu nazvale „seljačkim, starinskim, domaćim i hrvatskim“, već izvornim.¹¹⁶

Ceribašić (2003.) ističe kako je većina sudionika na hrvatskim smotrama folkloru dio organizirane amaterske folklorne skupine, no u Istri je slučaj drukčiji. Naime, veći dio sudionika upravo su samostalni sudionici, obitelji ili prijatelji koji zajedno sudjeluju na smotri. Smatra se da je glazba u Istri i dalje prisutna u spontanoj i javnoj praksi. Sudjelovanje neformalnih (samostalnih) sudionika na smotri daje posebnost jer oni „predstavljaju sami sebe i vlastitu tradiciju“. U Istri je također istaknuta tendencija specijalizacije smotri (smotre posvećene određenom instrumentu, samo pjevanju i slično).¹¹⁷

4.1 Nastanak „Smotre narodne glazbe i plesa Istre“

Sam početak „Centralne Smotre narodne glazbe i plesa Istre“ seže u 1966. godinu, točnije 13. i 14. kolovoza, u Motovunu. Slavko Zlatić i Renato Pernić začetnici su te smotre. Ona se održavala u Motovunu sve do 1980. godine, a nakon toga, dogovoreno je da se Smotra održava u različitim gradovima diljem Istre (svake godine drugi grad). Unaprijed se određivao redoslijed gdje će se Smotra održati i to čak do

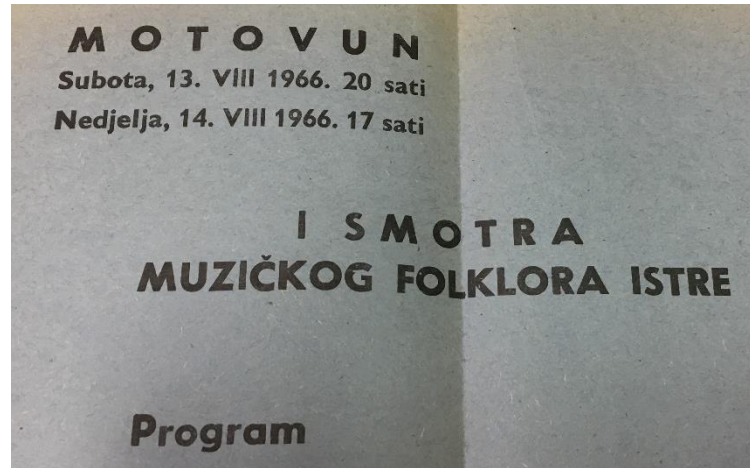
¹¹⁵ Ibid., str. 221-223.

¹¹⁶ Ibid., str. 255-256.

¹¹⁷ Ibid., str. 294-296.

30-ak godina unaprijed, dok se danas dogovara iz godine u godinu i mjesto se održavanja „Centralne smotre“ za sljedeću godinu najavljuje nakon završne smotre.¹¹⁸

Slika br. 31. Naslovna strana prvog programa smotre



Izvor: Državni arhiv u Pazinu, HR-DAPA-829, Slavko Zlatić, 1917/1993, *Ostali programi smotri*, kutija 46.

Od jeseni te iste godine započelo je i organiziranje godišnjih smotri po općinama Istre, koje su se održavale u raznim manjim i većim mjestima. Održavale su se i smotre po mjesnim zajednicama, gdje „domaći, neškolorani ljudi“ odabiru najbolje izvođače koji će se predstaviti na Centralnoj smotri općine. Općinske su smotre pak služile za odabir najboljih koji bi izvodili na „Centralnoj smotri narodne muzike i plesa Istre“. Time se narodno glazbeno stvaralaštvo očuvalo, ali i dalje razvijalo.

U odnosu na razdoblje do 15 godina prije osnivanja „Centralne smotre“, Zlatić je uočio veliki napredak. Narodna glazba bila je cijenjena u društvu, a tome je svjedočila posjećenost smotre od strane gostiju izvan domovine, ali i pozivanje izvođača da sudjeluju na drugim smotrama, bilo unutar Republike ili u inozemstvu.¹¹⁹

Same smotre doprinijele su oživljavanju, propagiranju i afirmaciji melosa i gotovo nestalog narodnog umjetničkog stvaralaštva Istre. Općine kao što su Pula, Pazin,

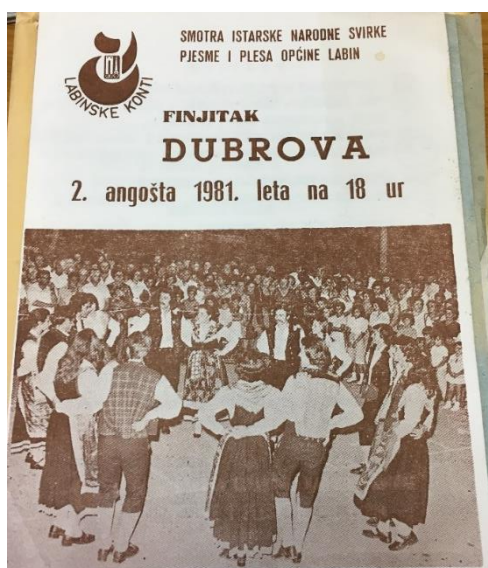
¹¹⁸ Goldin, G. (2016.). *Smotra narodne glazbe i plesa Istre – Završni rad*. Ibid., str. 19.

¹¹⁹ Državni arhiv u Pazinu, HR-DAPA-829, Slavko Zlatić, 1917/1993, *Referat bez naslova o zbirkama istarskih narodnih pjesama* (str. 7.), kutija 11.

Labin i Buzet godišnje su organizirale općinske smotre na kojima su se mogli čuti i vidjeti vrlo dobri, upjevani i uigrani izvođači, a pohvalno je da je među njima bilo i sve više mladih. Mjesta kao što su Motovun, Rakalj, Svetvinčenat, ali i mnogo manja mjesta u Istri, postaju pojam za manifestacije istarskog sela, te privlače sve više ljudi. Sve je veća popularnost domaćeg kanta i sopela u osnovnim školama. Izvođačima je čast i teže pokazati se u najboljem svjetlu, kako bi se njihova pjesma čula na Radio Puli u redovitom programu, ali i u emisiji „S mikrofonom po Istri“¹²⁰.

Sama općina Labin 1972. godine dokazuje kako je narodni melos sve više oživio, te prije završne općinske smotre u Dubrovi organizira 5 priredbi na području općine Labin u mjestima: Martinski, Nedeščina, Snašići, Trget i Pićan. Na tim je priredbama nastupilo oko pedeset izvođača (pjevači, plesači i svirači). Najbolji su imali priliku nastupiti na „Centralnoj smotri Istre“, ali i ostalim dobrim izvođačima općine i turistička društva dodijelili su nagrade.

Slika br. 29. Naslovnica smotre „Labinski konti“ iz 1981.god.

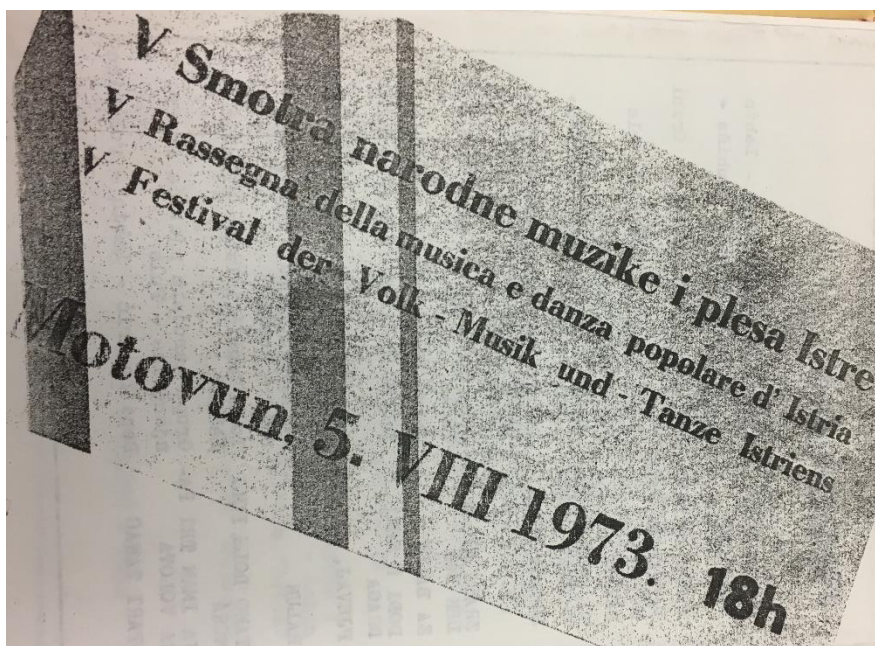


Izvor: Državni arhiv u Pazinu, HR-DAPA-829, Slavko Zlatić, 1917/1993, *Ostali programi smotri*, kutija 46.

¹²⁰ Potaknuta od strane Slavka Zlatića, emisija je nastala u drugoj polovici 60-tih godina. (<https://radio.hrt.hr/emisija/s-mikrofonom-po-istri-zapisi-jednog-vremena/1206/>)
Trenutno emisiju vodi Serđo Valić (<https://radio.hrt.hr/radio-pula/emisija/s-mikrofonom-po-istri/330/>)

Obilježavanjem općinske smotre svake godine u drugom mjestu postizao se dodatan učinak u kojem oživljavanje narodnog melosa nije posljednji. Od samog se početka planiralo da se Centralna smotra najboljih izvođača Istre održava u Motovunu. Upravni odbor Smotre sastojao se od predstavnika svih općina Istre. Zlatić navodi da zbog objektivnih razloga nije bilo moguće održati smotru u Motovunu kako je planirano, pa se smotra održala u drugom mjestu (Svetvinčentu) kako se ne bi preskočila godina a da smotra nije održana.¹²¹ Iz zapisnika sa sastanka Odbora „Smotre narodne muzike i plesa Istre“, održanog 11. srpnja 1973. u prostorijama Skupštine općine Pazin u 12:00 sati, vidljivo je u točki pod rednim brojem 13 koji su članovi tadašnje komisije. Za ocjenjivačku komisiju imenovani su: Slavko Zlatić kao predsjednik komisije te Renato Pernić i Miho Orlić kao članovi.

Slika br. 30. Naslovnica 5. „Smotre narodne glazbe i plesa Istre“



Izvor: Državni arhiv u Pazinu, HR-DAPA-829, Slavko Zlatić, 1917/1993, *Ostali programi smotri*, kutija 46.

¹²¹ Državni arhiv u Pazinu, HR-DAPA-829, Slavko Zlatić, 1917/1993, „SNM i PJ“ (smotre narodnog folklor) – rukopis (str. 1-2.), kutija 11.

Ističe se sam zadatak komisije, a to je sudjelovanje na svim općinskim smotrama narodne glazbe i plesa Istre te na temelju stručne ocjene kvaliteta izvođenja odabere se i sastavlja program za Regionalnu smotru. Prilikom općinskih smotri, predsjednik komisije radio je spisak izvođača s potpunim podacima i nazivima djela koja se izvode kako bi se taj spisak poslao tajniku Odbora. Također su bile navedene upute što u slučaju ako se neka od općinskih smotri ne održi. Tada je komisija imala ovlast, dobivenu od strane Odbora smotre, da sama odabere izvođače iz te određene općine na temelju poznavanja izvođača s prijašnjih smotri. Preporučalo se ostaviti i nekoliko dodatnih mjesta za zamjenu izvođača ako budu spriječeni doći na Smotru, te za nastup kvalitetnih novih, mladih izvođača koji su se istaknuli na općinskim smotrama.

U točki pod rednim brojem 14 navodi se sljedeći zaključak: „da je potrebno poslati obavijesti o održavanju Smotre, predstavnicima društveno-političkih organizacija, općina i istaknutim kulturnim i javnim radnicima.“ Takav postupak je imao sljedeći cilj: „da se pobliže upoznaju s radom Odbora i kvalitetom izvođača narodne muzike i plesa u Istri.“¹²²

4.2 Održavanje smotre – danas

Danas se, kao i na samim začetcima, Smotre održavaju na otvorenom mjestu (glavnom trgu grada), gdje se postavlja pozornica na kojoj folklorišti nastupaju, što omogućuje publici i posjetiteljima da što bolje mogu vidjeti i doživjeti narodnu glazbu i ples iz cijele Istre. Smotru organizira Odbor Smotre narodne glazbe i plesa Istre, Savez folklornih društava Istarske županije, Istarska županija i grad domaćin u kojem se određene godine održava smotra. Sam Odbor smotre sastoji se od 14 članova – ljubitelja folkloru i sudionika smotre. Članovi Odbora s vremenom se mijenjaju tako da sam član donese odluku da ne želi ili ne može više biti članom Odbora.¹²³ 2018. godine članovi Odbora bili su sljedeći: Pietro Demori iz Galižane (predsjednik Odbora smotre narodne glazbe i plesa Istre za 2018. godinu i predstavnik talijanske nacionalne manjine), Nevia Kožljan iz Barbana (zamjenica predsjednika), Gabrijela Peruško Pujas

¹²² Državni arhiv u Pazinu, HR-DAPA-829, Slavko Zlatić, 1917/1993, *Smotre – sjednica*; *Zapisnik sastanka Odbora Smotre narodne muzike i plesa Istre, održanog 11. srpnja 1973. u prostorijama Skupštine općine Pazin u 12.00 sati* (str. 3.). kutija 19.

¹²³ Goldin, G. (2016.). *Smotra narodne glazbe i plesa Istre – Završni rad*. Ibid., str. 19-20.

iz Pule, Mirna Milanović i Darko Tumpić iz Pazina, Maja Livada iz Buja, Mirjana Vratović iz Buzeta, Dean Kliman iz Žminja, Franko Zec iz Cera, Emil Radovan iz Rovinjskog sela, Sanja Matošević iz Sv. Lovreča, Ivona Orlić iz Poreča, Josip Pino Knapić iz Raše, Zoran Karlić iz Kršana.¹²⁴

„Centralna smotra“ donosi najbolje plesače, svirače i pjevače Istre. Prije same „Centralne smotre“ održavaju se tri lokalne smotre (od 2017. godine) kako bi se mogli odabrati najbolji izvođači koji će pristupiti „Centralnoj smotri“, a to su: „Smotra narodne glazbe i plesa Puljštine“, „Smotra središnje i zapadne Istre“ i „Smotra narodne glazbe, pjesme i plesa Labinštine – Labinski konti“. Na te se lokalne smotre javljaju lokalna folklorna društva i samostalni pojedinci. Među njima se odabiru najbolji izvođači i tročlana prosudbena komisija izabrana od strane Odbora Smotre narodne glazbe i plesa Istre odlučuje tko će sudjelovati na „Centralnoj smotri“.¹²⁵

„Smotra narodne glazbe i plesa Puljštine“ održava se tradicionalno u Barbanu prve subote u srpnju od 1994. godine, no prva smotra ikad bila je održana u Savičenti. Na toj se smotri okupljaju izvođači iz južnog dijela Istre. Osim pojedinaca, na toj se smotri redovito predstavljaju sljedeći KUD-ovi: KUD „Rakalj“, DKUS „Mendula“ iz Medulina, KUD „Barban“, KUD „Uljanik“ iz Pule, Folklorna skupina Zajednice Talijana „Armando Capolicchio“ iz Galižane i KUD „Mate Balota“ iz Raklja.

„Smotra središnje i zapadne Istre“ održava se od 1981. godine u Svetom Lovreču, gdje se okupljaju izvođači iz raznih mjesta i folklornih društava kao što su: Dajla, Višnjan, Kanfanar, Poreč, Rovinj, Žminj i Cere.

Od 1968. godine održava se „Smotra narodne glazbe, pjesme i plesa Labinštine – Labinski konti“, koja se tradicionalno održava na Dubrovi te okuplja članove KUD-a „Ivan Fonović Zlatela“ iz Kršana i RKUD-a „Rudar“ iz Raše te samostalne izvođače.

„Smotra narodne glazbe i plesa Pazinštine, Buzeštine, Bujštine i Čićarije“ održavala se od 1992. do 2016. godine¹²⁶ U razgovoru s tajnikom Saveza folklornih društava Istarske županije, gospodinom Sašom Lorencinom, dobivena je informacija da se ta smotra više ne održava jer na tom području djeluje trenutno samo KUD „Pazin“, a KUD „Kosirići“ Tinjan ima samo mlade pripadnike KUD-a koji se ne mogu

¹²⁴ <http://www.regionalexpress.hr/site/more/53.-smotra-narodne-glazbe-i-plesa-istre-u-raklju>

¹²⁵ Goldin, G. (2016.). *Smotra narodne glazbe i plesa Istre – Završni rad*. Ibid., str. 19-20.

¹²⁶ Ibid., str. 24-26.

kvalificirati za Centralnu smotru, pa se zbog ekonomskih razloga ta smotra ne održava, već se pripojila Smotri središnje i zapadne Istre u Svetom Lovreču.

Prema podacima Saveza folklornih društava Istarske županije, „Smotra narodne glazbe i plesa Istre“ se od svog početka pa do 2018. godine održala u sljedećim mjestima: Motovun (1966. – 1971.), Svetvinčenat (1972.), Motovun (1973. – 1980.), Labin – Dubrova (1981.), Buzet (1982.), Pazin (1983.), Poreč (1984.), Medulin (1985.), Žminj (1986.), Novigrad (1987.), Labin – Dubrova (1988.), Roč (1989.), Sveti Petar u Šumi (1990.), Lovreč (1991.), Rovinj (1992.), Barban (1993.), Labin – Dubrova (1994.), Buzet (1995.), Cerovlje (1996.), Poreč (1997.), Žminj (1998.), Pula (1999.), Labin – Dubrova (2000.), Roč (2001.), Novigrad (2002.), Pazin (2003.), Poreč (2004.), Rovinj (2005.), Pula (2006.), Labin (2007.), Buzet (2008), Novigrad (2009), Pazin (2010.), Poreč (2011.), Rovinj (2012.), Medulin (2013.), Labin (2014.), Pula (2015.), Buzet (2016.), Sveti Lovreč (2017.), Rakalj (2018.).

Slika br. 32. Sudionici „52. Smotre narodne glazbe i plesa Istre“



Izvor: Goldin, Privatna foto-arhiva, 2017.

Prilikom izrade završnog rada pod nazivom: „Smotra narodne glazbe i plesa Istre“ proveden je intervju s članovima prosudbene komisije za smotru 2016. godine. Članovi te komisije bili su: Nevia Kožljan, dr. sc. Ivona Orlić i Josip Pino Knapić (s kojim

nažalost nije proveden intervju) te s nekoliko članova prosudbene komisije iz prethodnih godina: Vladimir Pernić i Bruno Krajcar.

Prosudbena komisija nema striktno zapisana pravila prema kojima određuje i odlučuje koji će izvođači pristupiti „Centralnoj smotri“, no ipak znaju se neka nepisana pravila kojih se moraju držati. Njihov je cilj da na „Centralnoj smotri“ nastupe folklorne skupine i pojedinci koji u svom nastupu sadrže tradicionalan i autentičan folklorni izričaj.

Za početak se obraća pozornost na sam izgled nošnje i na koji način osobe nose tu nošnju. S obzirom na to da se teži pravom tradicionalnom odijevanju i prikazivanju nošnje, to podrazumijeva da nije dopušteno uplitati suvremene elemente u samu nošnju kao što su ekstremne frizure i šminka, različit nakit i satovi, lakirani nokti, neprimjerene cipele i slično. Nakon izgleda, prelazi se na pjevanje i sviranje izvođača. I u tom se slučaju komisija pridržava da melodije i tekst budu tradicionalni, a ne dopušta se suvremenost i nedoličan tekst, a instrumenti na kojima se svira moraju biti isključivo tradicionalni. Sviranje narodne glazbe na suvremenim instrumentima nije dopušteno, kao ni glazba koju možemo kategorizirati kao etnoglazbu. Komisija u svom radu pridaje važnost autentičnosti i izvornosti svih segmenata kako bi se što bolje prikazali očuvani autohtoni oblici glazbe i plesa Istre.

Prilikom odabira za pristup Centralnoj smotri, komisija postavlja još jedan uvjet – dobnu granicu. Na regionalne smotrane mogu se prijaviti svi, pa čak i djeca, no za Centralnu smotru izbjegavaju se izvođači koji imaju manje od 15 godina, dok gornje dobne granice nema. Kako se djeci ne bi uskratilo pristupanje i nastupanje na smotrama, za njih postoji posebna smotra pod nazivom: „Mala smotra folkloru Istarske županije“, gdje nastupaju djeca mlađeg uzrasta sve do 15 godina, a održava se u Barbanu.

Kroz samu analizu programa Smotre, o kojima je riječ u sljedećem poglavlju, te kroz razgovor s članovima prosudbene komisije vidljivo je da se balun (balon) ističe kao jedan od najizvođenijih plesova na Smotri. Pored baluna, javljaju se i sljedeći plesovi: stara poka, šetepaši, mazurka, špic polka, ballo di sedia i ballo de kušin. Na smotrama se javlja balun karakterističan za nekoliko mjesta pa je tako moguće vidjeti: Medulinski balon, Barbanski balon, Čićski balon, Šumberski balon, Žminjski balon, Labinski balon ili tanac i drugi. Da bi se prepoznao ples kao autohtoni, treba se što

više približavati nekadašnjem izvođenju plesa i sadržavati što manje novonastale koreografije.

Uz ples povezujemo i glazbu koja mora biti instrumentalna. Dopuštena je samo glazba uživo na smotrama i to na tradicionalnim instrumentima. Instrumentalnu pratnju prilikom plesa sviraju: roženice, mih i šurle samostalno te mih i roženice zajedno. Osim tih najčešćih instrumenata, javljaju se još sopelice, vidalice i cindra (ćićska tamburica) u znatno manjem broju. Ti instrumenti pripadaju skupini netemperiranih instrumenata te je to jedna od kvaliteta koja ih čini autohtonima. Roženica (velika i mala) vrlo je popularan instrument na smotrama, čak više nego u prijašnjim vremenima s obzirom na to da je izrada samog instrumenta dug i kompliciran proces. Osim netemperiranih instrumenata, javljaju se i temperirani instrumenti kojima pripadaju violina, klarinet te gunjci (posebna skupina svirača). Uporaba suvremenih instrumenta nije dopuštena, što znači da jedan od čestih instrumenata u Istri – harmonika – nije dopuštena u svom suvremenom izdanju, no vrsta harmonike pod nazivom „triještina“ ipak je prihvaćena.

Dio programa smotre čine i instrumentalne izvedbe na velikoj i maloj roženici, mihu, vidalicama i šurlama. Nerijetko se javlja i kombinacija instrumenta i glasa. Najčešće je to kod „tarankanja“, gdje se javljaju velika roženica i glas u ulozi male roženice, zatim „tarankanje“ uz malu i veliku roženicu te „tarankanje“ uz mih.

Vokalni napjevi javljaju se, osim uz pratnju instrumenata, i *a cappella*. Pritom postoji nekoliko vrsta pjevanja, a to su: pjevanje „na tanko i debelo“ (jedna ženska i jedna muška osoba, dvije ženske osobe, dvije muške osobe), pjevanje u 2 i „bugarenje“ (ženska vokalna skupina). Tekstovi pjesama igraju veliku ulogu pri identificiranju napjeva kao autentičnog, no postoje situacije gdje izvođač može napisati tekst po uzoru na tradicionalne tekstove, a pritom pjevajući poznatu, autohtonu istarsku melodiju nekog drugog napjeva. Svi tekstovi moraju biti primjereni bez obzira na šaljivost i bilo koje druge sadržaje koje donose.

Važan aspekt svake folklorne manifestacije, bila ona velika smotra ili jedan uobičajeni nastup, jest upravo narodna nošnja prema kojoj se određena regija, ali i mjesto unutar regije može raspoznati. Iako se ne vide drastične razlike između nošnji u Istri, ipak se pomoću nekih detalja može prepoznati iz kojeg dijela Istre potječe nošnja. Sama nošnja nema određenu točku unutar programa smotre, no ona čini dio prezentiranja plesa, pjesme i svirke određenog izvođača ili skupine izvođača. U

današnje se vrijeme upotrebljavaju suvremene tkanine i boje prilikom izrade nošnji jer je izrada pomoću nekadašnjih originalnih materijala teža zbog nedostupnosti. Ljudi koji se bave folklorom godinama i koji su imali priliku upoznati se s pravim autohtonim nošnjama, ipak mogu uvidjeti razliku između novih i starih nošnji, bez obzira na dobru kvalitetu nošnji izrađenih od suvremenih materijala. Postoji nekoliko KUD-ova u Istri koji se ističu upravo po tome što imaju izvorne, autohtone nošnje izrađene od nekadašnjih materijala, a to su: KUD „Raša“, KUD „Uljanik“ i KUD „Barban“. Na smotrama stručna komisija obraća pozornost i na nošnje počevši od samog održavanja nošnje, pa do točne postave nošnje (s obzirom na višestruke dijelove) te do dodataka koji krase osobu koja nosi tu nošnju. Ti dodatci ne smiju biti suvremeni, kao što su npr. pretjerane i moderne frizure, lakirani nokti, satovi, nedolična šminka i slično. Vrlo je važno da svi sudionici koji sudjeluju smotrama i žele dobiti priliku nastupa „Centralnoj smotri“, moraju obavezno biti obučeni u nošnje, bili oni solisti ili dio skupine.

Za vrijeme intervjua prikupljene su i informacije vezane za način prepoznavanja autentičnosti i tradicionalnosti izvedbi, te zbog čega je „Smotra narodne glazbe i plesa Istre“ potrebna, važna i čemu služi.

Od strane žirija dobiven je odgovor da se autentičnost nekog plesa ili napjeva najlakše raspoznaje po netemperiranoj glazbi i izvođenju na tradicionalnim, autentičnim instrumentima. Većina žirija okružena je narodnim plesom i glazbom od djetinjstva, pa je gospođa Kožljan na postavljeno pitanje odgovorila na sljedeći način: „Potrebno je dugogodišnje iskustvo, no nakon što si toliki dugi niz godina okružen tom glazbom i živiš s njom, kad čuješ prvih nekoliko tonova, jednostavno znaš da je to ono pravo.“

Dobiveni su i odgovori zbog čega je važno održavanje „Smotre narodne glazbe i plesa Istre“. Dr. sc. Ivona Orlić govori sljedeće: „Nekada je svrha smotre bilo predstavljanje Istarske tradicionalne glazbe i plesa, dok se u današnje doba svodi na pokušaj održavanja kontinuiteta i očuvanja tradicionalne glazbe i plesa.“

Na Orlić nadovezuje se Nevja Kožljan svojim odgovorom: „Osim očuvanja i promoviranja tradicionalne glazbe, važan je rad s mladima i njihovo upoznavanje s tradicionalnom baštinom od malena.“

Gospodin Vladimir Pernić navodi 3 svrhe Smotre: „1. predstavljanje specifičnog folklornog blaga Istre, 2. predstavljanje onih koji se time dugogodišnje bave (pjevači, svirači i plesači), 3. valoriziranje glazbene baštine Istre“.

Bruno Krajcar osvrnuo se na svrhu Smotre kao „podržavanje i očuvanje autentičnosti bez temperiranih instrumenata i bez utjecaja moderne glazbe, te njezino njegovanje i valoriziranje, a ponajviše i buđenje svijesti drugih kako se ova glazba ne bi izgubila“. Osim isticanja važnosti Smotre, Krajcar se osvrće i na važnost KUD-ova: „s godinama se gubi autentičnost, glazba se ne prenosi prirodno kao nekada uz ognjište, u obitelji, pa na neki način KUD-ovi preuzimaju ulogu te nekadašnje obitelji. To je vrlo važno jer autentično pjevanje „na tanko i debelo“ postaje sve veća rijetkost s obzirom na težinu učenja takvog načina pjevanja.“¹²⁷

Na pitanje kako očuvati istarske narodne pjesme odgovorio je i sam Zlatić u svom radu „Muzički život Istre“ objašnjavajući da je za što vjernije očuvanje istarskih narodnih pjesama potrebno da se što više sačuva originalni autohtoni tekst te starinski, izvorni arhaični napjev. Na tome se inzistira i prilikom nastupa na smotrama – što izvornije, dalje od temperiranog, ne pod utjecajem tuđeg izričaja.¹²⁸

4.3 Analiza programa „Centralne smotre“ – nekad i danas

Kako bi se uvidjele promjene i razlike u „Smotri narodne glazbe i plesa Istre“ od početka sve do danas, u nastavku teksta slijedi analiza i usporedba nekoliko programa Smotri. Naime nije bilo moguće točno obuhvatiti neko određeno razdoblje jer nema toliko sačuvanih programa.

Za izradu analize koristit će se programi: 1., 3., 5., 11., 16., 51. i 52. „Smotre narodne glazbe i plesa Istre“. Programi ranijih smotri očuvani su u Državnom arhivu u Pazinu u „Ostavštini Slavka Zlatića“, dok su noviji programi prikupljeni na Smotrama na kojima je autorica osobno bila prisutna kao gledatelj.

Analiza će se dijeliti u 2 dijela. Prvi dio bit će analiza svakog programa posebno, dok će drugi dio sadržavati usporedbu svih tih programa međusobno, s posebnim

¹²⁷ Ibid., str. 20.-23.

¹²⁸ Državni arhiv u Pazinu, HR-DAPA-829, Slavko Zlatić, 1917/1993, *Referat bez naslova o zbirkama istarskih narodnih pjesama*; (str. 3.), kutija 11.

naglaskom između prve smotre iz 1966. godine i zadnje smotre iz 2017. godine. Na kraju svake analize u prvom dijelu nalazi se i tablica u kojoj su, prema održanim regionalnim smotrama (početne 4 regionalne smotre), upisana mjesta otkuda dolaze izvođači kako bi se dobio uvid iz kojih su sve dijelova Istre dolazili izvođači.

1. Prva smotra narodne glazbe i plesa Istre održana je u Motovunu 1966. godine i trajala je 2 dana. Sadržavala je 20 točaka, no izgleda da se neke točke nisu održale ili su izmijenjene s obzirom na to da je Zlatić u programu prekrižio i/ili nadopisao druga imena u program (Prilog br. 1). Početna točka bila je „Mantinjada“ izvedena na roženicama. KUD-ovi koji su sudjelovali bili su: FD „Cere“, FD „Raša“ i FD „Medulin“. Oni su također izvodili plesove. FD „Cere“ prekriženo je, pa se pretpostavlja da nisu nastupili, a trebali su izvoditi balun i polku. FD „Raša“ i FD „Medulin“ izvodili su balun. Od instrumentalne glazbe javljaju se 4 točke: dvije svirke na roženicama, jedna svirka na vidalicama i jedna svirka na mihu. Vokalna i vokalno-instrumentalna glazba bila je najzastupljenija s čak 7 vokalnih izvedbi i 5 vokalno-instrumentalnih izvedbi. Na toj smotri solisti su bili brojniji, s čak 16 točaka, za razliku od folklornih društava koja su imala samo 4 točke. Pored svakog izvođača napisano je otkuda dolazi, iz kojeg sela u Istri, pa se tako na toj smotri javljaju mjesta: Cere, Medulin, Raša, Labin, Pazin Ročko Polje, Batlug, Podgaće, Račja Vas, Rakalj, Krnica i Juršići.

Tablica br. 2.: Mjesta koja su sudjelovala na 1. „Smotri narodne glazbe i plesa Istre“:

Puljština	Labinština	Središnja i zapadna Istra	Pazinština, Buzeština, Bujština i Ćićarija
Medulin, Rakalj, Krnica, Juršići	Raša, Labin	Cere, Batlug	Pazin, Ročko Polje, Podgaće, Račja Vas

Izvor: autorska obrada podataka

3. „Smotra narodne glazbe i plesa Istre“ održana je 1970. godine u Motovunu (Prilog br. 2). Smotra je započeta točkom „Speljivanje“ na roženicama, a cjelokupni program sadržavao je 15 točaka. Na toj je smotri nastupilo 10 točaka solista, odnosno folkloriša koji nisu uvršteni u neko folklorno društvo. Na smotri je zapisano 5 instrumentalnih izvedbi od kojih su dvije na roženicama, a po jedna na vidalicama, šurlama i mihu. Vokalno-instrumentalnih izvedbi bilo je samo dvije, dok je vokalnih izvedbi bilo četiri. Od plesova je na smotri bilo moguće vidjeti balun i polku iz Cere, te balun iz Raše. Od folklornih društava bili su prisutni: FD „Cere“, FD „Raša“, FD „Mate Balota“ iz Pule koje se predstavilo s 3 vokalne skladbe (s obzirom na to da nije drukčije naznačeno), te su se također predstavili „pjevači, plesači i sopci“ iz Dobrinja na otoku Krku. Izvođači s te smotre bili su iz sljedećih dijelova Istre: Golji, Pazin, Cere, Vodnjan, Raša, Rapanji, Podgaće, Pula te Dobrinj s otoka Krka.

Tablica br. 3.: Mjesta koja su sudjelovala na 3. „Smotri narodne glazbe i plesa Istre“:

Puljština	Labinština	Središnja i zapadna Istra	Pazinština, Buzeština, Bujština i Ćićarija
Vodnjan, Pula, Rapanji	Golji, Raša	Cere	Pazin, Podgaće

Izvor: autorska obrada podataka

1973. godine u Motovunu održana je 5. „Smotra narodne glazbe i plesa Istre“ na čijem je programu bilo čak 29 točaka (Prilog br. 3). Prva je točka „Mantinjada“ izvedena na roženicama. Ta je smotra bila bogata vokalnim izvedbama, njih čak 14 (uključujući i grupu pjevača pod nazivom „Vetva“ iz Labina), a vokalno-instrumentalnih izvedbi bilo je 4. Instrumentalnih je izvedbi bilo 6, a javlja se sviranje na roženicama, mihu, šurlama, volaricama te dvije skupine gunjci u sastavu: violin i bajs (izvodili polku) te violin, bajs i klarinet (izvodili marču i polku). Od plesova su se izvodili: balun i polka iz Cere, balun iz Rovinjskog sela, balun iz Pule, te labinski tanac. Folklorna društva koja su bila prisutna na ovoj smotri su: FD „Cere“, folklorna grupa iz Rovinjskog sela,

FD „Mate Balota“ iz Pule, te RKUD „Rudar“ iz Raše. Na toj se smotri izvođači javljaju iz više mjesta u Istri, a to su: Labin, Cere, Pazin, Buzet, Orihi, Mune, iz Prnjanšine, Raša, Rovinjsko selo, Orbanići i Rovinj.

Tablica br. 4.: Mjesta koja su sudjelovala na 5. „Smotri narodne glazbe i plesa Istre“:

Puljština	Labinština	Središnja i zapadna Istra	Pazinština, Bužeština, Bujština i Ćićarija
Orihi, iz Prnjanšine, Orbanići	Raša, Labin	Cere, Rovinjsko selo, Rovinj	Pazin, Buzet, Mune

Izvor: autorska obrada podataka

11. „Smotra narodne glazbe i plesa Istre“ održana je 1978. godine u Motovunu (Prilog br. 4). Smotra je započela „Mantinjadom“ na roženicama, a cijeli je program sadržavao 21 točku. Na toj se smotri javlja samo jedna vokalno-instrumentalna izvedba, dok je bilo četiri instrumentalne izvedbe, od kojih jedna na roženicama, jedna na mihi, te dvije izvedbe gunjci u sastavu vijulin i bajs (jedan sastav izvodio starinsku polku i valcer, a drugi polka-valcer). Na programu se nalazi čak 10 vokalnih izvedbi te 8 izvedbi plesa – sedam dana i balon iz Cere, balun iz Rovinjskog sela, šetepaši-polka u izvedbi OŠ „Neven Kirac“ iz Pule, polka iz Kanfanara, balun iz Barbana, uzmite se i polka iz Pule, balo de kušin iz Raše te balon iz Vodnjana. Smotri su pristupila sljedeća folklorna društva: FD „Cere“, folklorna grupa iz Rovinjskog sela, folklorna grupa iz Kanfanara, folklorna grupa iz Barbana, FD „Mate Balota“ iz Pule, RKUD „Rudar“ iz Raše, te FD Doma kulture „Bratstvo i jedinstvo“ iz Vodnjana. Osim njih nastupile su i folklorne grupe iz dviju osnovnih škola: OŠ „Neven Kirac“ iz Pule te OŠ „Vazmoslav Gržalja“ iz Buzeta – područni odjel Lanišće. Na toj se smotri javlja ujednačen broj KUD-ova i solista. Izvođači koji su pristupili smotri dolaze iz sljedećih mjesta: Pula, Krpani, Bijančići, Bregi, Vičani, Zartinj, Batlug, Brest, Buzet, Lanišće, Raša, Barban, Režanci, Vodnjan, Cere, Rovinjsko selo, Kanfanar, Butkovići i Bankovići.

Tablica br. 5.: Mjesta koja su sudjelovala na 11. „Smotri narodne glazbe i plesa Istre“:

Puljština	Labinština	Središnja i zapadna Istra	Pazinština, Buzeština, Bujština i Čićarija
Pula, Barban, Režanci, Vodnjan, Butkovići, Bankovići	Zartinj, Raša	Vičani, Batlug, Cere, Rovinjsko selo, Kanfanar	Krpani, Bijančići, Bregi, Brest, Buzet, Lanišće

Izvor: autorska obrada podataka

U Pazinu je 1983. godine održana 16. „Smotra narodne glazbe i plesa Istre“ (Prilog br. 5) na kojoj je bilo čak 36 točaka, a prva je točka bila „Mantinjada“ izvedena na roženicama. Na toj je smotri izvedeno 8 plesova: balon iz Juršići, polka iz Barbana, medulinski balon, balun iz Pule, balun iz Vodnjana, balon iz Cere, labinski tanac i polka iz Pazina. Instrumentalnih je izvedbi bilo 10, odnosno 2 izvedbe na roženicama, 2 na vidalicama, 2 na mihi, 1 na šurlama, 1 duet roženica i miha te 2 izvedbe gunjci – jedan u sastavu violini, klarin i bajs (izvedba starinske mafrine i polka), a drugi u sastavu violina i bajsa (izvedba starinskog valcera i polka). Iako vokalno-instrumentalnih skladbi na toj smotri nije bilo, vokalnih izvedbi nije manjkalo, bilo ih je čak 23 izvedbe. KUD-ovi koji su pristupili toj smotri bili su sljedeći: KUD „Roverija“ iz Juršići, KUD „Barban“, KUD „Rožmarin“ iz Savičente, KUD „Medulin“, KUD „Mate Balota“ iz Pule, KUD „Cere“, RKUD „Rudar“ iz Raše, RKUD „Roženice“ iz Pazina te vokalna skupina iz Lanišća. Također je nastupila i folklorna skupina „OŠ Vodnjan“. Izvođači koji su pristupili toj smotri bili su iz sljedećih mjesta: Pula, Mugeba, Žgrablići, Kanfanar, Kosi, Krpani, Bijančići, Cere, Juršići, Barban, Orbanići, Savičenta, Seline, Poreč, Brljavci, Brest pod Žbevnicom, Lanišće, Rovinjsko selo, Raša, Topid, Martinski, Skitača, Pužari, Pazin, Juršići, Medulin i Vodnjan.

Tablica br. 6.: Mjesta koja su sudjelovala na 16. „Smotri narodne glazbe i plesa Istre“:

Puljština	Labinština	Središnja i zapadna Istra	Pazinština, Buzeština, Bujština i Čićarija
Pula, Juršići, Barban, Orbanići, Savičenta, Juršići, Medulin, Vodnjan	Raša, Topid, Martinski, Skitača	Mugeba, Žgrabljici, Kanfanar, Cere, Seline, Poreč, Rovinjsko selo, Pužari	Kosi, Krpani, Bijančići, Brljavci, Brest pod Žbevnicom, Lanišće, Pazin

Izvor: autorska obrada podataka

U Buzetu je održana 51. „Smotra narodne glazbe i plesa Istre“ 2016. godine (Prilog br. 6). Na toj je smotri također bilo prisutno 36 točaka, a prva točka bila je „Mantinjada“ na roženicama. Ta smotra ima u jednakoj mjeri vokalne, instrumentalne i plesne točke. Na smotri je izvedeno 11 vokalnih skladbi, 3 vokalno instrumentalne skladbe i 11 instrumentalnih skladbi, u kojima se moglo čuti 3 izvedbe na roženicama, 2 izvedbe na mihu te izvedbe na sopelici, vidalici, šurlama, dvojnicama, ćićskoj tamburici i sastav gunjci. Od plesova moglo se vidjeti 12 različitih izvedbi, a to su: medulinski balon, kršanskih balon, balun iz Raklja, stara polka iz Pula, labinski tanac, balun iz Kanfanara, caranski balun, barbanski balon, stara poljka iz Rovinja, mazurka iz Svetog Lovreča, balun središnje Istre te *la forlana* iz Galižane od strane Zajednice Talijana. KUD-ovi koju su se predstavili na smotri bili su sljedeći: DKUS „Mendula“ iz Medulina, KUD „Ivan Fonović Zlatela“ iz Kršana, KUD „Rakalj“, KUD „Uljanik“ iz Pule, RKUD „Rudar“ iz Raše, KUD „Dvigrad“ iz Kanfanara, FD „Cere“, KUD „Barban“, KUD/SAC „Plesarin“ iz Rovinja, KUD „Matko Laginja“ iz Sv. Lovreča, FD „Pazin“, te Folklorna skupina Zajednice Talijana „Armando Capolichio“ iz Galižane i ženska vokalna skupina „Jažulice“ iz Lanišća. Na programu nije bilo naznačeno otkuda iz Istre dolaze izvođači.

Tablica br. 7.: Mjesta koja su sudjelovala na 51. „Smotri narodne glazbe i plesa Istre“:

Puljština	Labinština	Središnja i zapadna Istra	Pazinština, Buzeština, Bujština i Ćićarija
Medulin, Galižana, Rakalj, Pula, Barban	Kršan, Raša	Kanfanar, Cere, Rovinj, Sveti Lovreč	Pazin, Lanišće

Izvor: autorska obrada podataka

52. „Smotra narodne glazbe i plesa Istre“ održana je 2017. godine u Svetom Lovreču (Prilog br. 7). Na programu je bilo 30 točaka, a prva točka bila je „Mantinjada“ na roženicama. Smotra sadržava jednaki omjer vokalne i instrumentalne glazbe te plesa. Vokalnih je izvedbi bilo 9, vokalno-instrumentalnih 4, a instrumentalnih 9 izvedbi od kojih: 2 na mihu, 2 na šurlama i po jedna izvedba na roženicama, dvojnicama i sopelici, duplicama te izvedba gunjci u sastavu vijulin, bajs i klarinet (izvodili manfrinu). Plesovi koji su se izvodili na smotri bili su: balon iz Kršana, rovinjski balun, labinski tanac, barbanski balun, balun iz Raklja, medulinski balun, stara polka iz Pazina, balun iz Svetog Lovreča, te *la forlana* iz Galižane od strane Zajednice Talijana. KUD-ovi koji su se predstavili na smotri su: KUD „Ivan Fonović Zlatela“ iz Kršana, KUD „Uljanik“ iz Pule, RKUD „Rudar“ iz Raše, KUD „Barban“, KUD „Mate Balota“ iz Raklja, KUD „Mendula“ iz Medulina, KUD „Pazin“, KUD „Matko Laginja“ iz Svetog Lovreča, Folklorna skupina Zajednice Talijana „Armando Capolichio“, te ženska vokalna skupina „Jažulice“ iz Lanišća. Na programu su naznačena mjesta iz kojih dolaze izvođači, pa se tako može vidjeti da su izvođači iz raznih dijelova Istre: Rakalj, Vinež, Mala Čamparovica, Paradiž, Sveti Lovreč, Pula, Brovinje, Pazin, Žminj, Sutivanc, Rajki, Lanišće, Galižana, Barban, Kapelica-Baloti, Žejane, Kršan, Raša, Medulin, Bičići, Smoljanci, Kuići, Sveti Bartul, Bartići.

Tablica br. 8.: Mjesta koja su sudjelovala na 52. „Smotri narodne glazbe i plesa Istre“:

Puljština	Labinština	Središnja i zapadna Istra	Pazinština, Bužeština, Bujština i Ćićarija
Rakalj, Pula, Sutivanac, Rajki, Galižana, Barban, Medulin, Bičići, Smoljanci, Kuići	Vinež, Mala Čamparovica, Paradiž, Brovinje, Kapelica-Baloti, Kršan, Raša, Sveti Bartul, Bartići	Sveti Lovreč, Žminj	Pazin, Lanišće, Žejane

Izvor: autorska obrada podataka

Analizirajući programe i uspoređujući ih, možemo doći do sljedećih zaključaka. Svaka smotra tradicionalno započinje sviranjem „Mantinjade“ na roženicama kao uvod u smotru, a tada se također podiže zastava Smotre, koja se na kraju spušta. U početku je na smotrama prisustvovao mali broj folklornih društava (3 Folklornih društava na prvoj smotri), a s godinama se taj broj povećao (12 Foklornih društava na 51. Smotri). S druge strane, vokalne su se izvedbe s godinama prvo povećavale, a zatim u novije doba smanjivale, što ukazuje na problem nestajanja izvođača istarske tradicionalne „kante“. Većina solista (najčešće svirači) u današnje vrijeme čini dio nekog KUD-a, pa se može reći da su samostalne prijave na smotru smanjene, za razliku od samih početaka. Od plesova se oduvijek najčešće izvodi balun u svim njegovim inačicama, dok su ostali plesovi manje zastupljeni. Iz tablica je vidljivo da je u počecima najviše izvođača bilo s područja srednje i zapadne Istre te s područja Pazinštine, Bujštine, Bužeštine i Ćićarije, a manje izvođača s područja Puljštine i Labinštine. U novije doba događa se upravo suprotno, više je izvođača s područja Puljštine i Labinštine, a manje ih je s područja srednje i zapadne Istre te s područja Pazinštine, Bujštine, Bužeštine i Ćićarije. Tome svjedoči upravo činjenica da se s 4 održanih regionalnih smotri prešlo na održavanje 3 regionalne smotre.

Ipak, sudeći po broju prijavljenih, odnosno odabranih za „Smotru narodne glazbe i plesa Istre“ u današnje doba, može se reći da ipak postoji interes i želja da se ta tradicija održavanja Smotre i istarske folklorne baštine nastavi.

Slika br. 33. Naslovna strana programa 52. „Smotre narodne glazbe i plesa Istre“



Izvor: Goldin, Privatna foto-arhiva, 2017.

4.4 Ostale smotre u Istri

U Istri se također održava i smotra posvećena samo pjevanju, odnosno pjevanju „na tanko i debelo“ pod nazivom: „Zakantajmo istrijsanske kante“. Ta se smotra održava u rujnu, a 2016. godine proslavila je jubilarnu 20. godišnjicu održavanja. Smotra se od 2004. godine tradicionalno održava u Baratu (Općina Kanfanar), dok se prva smotra održala u Klarićima.¹²⁹

¹²⁹ Goldin, G. (2016.). *Smotra narodne glazbe i plesa Istre – Završni rad*. Ibid., str. 30.

Ta smotra njeguje ljepotu i posebnost pjevanja „na tanko i debelo“, a sama važnost očuvanja takvog pjevanja dokazana je time što je ta vrsta pjevanja zaštićena u „Registru kulturnih dobara Republike Hrvatske“ te se nalazi i na UNESCO-voj listi nematerijalne svjetske baštine.

Slika br. 34. Smotra „Zakantajmo istrijanske kante“



Izvor: <https://visitkanfanar.hr/zakantajmo-istrijanske-kante-u-baratu/>

„Zakantajmo istrijanske kante“ jedina je smotra koja je posvećena isključivo istarskom tradicionalnom pjevanju. Važnost toga proizlazi upravo iz činjenice da unutar istarskog folklor (sviranja, plesanja i pjevanja), pjevanje ima najmanje aktivnih izvođača. Smotra je zbog toga usmjerena na očuvanje i promociju takvog vida pjevanja. Organizatori su smotre Općina Kanfanar i Danijele Pernić, sin Renata Pernića koji je 1996. godine bio inicijator pokretanja te smotre s ciljem: „osvješćivanja javnosti o ugroženosti ovog segmenta istarske tradicije i poticaja na očuvanje istog“.¹³⁰

Od 2007. godine, u Lanišću se posljednje nedjelje u svibnju održava još jedna smotra folklor u Istri pod nazivom: „Zarozgajmo na Ćićariji“. Kako bi se očuvala tradicija tog mjesta, osnovna je smotra sa sljedećim ciljevima: „snimiti stupanj očuvanosti specifične izvorne narodne glazbe na Ćićariji i u cijeloj Hrvatskoj, predstaviti

¹³⁰ <http://www.iturizam.info/zakantajmo-istrijanske-kante-u-baratu/>

lokalnom i širem auditoriju ljepotu i vrijednost te tradicije, identificirati nositelje i čuvare te baštine, poticati mlade da upoznaju, prihvate i dalje čuvaju taj specifikum, održati zanimljivu glazbenu manifestaciju i stvoriti samosvijest o ljepoti i vrijednosti baštine.“¹³¹

Slika br. 35. FD „Žejanski zvončari“, bugarenje



Izvor: Goldin, Privatna foto-arhiva, 2017.

Sama smotra ugošćuje kulturno-umjetnička društva iz cijele Istre, ali i cijele Hrvatske. Također se posvećuje velika važnost posebnoj vrsti pjevanja, karakteristično za područje Ćićarije, a to je bugarenje. Taj stručni naziv za takvo pjevanje uveli su Ivan Matetić Ronjgov i Slavko Zlatić, dok sami stanovnici tog područja za svoje starinsko pjevanje kažu da će „zarozgat“. Osim toga, još uvijek se njeguje pjevanje „starinske maše“,¹³² što je ujedno jedna vrsta bugarenja. S obzirom na to da je takva vrsta pjevanja specifična, bila je blizu odumiranja. Samo očuvanje takvog pjevanja može se zahvaliti gospođi Mladenki Šverko Cotić, koja je 1976. godine osnovala i okupila žensku vokalnu skupinu Lanišće koja i dan danas djeluje i pomaže pri očuvanju bugarenja. Iako se teži što boljem očuvanju bugarenja, kao npr. osnivanje Dječje vokalne skupine Lanišće, ono i dalje polako odumire jer je takvo pjevanje vezano

¹³¹ <http://opcinalanisce.com/index.php?id=42>

¹³² Misa na staroslavenskom jeziku

isključivo uz usko područje Ćićarije te nije rasprostranjeno diljem Istre, što čini samo očuvanje težim.¹³³

Slika br. 36. Smotra „Z armoniku v Roč“



Izvor: <https://www.tz-buzet.hr/hr/component/spsimpleportfolio/item/15-z-armoniku-v-roc>

„Z armoniku v Roč“ je smotra, odnosno međunarodni susret svirača dijatonskih harmonika. Taj je specijalizirani istarski festival tradicijske glazbe posvećen njegovanju i oživljavanju svirke na dijatonskoj harmonici, poznatijoj i po nazivima: trieština, trieštinka, polonerica, heligonka, botunarka. Od 1989. godine održava se druge nedjelje u svibnju u Roču, a organizator je Kulturno-umjetničko društvo „Istarski željezničar“. Osim solističkih svirača na dijatonskoj harmonici, na smotri se javljaju i instrumentalni sastavi u kojima se nalazi dijatonska harmonika – gunjci. Pretežito se izvode valceri, polke, mazurke, koračnice i slično. Sudionici su uglavnom iz Hrvatske, Slovenije i Italije (Alpe-Adria regija). Na toj se smotri odabiru predstavnici koji će predstavljati Hrvatsku na svjetskom prvenstvu u sviranju dijatonske harmonike. S godinama se susret sve više obogaćuje, te se 2000. godine utemeljio Istarski etnomuzikološki susret.¹³⁴

¹³³ <http://opcinalanisce.com/index.php?id=42>

¹³⁴ <http://www.istrapedia.hr/hrv/1398/z-armoniku-v-roc/istra-a-z/>

„Supci pod mavricun“ je još jedna smotra posvećena instrumentalnoj istarskoj tradicijskoj glazbi. Nastala je 2006. godine u organizaciji Udruge mladih Pagubice, te se jednom godišnje održava na Grimaldi. Sudionici susreta mladi su svirači do 30 godina. Cilj je smotre promoviranje istarske tradicijske glazbe i očuvanje glazbene baštine svirajući na izvornim, autohtonim istarskim instrumentima. Sam naziv smotre potekao je iz dijalekta u kraju Grimalde, a znači: „Svirači ispod duge“. To nas upućuje da su mladi svjesni vrijednosti vlastite tradicije i baštine, te imaju želju oživjeti istarsku tradicijsku glazbu.¹³⁵

Postoje još neke manje smotre kao što su: „Nadaline u pohode“ – smotra svirača tradicijske glazbe koja se održava u Pagubicama. Ta se smotra održava povodom blagdana zaštitnika Sv. Antuna (13. lipnja) u spomen na pučkog glazbenika Božu Bernobića Nadalina.¹³⁶ Treba istaknuti još jednu smotru posvećenu instrumentalnoj tradicijskoj glazbi pod nazivom: „Bajsi u Draguču“ – međunarodni susret svirača bajsa koji se održava treće nedjelje u lipnju u Draguču, gdje se osim svirke na bajsu čuje i svirka gunjci.¹³⁷

¹³⁵ <http://www.istrapedia.hr/hrv/1954/supci-pud-mavricun/istra-a-z/>

¹³⁶ <http://www.cerovlje.hr/hr/2-uncategorised/22-pagubice>

¹³⁷ <http://www.cerovlje.hr/hr/mjesni-odbori/draguc>

5 Folklor i djeca

U prijašnjim vremenima ples nije bila skupna organizirana aktivnost u kojoj bi djeca, mladi i stariji zajedno plesali. Dječji ples često je rezultirao kao samostalni ples i individualna zabava svakog djeteta. Pored toga, javlja se i plesanje dječjeg kola bez ikakvih posebnih koraka naznačenih, ali se javljaju ritmički povici koji se smatraju ostacima nekadašnjih rituala i magija.

„Prema kazivanjima iz Rovinjskog Sela, žene su okupljale djecu u čitaonici i biblioteci te ih podučavale plesu. Za djevojke koje su stasale i imale priliku ući u kolo postojala je mogućnost da uza starijeg partnera brže usvoje koračne strukture i ples u cjelini. Okupljanje djece i plesanje bilo je prisutno ispred vrata prostorije u kojoj su se odrasli ljudi okupljali i zabavljali, a ponekad bi ih i pustili na zabavu na kojoj bi otplesali jedan balun (balunić) na početku.“¹³⁸

Zlatic je u svom radu „Muzički život Istre“ istaknuo jednu od najpozitivnijih stvari prilikom oživljavanja folklor, a to je upravo dopiranje narodne glazbe do dječjeg uzrasta, u škole. Tako se osiguravao daljnji opstanak i trajanje kulturne baštine istarsko-primorskog kraja. Za takvo što su također bila zaslužna folklorna društva i njihov rad jer su organizirano i smišljeno njegovali nestilizirani izvorni muzički folklor.¹³⁹

Najbolji pokazatelj da narodno stvaralaštvo ponovno živi jest revitalizacija i ponovno oživljavanje melosa kod mlađih generacija. U Barbanu se održavala smotra „Kanat, svirka i ples naših najmlajih“¹⁴⁰ na kojoj su se okupljala djeca i mladi svake godine iz čitavog područja od Senja, Krka i Cresa, Paga i Raba, pa do kraja cijele Istre. Djeca od 10 – 11 godina i mlađi plesali su balun, a od svirača javljaju se sopci, sopelaši i mišničari.¹⁴¹

¹³⁸ Božić, D., Ilić, O., Mercandel, T. (2012.). *Folklorni plesovi Istre, Strukture suvremenog i mažoret plesa*. Ibid., str.17.

¹³⁹ Državni arhiv u Pazinu, HR-DAPA-829, Slavko Zlatic, 1917/1993, „Muzički život Istre“, 2 primjerka (11 str. strojnog i 13 str. rukopisnog teksta), (str. 8 - strojno), kutija 11.

¹⁴⁰ „Pjesma, svirka i ples naših najmlađih“

¹⁴¹ Državni arhiv u Pazinu, HR-DAPA-829, Slavko Zlatic, 1917/1993, *Referat bez naslova o zbirkama istarskih narodnih pjesama* (str. 8.), kutija 11.

Slika br. 37. KUD „Barban“, pomladak



Izvor: <http://www.kudbarban.hr/stranica/fotogalerija/fazanski-tanac-pomladak/>

Ta se smotra prvi puta održala 1975. godine, a osnovala ju je Katedra Čakovskog sabora u Barbanu. Osim što su najmlađi mogli pokazati svoja umijeća u pjevanju, sviranju i plesu, održavala su se i edukativna savjetovanja i seminari za učitelje glazbene i tjelesne kulture te za voditelje folklornih skupina. Iako je ta smotra pridonijela popularizaciji folkloru, 1990. godine održana je posljednja, četrnaesta smotra „Kanat, svirka i ples naših najmlajih“. Takav prekid održavanja smotre nažalost nastupio je uglavnom zbog financijskih poteškoća.¹⁴²

5.1 Folklor u školama

Prema Nastavnom planu i programu za osnovnu školu iz 2013. godine vidljivo je da se djeca u osnovnoj školi u predmetu Glazbena kultura upoznaju s folklornom baštinom svih regija Republike Hrvatske, a to su: Slavonija i Baranja, Podravina i Posavina, Hrvatsko zagorje i Međimurje, Banovina i Lika, dalmatinski otoci, Dubrovnik i dalmatinska obala, te Istra i Kvarner. Učenici od 5. do 8. razreda upoznaju glazbene

¹⁴² <http://www.istrapedia.hr/hrv/3563/kanat-svirka-i-ples-nasih-najmladih/istra-a-z/>

značajke folklorne glazbe svih tih regija, te bi nakon škole trebali moći prepoznati glavne značajke svake regije na nekom glazbenom primjeru.¹⁴³

Osim u Glazbenoj kulturi, folklor se može provoditi i u sklopu Tjelesne i zdravstvene kulture. Među ostalim sadržajima nastave tjelesnog i zdravstvenog odgoja, plesne strukture zauzimaju ravnopravno mjesto. Priručnik pod nazivom „Folklorni plesovi Istre, strukture suvremenog i mažoret plesa“ upravo teži da se učenici upoznaju s plesnim strukturama suvremenog plesa, mažoret plesa i plesovima istarskog folkloru te prodube svoja znanja. Pored toga, cilj je da se takav sadržaj uvede kao dio nastave tjelesne i zdravstvene kulture u osnovne i srednje škole. Time se međupredmetna nastava obogaćuje jer se olakšava korelacija s Glazbenom kulturom, te sam priručnik olakšava rad u školama i u sklopu slobodnih aktivnosti.¹⁴⁴

Cilj rada s djecom i učenicima u školi dovodi do njihovog bavljenja folklorom i nakon što završe osnovnoškolsko obrazovanje.¹⁴⁵

Slika br. 38. Osnovna škola Vidikovac



Izvor: http://os-vidikovac-pu.skole.hr/?news_id=325

¹⁴³ Nastavni plan i program za osnovnu školu (2013.) – <http://public.mzos.hr/Default.aspx?art=12662>

¹⁴⁴ Božić, D., Ilić, O., Mercandel, T. (2012.). *Folklorni plesovi Istre, Strukture suvremenog i mažoret plesa*. Ibid., str.5-6.

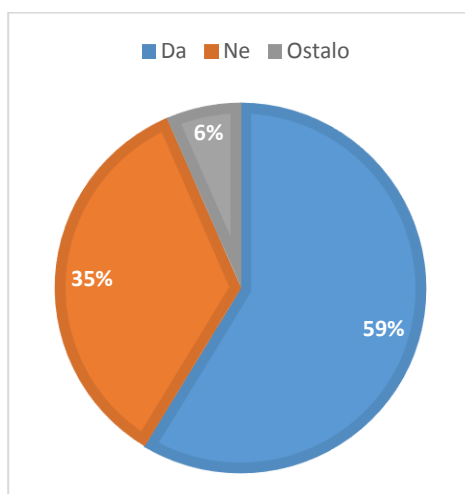
¹⁴⁵ Ibid., str.14.

U svrhu pisanja diplomskog rada provedeno je istraživanje vezano za postojanje i održavanje folkloru u osnovnim školama u Istri (školska godina 2016/17.). Podatci su prikupljeni telefonskim pozivima nadležnim službama svake škole, provjerom Izvedbenog plana i programa te Kurikuluma svake škole. Ispitano je 46 istarskih osnovnih škola, od kojih su tri područne škole. Pitanje je glasilo: Održava li se folklor u određenoj školi, te ako se održava, pripada li folklor izvannastavnoj ili izvanškolskoj aktivnosti?

Ispitane škole su: Osnovna škola Divšići, Osnovna škola dr. Mate Demarina – Medulin i područna škola Banjole, Osnovna škola Fažana, Osnovna škola Ivan Goran Kovačić – Čepić, Osnovna škola Ivana Batelića – Raša, Osnovna škola Joakima Rakovca – Sveti Lovreč Pazenatički, Osnovna škola Jože Šurana – Višnjan, Osnovna škola Juršići, Osnovna škola Jure Filipovića – Barban, Osnovna škola Marčana, Osnovna škola Mate Balote Buje i područna škola Brtonigla, Osnovna škola Milana Šorga Oprtalj, Osnovna škola Petra Studenca – Kanfanar, Osnovna škola Rivarela – Novigrad, Osnovna škola Svetvinčenat, Osnovna škola Tar-Vabriga, Osnovna škola Vazmoslav Gržalja – Buzet, osnovna škola Vitomir Širola Pajo – Nedeščina, Osnovna škola Vladimir Gortan – Žminj, Osnovna škola Vladimira Nazora – Potpićan, Osnovna škola Vladimira Nazora – Krnica, Osnovna škola Vladimira Nazora – Vrsar, Osnovna škola Vodnjan, Talijanska osnovna škola – Buje, Talijanska osnovna škola – Novigrad, Osnovna škola Vladimira Nazora Pazin, Osnovna škola Matija Vlačića Labin, Osnovna škola Ivo Lola Ribar – Labin i područna škola Vinež, Osnovna škola Poreč, Talijanska osnovna škola Bernardo Parentin – Poreč, Osnovna škola Marije i Line – Umag, Osnovna škola Vladimira Nazora Rovinj, Osnovna škola Jura Dobrile Rovinj, Osnovna škola Monte Zaro – Pula, Osnovna škola Centar – Pula, Osnovna škola Kaštanjer – Pula, Osnovna škola Šijana – Pula, Osnovna škola Stoja – Pula, Osnovna škola Giuseppina Martinuzzi – Pula, Osnovna škola Vidikovac – Pula, Osnovna škola Veruda – Pula, Osnovna škola Veli Vrh – Pula, Osnovna škola Tone Peruško – Pula.

Istraživanje je pokazalo da se u 16 škola (35 %) uopće ne održava folklor, u 27 škola (59 %) održava se folklor te je u 3 škole (6 %) folklor povremena aktivnost vezana za neki ciljani projekt ili čak folklor više u etno smislu, a ne tradicionalnom obliku (Slika br. 39.).

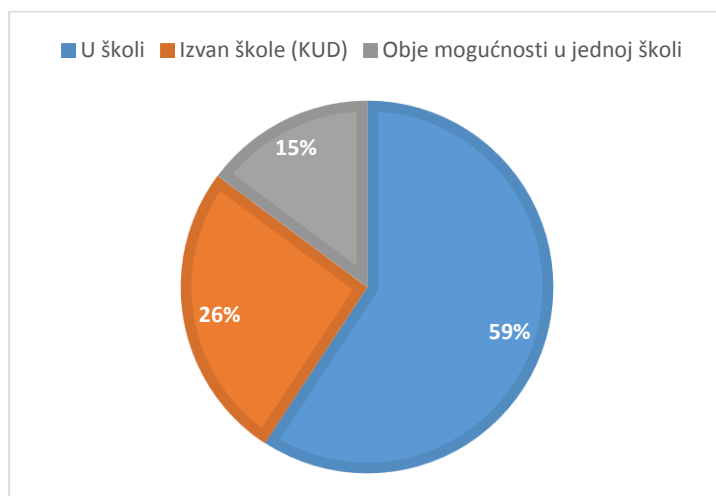
Slika br. 39. Održava li se folklor u školama?



Izvor: Goldin, 2017.

U školama gdje se folklor održava, postoji nekoliko razlika. Neke škole održavaju folklor kao izvannastavnu aktivnost, a neke kao izvanškolsku aktivnost. Od 27 škola koje održavaju folklor, 16 škola (59 %) održava folklor unutar škole kao izvannastavnu aktivnost, 7 škola (26 %) održava folklor izvan škole u suradnji s KUD-ovima kao oblik izvanškolske aktivnosti te čak 4 škole (15 %) nudi mogućnost pohađanja folkloru kao izvannastavnu i izvanškolsku aktivnost (Slika br. 40.).

Slika br. 40. Folklor kao izvannastavna ili izvanškolska aktivnost



Izvor: Goldin, 2017.

Postavlja se tako pitanje zašto je važno njegovati folklornu baštinu od samih početaka kod djece? Je li to samo zbog očuvanja baštine i zbog nekog dodatnog znanja iz opće kulture? Od autora priručnika „Folklorni plesovi Istre, strukture suvremenog i mažoret plesa“ saznajemo da bavljenje folklornim aktivnostima (plesom) razvija motoričke i kognitivne sposobnosti. Osim očuvanja folklorne baštine, potiče se pozitivan stav prema vježbanju – tjelesnoj aktivnosti, što često nedostaje djeci i mladima.¹⁴⁶

Prilikom rada s najmlađima, najčešći i najpoznatiji ples koji se uči i pleše je balun. Plesanje narodnih plesova sve se više rasprostranjuje kao aktivnost u osnovnim školama Istre. Najčešće se time bave učitelji i učiteljice razredne nastave, koji su nerijetko i sami bili, ili još uvijek jesu, članovi nekih KUD-ova, te se i kroz svoj pedagoški rad trude očuvati tradiciju. Osim što se pleše balun, također se još plešu špic polka, šetepaši, mazurka, stara istarska polka, balo di kušin i manfrina, s tim da se balo di kušin i manfrina češće plešu na području sjeverne Istre, a manje u ostatku regije.¹⁴⁷

Za vrijeme rada s djecom, ali i drugim plesačima, važno je da tempo izvođenja i koraci budu prilagođeni određenoj skupini prema njihovim mogućnostima, kako bi se postigla što kvalitetnija izvedba. S obzirom na to da ples podrazumijeva motoričke sposobnosti osobe, vrlo je važno utvrditi da djeca i učenici imaju usvojenu određenu razinu motoričkih sposobnosti. Razvoj motoričkih sposobnosti mora biti optimalan kako bi i samo izvođenje plesa bilo što bolje.¹⁴⁸

S obzirom na to da se u folklorne aktivnosti uključuju i djeca predškolske dobi, oni ne mogu izvesti plesove točno kao što bi trebalo, pa je zbog toga potrebno da odgajatelji u vrtiću ili voditelji u KUD-ovima stiliziraju korake i plesne figure da se djeci omogući izvođenje plesova prema njihovim fizičkim i motoričkim sposobnostima. Kako djeca rastu i započinju osnovnoškolsko obrazovanje, od trećeg razreda pa nadalje, trebalo bi se stiliziranje koraka smanjivati. Jedino ostaje vrtnja kao korak koji je teže za izvesti, pa se zbog toga taj korak ili izbjegava s djecom ili ga izvode samo oni koji pokažu znanje i mogućnost izvođenja tog koraka. Što više djeca rastu, u višim razredima osnovne škole, samo izvođenje baluna trebalo bi biti što bliže izvornom

¹⁴⁶ Ibid., str. 15-16.

¹⁴⁷ Ibid., str. 60-61.

¹⁴⁸ Ibid., str.24.

načinu izvođenja. Naravno, i kod djece u školi balun se izvodi na način iz kojeg su mjesta u Istri ili ovisno kakve afinitete ima voditelj folklor.¹⁴⁹

5.2 Dječje smotre folklor

Kao što je već rečeno u prethodnim poglavljima, prenošenje folklorne tradicije na mlade naraštaje izuzetno je važno. Djeca se od malih nogu uključuju u folklor u školama ili u kulturno-umjetničkim društvima, gdje se njeguju podmladci određenog KUD-a, odnosno dječje sekcije.

Kako bi djeca mogla pokazati svoje znanje i umijeće vezano za folklor, a da to nisu samo školske priredbe, nastala je i „Mala smotra folklor Istarske županije“. Takvom se smotrom želi naglasiti važnost promicanja i očuvanja kulture i tradicije, a sve to započevši od najmlađih uzrasta. Prva „Mala smotra“ održana je 2015. godine u Barbanu, u dvorani Osnovne škole Jure Filipovića, gdje su svi prisutni izvođači imali priliku prikazati svoja umijeća vezana za tradicionalni ples, pjesmu i svirku te domaći govor. Organizator te smotre je KUD „Barban“, a suorganizatori su: Turistička Zajednica Općine Barban i Savez folklornih društava Istarske Županije.

Tijekom godina predstavili su se mali folkloriši iz raznih dijelova Istre kao što su Dvigrad, Rakalj, Tinjan, Barban, Pula, Savičenta, Raša, Rakalj, Kršan, Galižana, Medulin i Pazin. Svi folkloriši koji su nastupali imali su posebno izrađene nošnje (primijenjene dječjem uzrastu i veličini) svojih krajeva jer se dobna granica kreće od 2 – 3 godine (najmlađi), pa sve do 15 godina (najstariji). Cilj svih folklornih društava u radu s djecom jednak je – shvaćanje i prihvaćanje kulturne i tradicijske baštine, što omogućava kvalitetnije očuvanje zavičajnog identiteta.¹⁵⁰

Četvrtu „Malu smotru folklor Istarske županije“ popratila je i tročlana prosudbena komisija „Smotre narodne glazbe i plesa Istre“ koji su došli do zaključka da se kvaliteta izvedbi povećala, kao i predstavljanje specifičnosti u plesovima i pjesmama koje su ti mladi izvođači izvodili. Veći odaziv mladih pjevača, za razliku od

¹⁴⁹ Ibid., str.51-52.

¹⁵⁰ Goldin, G. (2016.). *Smotra narodne glazbe i plesa Istre – Završni rad*. Ibid., str. 31-32.

prijašnjih godina, daje nadu i neku određenu garanciju da će se ta smotra nastaviti i da će se tradicija istarskog narodnog plesa i pjesme održavati u budućnosti.¹⁵¹

Slika br. 41. Plakat „4. Male smotre folklora Istarske županije“

**4. MALA SMOTRA FOLKLORA
ISTARSKE ŽUPANIJE**

Barban, 19 svibnja 2018. - Barbanska placu u 18 sati
(U slučaju kiše program se seli u dvoranu OŠ Jure Filipovića Barban)

IZVOĐAČI: DPC Peroj 1657, Peroj
FD Pazin, Pazin
KUD Mate Balota, Rakalj
KUD Rakalj, Rakalj
KUD Ivan Fonović Zlatela, Kršan
KUD Uljanik, Pula
RKUD Rudar, Raša
ZT Armando Capollichio, Galižana
KUD Barban, Barban

GOSTI: KUD Ady Endre, Korod

Suorganizator: TZ Općine Barban
Medijski partneri: Radio Pula, Radio Labin, Radio Istra Pazin

Pokrovitelji: Istarska županija, Općina Barban
Organizator: KUD Barban

Izvor: <http://www.kudzlatela.com.hr/4-mala-smotra-folklora-istarske-zupanije-2018/>

Osim „Male smotre folklora Istarske županije“ javlja se i smotra „Fažanski tanac“ koja se održava već 15 godina (od 2003. godine) u Fažani na Trgu Sv. Kuzme i Damjana. Organizatori te smotre su Osnovna škola Fažana, Dječji vrtić Sunce i Turistička zajednica Općine Fažana. To je upravo i najveći susret u Istri posvećen dječjem folkloru, osobito za folklorne grupe osnovnih škola te dječje sekcije KUD-ova,

¹⁵¹ <http://www.regionalexpress.hr/site/more/u-barbanu-odrzhana-4.-mala-smotra-folklora-istarske-zhupanije>

ali i vrtića. Ta je smotra također pokrenuta s ciljem da bi se djecu educiralo o vlastitoj kulturnoj baštini, a da se pritom kulturna baština Istre i očuva.¹⁵²

S obzirom na to da je u 2018. godini 15. godišnjica „Fažanskog tanca“, na smotri je svečano predstavljena himna „Fažanskog tanca“. Tu su himnu izvele članice Društva Naša Djeca Fažana pod dirigentskom palicom voditeljice prof. glazbenog odgoja Marije Crnčić Brajković. Glazbu je za himnu skladao Massimo Brajković, tekst napisao Blaž Piton, a aranžman Janoš Feher.¹⁵³

Slika br. 42. Petnaesti „Fažanski tanac“



Izvor: (Bašić-Palković, Glas Istre, 2018.)

Također se u Novigradu već 5 godina održava smotra pod nazivom „Novigrad u folkloru“, kojoj su domaćini KUD „Dajla“, a redovito se na toj smotri predstavljaju vrtičke sekcije folkloru raznih mjesta kao što su Buzet, Žminj i Novigrad, a i dječja sekcija KUD-a „Dajla“ pored ostalih sudionika iz Istre i šire.¹⁵⁴ Smotra se održava posljednje subote u svibnju, a 2018. godine na smotri je proslavljen i 18. rođendan KUD-a „Dajla“.¹⁵⁵

¹⁵² Goldin, G. (2016.). *Smotra narodne glazbe i plesa Istre – Završni rad*. Ibid., str. 32.-33.

¹⁵³ <http://pulsaskavakodnevnica.com/index.php/2018/06/07/15-fazanski-tanac-2018/>

¹⁵⁴ http://www.novigrad.hr/documents/Novigrad_u_folkloru_letakx2.pdf

¹⁵⁵ http://nasabujstina.com/vijesti_info/novigrad-u-folkloru-kud-dajla-proslavio-18-rodjendan/4441

6 Zaključak

Od druge polovice 20. stoljeća radi se na regeneraciji i oživljavanju folklorne djelatnosti Istre. Oživljavanje folkloru prvenstveno je započelo s organizacijom smotri folkloru gdje se ističe „Centralna smotra narodne glazbe i plesa Istre“, koju su osnovali Slavko Zlatić i Renato Pernić 1966. godine. Održavanje smotre nije se uvelike promijenio od samih početaka. Prije Centralne smotre održavaju se tri lokalne smotre na kojima prosudbena komisija, koja broji tri člana, odabire najbolje izvođače koji u svom nastupu sadržavaju tradicionalan i autentičan folklorni izričaj.

Prva hipoteza koja glasi: „Broj folklornih društava i pojedinaca koji prisustvuju smotri povećava se“ je potvrđena. Analizom nekoliko programa Centralne smotre, započevši od prve smotre, dolazi se do zaključka da se broj folklornih društava tijekom godina povećao. Na prvoj smotri bila su prisutna samo 3 folklorna društva, dok je na 51. smotri bilo prisutno 12 KUD-ova. Analizom je također utvrđeno da se „Mantinjada“ tradicionalno izvodi kao prva točka smotri, a balun se ističe kao najčešće izvođeni ples. Osim lokalnih i centralnih smotri, u Istri se javljaju i specijalizirane smotre vezane za različite vrste pjevanja i sviranja: „Zakantajmo istrijske kante“, „Zarozgajmo na Ćićariji“, „Z armoniku v Roč“, „Supci pod mavricun“, „Nadeline u pohode“ i „Bajsi u Draguču“.

Povrđena je i druga hipoteza: „Folklor se njeguje u osnovnim školama i sve se više pridaje važnosti činjenici da mladi naraštaji budu upoznati s folklorom i njime se aktivno bave“. Uključivanje dječjeg uzrasta u očuvanje folkloru osigurava daljnji opstanak folkloru. Prva je dječja smotra nastala 1975. godine u Barbanu, a danas se održavaju 3 dječje smotre: „Mala smotra folkloru Istarske županije“, „Fažanski tanac“ i „Novigrad u folkloru“, na kojima sudjeluju učenici u školama kao i podmladci KUD-ova. U školama se folkloru javlja kroz Glazbenu kulturu kao i Tjelesnu i zdravstvenu kulturu. Prilikom podučavanja folkloru, cilj je da djeca nastave s folklorom i nakon škole jer bavljenje folklorom potiče razvoj motoričke i kognitivne sposobnosti. Ispitano je 46 istarskih osnovnih škola od kojih se u 27 škola redovito održava folklor, bilo kao izvannastavna ili izvanškolska aktivnost. Najčešće se s djecom izvodi balun, a pritom se način rada prilagođava s obzirom na uzrast djeteta.

Oživljavanje i očuvanje folkloru očituje se i kroz projekte kao što je: „Erasmus Intenzivni program – Tradicijsko u Alpe Adria Regiji: Lokalno za Globalno (TAARLoG)“ – kratkotrajni studentski i nastavnički projekt proučavanja tradicije i njegovog primjenjivanja u suvremenom, globalnom društvu. Dugotrajni projekt vezan za očuvanje folkloru je „Zavičajna nastava Istarske županije“ koji obuhvaća odgojno-obrazovne institucije predškolskog odgoja, osnovne i srednje škole, a unutar tih ustanova održavaju se i manji projekti. Fenomen folkloru, kao dio globalizacije kroz razne projekte sve se više promovira, pa se time u današnje vrijeme folklor smatra aktualnim, a ne kao u prošlosti nešto čega bi se trebalo sramiti. Ovi projekti potvrđuju treću hipotezu: „Bavljenje folklorom aktualno je zbog trenda globalizacije“.

Osim smotri i projekata, veliku ulogu u očuvanju i promoviranju glazbenog folkloru imaju mediji, posebice Radio Pula na kojem se emitira narodna glazba od 1960. godine. Renato Pernić sakupljao je i snimao narodnu glazbu, a Radio Pula sačuvala te snimke. 2004. godine javila se digitalizacija snimki u obliku „Arhiva Renato Pernić“. Pomoću izdanih 20 CD-a na kojima se nalazi 500 skladbi, od kojih 185 instrumentalnih, 232 vokalne i 83 vokalno instrumentalne, postiglo se da šira javnost ima pristup folklornoj građi.

U samom naslovu diplomskog rada spomenute su i perspektive tradicijskog glazbovanja u Istri. S obzirom na prikupljene podatke i na vlastito studentsko iskustvo, smatram da studenti koji završe visokoškolsko obrazovanje nisu dovoljno kompetentni za bavljenje tradicijskim glazbovanjem u nastavi, osim ako nisu sami članovi nekog KUD-a od prije. Osim što je nekada na Sveučilištu postojao izborni kolegij „Istarski tradicijski plesovi“, trenutno se, osim fragmentarno, studenti nemaju gdje bolje upoznati s istarskim tradicijskim glazbovanjem koje će im pomoći u budućem radu, a da pritom ne prikupljaju znanje izvan Sveučilišta.

Upravo zbog navedenih razloga i kao prijedlog da se poboljšaju perspektive tradicijskog glazbovanja u Istri, posebice u školama i vrtićima, autorica ovog rada predlaže uvođenje izbornog kolegija „Istarsko tradicijsko glazbovanje u nastavi“ na Sveučilištu – kolegij koji bi unutar edukacijskog paketa bio namijenjen prije svega studentima predškolskog odgoja, razredne nastave i glazbene pedagogije. Cilj tog kolegija bio bi osposobiti mlade nastavnike i učitelje za rad s djecom vezan za istarsko tradicijsko glazbovanje (ples, pjevanje i sviranje).

Kolegij bi trajao 4 semestara, a sastojao bi se od nekoliko ključnih cjelina. Na uvodnim predavanjima studenti bi se upoznali s općim, teorijskim značajkama istarskog folklora. Zatim bi se napravio izbor pjesama i plesova koje bi studenti usvajali tijekom semestra, s tim da bi plesovi bili primjerene težine (kao što bi se radilo s djecom i učenicima). Također bi se usvojilo sviranje na tradicionalnim instrumentima kao što su roženice, mih i šurle. Studente bi bilo moguće vrednovati kroz njihov rad i zalaganje tijekom predavanja te izlaganjem naučenog (kolokviji). Za kraj kolegija, kao ispit, studenti bi se opredijelili za element koji im najbolje ide (pjevanje, sviranje ili plesanje), čineći tako najmanje 3 grupe koje bi se pritom prijavile i predstavile na regionalnoj smotri Puljštine, a to bi upravo bila i jedna dodatna motivacija da studenti prikažu svoje znanje izvan Sveučilišta.

Važno je naglasiti i što je Zlatić na kraju svog referata napisao: „Eppur si muove“^{156,157} Što znači da, iako u malim koracima iz godine u godinu, važno je da se stalno nešto pokreće, da se razvija, da ne staje i ne pada u zaborav.

Kroz razgovor s ispitanicima koji se trude održati istarsku folklornu i umjetničku glazbu živom primjećuje velika ljubav prema onome što rade. Njihova susretljivost i oduševljenje da se mlada osoba zanima za takvo što, pa čak i piše o tome, bila je neizmijerna te su se trudili pokazati ono najbolje, tj. zašto se oni time bave. Zbog toga zaključujemo da dok postoje takvi ljudi koji u ovome vide ono što je važno i nastave sa svojim radom kao i do sada, folklorna baština u svojoj izvornosti, ali i u svom umjetničkom obliku neće pasti u zaborav.

Prema Ceribašić: „Istarske smotre pokazuju da se ugodni trenuci mogu provesti i uz starinsku glazbu – za razliku od nekih drugih smotri koje, slijedom svojih programa, očito smatraju da pravo veselje mogu napraviti samo poznati profesionalci“.¹⁵⁸

¹⁵⁶ Hrv. Ipak se okreće

¹⁵⁷ Državni arhiv u Pazinu, HR-DAPA-829, Slavko Zlatić, 1917/1993, *Referat bez naslova o zbirkama istarskih narodnih pjesama* (str. 8.), kutija 11.

¹⁵⁸ Ceribašić, N. (2003.). *Hrvatsko, seljačko, starinsko i domaće: povijest i etnografija javne prakse narodne glazbe u Hrvatskoj*. Zagreb: Biblioteka etnografija. str. 296.

7 Literatura

Građa:

1. Državni arhiv u Pazinu, HR-DAPA-829, Slavko Zlatić, 1917/1993, „*Narodna muzika Istre, Hrvatskog Primorja i Sjeverno-jadranskih otoka*“, kal. „*Danica*“ za 1972.g., kutija 11.
2. Državni arhiv u Pazinu, HR-DAPA-829, Slavko Zlatić, 1917/1993, „*Organizacija muzičkog života u Istri (platforma i teze)*“, kutija 11.
3. Državni arhiv u Pazinu, HR-DAPA-829, Slavko Zlatić, 1917/1993, *Revitalizacija folkloru Istre i Hrvatskog primorja (iz novina: Labinska Komuna)*, kutija 11.
4. Državni arhiv u Pazinu, HR-DAPA-829, Slavko Zlatić, 1917/1993, „*SNM i PJ*“ (*smotre narodnog folkloru*) – *rukopis*, kutija 11.
5. Državni arhiv u Pazinu, HR-DAPA-829, Slavko Zlatić, 1917/1993, *Referat bez naslova o zbirkama istarskih narodnih pjesama*, kutija 11.
6. Državni arhiv u Pazinu, HR-DAPA-829, Slavko Zlatić, 1917/1993, „*Muzički život Istre*“, 2 primjerka (11 str. strojnog i 13 str. rukopisnog teksta), kutija 11.
7. Državni arhiv u Pazinu, HR-DAPA-829, Slavko Zlatić, 1917/1993, *Smotre – sjednica; *Zapisnik sastanka Odbora Smotre narodne muzike i plesa Istre, održanog 11. srpnja 1973. u prostorijama Skupštine općine Pazin u 12.00 sati**. kutija 19.
8. Državni arhiv u Pazinu, HR-DAPA-829, Slavko Zlatić, 1917/1993, *Ostali programi smotri*, kutija 46.

Literatura:

1. Biletić, Boris. *Nova Istra, časopis za književnost, kulturološke i društvene teme*, godište III. svezak X. broj 3, Pula, jesen 1998. Pernić, Renato. *Narodna glazba Rovinjskog Sela*.
2. Bezić, J. (1986.). *Enciklopedija Jugoslavije*, IV, Glagoljaško pjevanje (pevanje). Zagreb: JLZ „Miroslav Krleža“.
3. Božić, D., Ilić, O., Mercandel, T. (2012.). *Folkloru plesovi Istre, Strukture suvremenog i mažoret plesa*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.

4. Ceribašić, N. (2003.). *Hrvatsko, seljačko, starinsko i domaće: povijest i etnografija javne prakse narodne glazbe u Hrvatskoj*. Zagreb: Biblioteka etnografija.
5. Dušan Prašelj. *Autohtoni glazbeni izraz sjevernog Jadrana – Istre, Hrvatskog primorja i otoka*. Ceribašić, Naila. Istarski etnomuzikološki susreti 2003. (2004). *Zaštita tradicijskog glazbovanja*. Roč: KUD „Istarski željezničar“.
6. Goldin, G. (2016.). *Smotra narodne glazbe i plesa Istre. Završni rad*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
7. Gortan-Carlin, I. P., Pace, A., Denac, O. (2014.). *Glazba i Tradicija – Izabrani izričaji u regiji Alpe-Adria*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
8. Grgurić, Diana. *Bugarenje u Žejanama*. Gortan-Carlin. Zbornik radova s Trećeg međunarodnog muzikološkog skupa. *Glazbeno obrazovanje u Istri tijekom stoljeća – u spomen Slavku Zlatiću*. (3; 2004; Novigrad, Grožnjan)
9. Ivanković, I., Šimunić, V. (2002.). *Hrvatske narodne nošnje*. Zagreb: Multigraf d.o.o.
10. Miholić, I., Sikirica, J. (2009.). *Hrvatska tradicijska glazba – priručnik za učiteljice/učitelje glazbene kulture*. Zagreb: Profil.
11. Pernić, R. (1997.). *Meštri, svirci i kantaduri: Istarski narodni pjevači, svirači i graditelji glazbala*. Buzet: Reprezent.
12. Pernić, R. (1985.). *Narodne pjesme iz Istre*. Pula: Istarska naklada.
13. Radauš Ribarić, J. (2013.). *Hrvatske narodne nošnje*. Zagreb: Libar.
14. Slavko Zlatić. *Stanje i perspektiva narodne muzike na Buzeštini*. Jakovljević, Božo. *Buzetski zbornik*, knjiga prva, svezak 9 (1976.). Pula: Izdavačka zajednica Čakavskog sabora
15. Vitez Z. i Muraj A. (2001.). *Hrvatska tradicijska kultura na razmeđu svjetova i epoha*. Zagreb.

Online građa:

1. <http://www.iti-museum.com/hr/instrumenti/sopelice> (Pristupljeno: 08. 09. 2018.)
2. <http://www.iti-museum.com/hr/instrumenti/dvojnice> (Pristupljeno: 08. 09. 2018.)
3. <http://www.iti-museum.com/hr/instrumenti/mih-i-misnice> (Pristupljeno: 08. 09. 2018.)
4. <http://www.iti-museum.com/hr/instrumenti/surle> (Pristupljeno: 08. 09. 2018.)

5. <http://www.iti-museum.com/hr/instrumenti/sopele> (Pristupljeno: 08. 09. 2018.)
6. <http://www.iti-museum.com/hr/instrumenti/detail/135/ostali-instrumenti/> (Pristupljeno: 08. 09. 2018.)
7. <http://istrapedia.hr/hrv/1082/tanko-i-debelo/istra-a-z/> (Pristupljeno: 08. 09. 2018.)
8. <http://istrapedia.hr/hrv/home/> (Bugarenje, Tarankanje) (Pristupljeno: 08. 09. 2018.)
9. <http://opcinalanisce.com/index.php?id=42> (Pristupljeno: 08. 09. 2018.)
10. <https://obljetnica.hrt.hr/leksikon/r/radio-pula/> (Pristupljeno: 08. 09. 2018.)
11. <http://projekti.unipu.hr/taarlog/about.html> (Pristupljeno: 08. 09. 2018.)
12. <http://www.za-nas.hr/zavicajna-nastava> (Pristupljeno: 08. 09. 2018.)
13. <http://www.za-nas.hr/novosti/detaljnije/predstavljen-kurikulum-zavichajne-nastave> (Pristupljeno: 08. 09. 2018.)
14. http://www.za-nas.hr/images/uploads/files/Zavicajna_ISTRAzivanje_ISTRiAndo_final_A5_02_WEB.pdf (Pristupljeno: 08. 09. 2018.)
15. <http://www.za-nas.hr/novosti/P8> (Pristupljeno: 08. 09. 2018.)
16. http://www.za-nas.hr/images/uploads/files/PJEVANJE_PLESANJE_NARODNE_NOSNJE_TRADICIONALNI_INSTRUMENTI_NASEG_TERITORIJA.pdf (Pristupljeno: 08. 09. 2018.)
17. http://www.za-nas.hr/images/uploads/files/GLAZBENI_IZRICAJ_DJECE_U_PROSLOSTI_LOW.pdf (Pristupljeno: 08. 09. 2018.)
18. http://www.os-vnazora-vrsar.skole.hr/upload/os-vnazora-vrsar/multistatic/425/NARODNA_BASTINA_ZAVICAJA.pdf (Pristupljeno: 08. 09. 2018.)
19. <http://www.za-nas.hr/novosti/detaljnije/da-se-ne-zabi> (Pristupljeno: 08. 09. 2018.)
20. <http://www.za-nas.hr/novosti/detaljnije/stajuni> (Pristupljeno: 08. 09. 2018.)
21. http://www.za-nas.hr/images/uploads/files/DV_Duga_Umag_Beside_LOW.pdf (Pristupljeno: 08. 09. 2018.)
22. <http://radio.hrt.hr/blog/mestri-svirci-i-kantaduri-renato-pernic-1938-2002/199/> (Pristupljeno: 08. 09. 2018.)

23. <http://radio.hrt.hr/ep/arhiv-renato-pernic-cd-1/191244/> (Pristupljeno: 08. 09. 2018.)
24. <http://radio.hrt.hr/emisija/arhiv-renato-pernic/1185/> (Pristupljeno: 08. 09. 2018.)
25. <http://radio.hrt.hr/blog/projekt-arhiv-renato-pernic/198/> (Pristupljeno: 08. 09. 2018.)
26. <http://radio.hrt.hr/emisija/arhiv-renato-pernic/1185/> (Pristupljeno: 08. 09. 2018.)
27. <https://www.facebook.com/safod.iz/> (Pristupljeno: 08. 09. 2018.)
28. <https://www.facebook.com/smotra.puljstine> (Pristupljeno: 08. 09. 2018.)
29. <http://tinjan.hr/Home/ManifestacijaDetaljno/279ab9f0-e2ac-4ea9-a66e-56c82bc1d80a#> (Pristupljeno: 08. 09. 2018.)
30. <https://visitkanfanar.hr/zakantajmo-istrijanske-kante-u-baratu/> (Pristupljeno: 08. 09. 2018.)
31. <http://www.iturizam.info/zakantajmo-istrijanske-kante-u-baratu/> (Pristupljeno: 08. 09. 2018.)
32. <https://www.tz-buzet.hr/hr/component/spsimpleportfolio/item/15-z-armoniku-v-roc> (Pristupljeno: 08. 09. 2018.)
33. <http://www.istrapedia.hr/hrv/1398/z-armoniku-v-roc/istra-a-z/> (Pristupljeno: 08. 09. 2018.)
34. <http://www.istrapedia.hr/hrv/1954/supci-pud-mavricun/istra-a-z/> (Pristupljeno: 08. 09. 2018.)
35. <http://www.cerovlje.hr/hr/2-uncategorised/22-pagubice> (Pristupljeno: 08. 09. 2018.)
36. <http://www.cerovlje.hr/hr/mjesni-odbori/draguc> (Pristupljeno: 08. 09. 2018.)
37. <http://www.istrapedia.hr/hrv/3563/kanat-svirka-i-ples-nasih-najmladih/istra-a-z/> (Pristupljeno: 08. 09. 2018.)
38. Nastavni plan i program za osnovnu školu (2013.) – [https://mzo.hr/sites/default/files/migrated/nastavni plan i program za os 2013.pdf](https://mzo.hr/sites/default/files/migrated/nastavni_plan_i_program_za_os_2013.pdf) (Pristupljeno: 08. 09. 2018.)
39. <http://www.regionalexpress.hr/site/more/u-barbanu-odrzhana-4.-mala-smotra-folklor-istarske-zhupanije> (Pristupljeno: 08. 09. 2018.)
40. <http://pulskašvakodnevnica.com/index.php/2018/06/07/15-fazanski-tanac-2018/> (Pristupljeno: 08. 09. 2018.)
41. <http://www.kudzlatela.com.hr/4-mala-smotra-folklor-istarske-zupanije-2018/> (Pristupljeno: 08. 09. 2018.)

42. <http://www.kudbarban.hr/stranica/fotogalerija/fazanski-tanac-pomladak/>
(Pristupljeno: 08. 09. 2018.)
43. http://os-vidikovac-pu.skole.hr/?news_id=325 (Pristupljeno: 08. 09. 2018.)
44. <https://www.glasistre.hr/istra/vijecnici-suglasni-da-treba-stati-na-kraj-komercijalizacij-564383> (Pristupljeno: 08. 09. 2018.)
45. http://www.novigrad.hr/documents/Novigrad_u_folkloru_letakx2.pdf
(Pristupljeno: 08. 09. 2018.)
46. http://nasabujstina.com/vijesti_info/novigrad-u-folkloru-kud-dajla-proslavio-18-rodjendan/4441 (Pristupljeno: 08. 09. 2018.)
47. http://free-ri.t-com.hr/npiskuli/novljansko_narodno_kolo.html (Pristupljeno: 08. 09. 2018.)
48. <http://projekti.unipu.hr/taarlog/dance.html> (Pristupljeno: 08. 09. 2018.)
49. <https://radio.hrt.hr/radio-pula/emisija/s-mikrofonom-po-istri/330/> (Pristupljeno: 08. 09. 2018.)
50. <https://radio.hrt.hr/emisija/s-mikrofonom-po-istri-zapisi-jednog-vremena/1206/>
(Pristupljeno: 08. 09. 2018.)
51. <http://www.regionalexpress.hr/site/more/53.-smotra-narodne-glazbe-i-plesa-istre-u-raklju> (Pristupljeno: 08. 09. 2018.)

8 Prilozi

Prilog br. 1. – Program „1. Smotre narodne glazbe i plesa Istre“:

1) Mantinjada i pjesma, sopele	—	sviraju Dinko i Josip Miletić (Labin)
2) Tamo doli pokraj puta	—	pjeva Ivan Božac, svira Romano Božac (Cere)
3) Ja imam tri para volova	—	pjeva Ivan Božac, svira Tome Rudan (Cere)
4) Zaspala je Katica	—	pjevaju Doro i Viktor Rabak (Roč. polje)
5) Balun	—	pleše grupa iz Cera
6) Marice mlada Luce, ma Luce	—	pjevaju Ruža Modrušan i Josip Družetić (Batlug)
7) Fragmenti plesnih motiva, vidalice	—	svira Petar Bugarin (Pazin)
8) Svadbeni dar Istarski svatovac	—	pjevaju Ana Marušić i Karlo Srdoč (Pazin)
9) Prebiranje, šurla	—	svira Tome Rudan (Cere)
10) Račja vas, selo narečeno	—	pjevaju Ana Črnac, Jelica Božić i Marija Klobas (Račja vas)
11) Divojka junaka Što si zvezda za goru delala	—	pjevaju Ana Penko, Kata Rjavec , Zora Šverko i Kata Vratović (Podgaće)
12) Velika kanta, sopele	—	sviraju Romano Božac i Tome Rudan (Cere)
13) Polka Lin <i>Toma mojč</i>	—	pleše grupa iz Cera
14) Majko Jelenina <i>Srdce je belum</i>	—	pjeva Miloš Lazarić, svira Martin Kutić (Labin)
15) Ti si mala mome srcu draga	—	pjevaju Nini Juričić i Renato Mletić, svira Dinko Miletić (Labin)
16) Balun	—	pleše grupa iz Medulina
17) Nasred Kvarnera Goro moja	—	pjevaju Ivan Martinčić (Rakalj) i Ivan Vlačić (Krnica)
18) Tarankanje Dokle ćeš se po kafanah vući	—	pjevaju Milan i Milan Orlić i Marijan Butković, svira Petar Orlić (Juršići)
19) Kad vode nevjestu, mih	—	svira Berto Bolanac (Labin)
20) Balun	—	pleše grupa iz Raše

Izvor: Državni arhiv u Pazinu, HR-DAPA-829, Slavko Zlatić, 1917/1993, *Ostali programi smotri*, kutija 46.

Prilog br. 2. – Program „3. Smotre narodne glazbe i plesa Istre“:

<u>III Smotra narodne muzike i plesa Istre</u>	
Motovun, 13. IX 1970.	17.30 sati
program:	
1/Speljivanje Potpuhnuo je tihi vjetar	Dinko i Josip Miletioć, soplele (Golji)
2/Kupija san ti štelicu	Josip i Stanko Perković (Rapanji)
3/Oj divojko, jabuko rumena	pjeva Ivo Božac, Božo Žgomba, mala sopela (Cere)
4/Fragmenti narodnih motiva	Petar Bugarin, vidalice (Pazin)
5/Za balun	Dinko i Josip Miletioć, soplele
6/Balun	Folkl. društvo "Cere" (Cere)
7/Tužna mladost moja Što si zvizda za goru delala	pjevaju Zora Mejak, Ana Penko, Zora Sverko i Kata Vratović (Podgađe)
8/Pjesme i pjesovi iz Dobrinja	pjevači, plesači i sopci iz Dobri- nja (o. Krk)
9/Brajde Barba Grgo Stara, sura	Folk. društvo "Mate Balota" (Pula)
10/Fragmenti narodnih motiva	Božo Žgomba, šurla šurla
11/Polka	Folkl. društvo "Cere"
12/Ne ōu ti više sprolaziti kroz selo Plovio san preko oceana	Josip i Stanko Perković
13/Za balun	Alojz Batel, mih (Vodnjan)
14/Narodna iz Labinštine	pjeva Miloš Lazarić, Josip Kutlač, mala sopela (Raša)
15/Balun	Folkl. društvo "Raša" (Raša)

Izvor: Državni arhiv u Pazinu, HR-DAPA-829, Slavko Zlatić, 1917/1993,
Smotre - sjednica, kutija 19.

Prilog br. 3. – Program „5. Smotre narodne glazbe i plesa Istre“:

PROGRAM	
MANTINJADA ZA KOLAČ	Josip i Dinko Miletić - Labin Bino Guštin i Vjeko Grubiša - Pazin
PEČEN JE JANJAC	Grupa narodnih pjevača - Orihi
PASTIRSKA PJES- MA	Božo Žgomba - Rovinj - šurle FD "CERE" - Rovinj
BALON	Oreste Černjul, Nini Juričić, I Miro Tenčić - Labin
TI SI MALA MO- ME SRGU DRAGA	Rudolf Vodopija / violin / i Šandro Bolterstajn / bejs / - Pazin i Buzet
DOMAĆA POLKA	Roža Modrušan i Josip Družetić Pazin
ZRASA MI JE ZE- LEN BOR	Jakov Knapić /meh/ - Labin Anđelo i Milan Milotić - Pazin
ZA BALON	Martin i Miho Juračić i Franjo Vučković - Mune
DOBI K MENI DRAGA	Folklorna grupa - Rovinjsko selo - Rovinj
PJEVAJ, BRAJNE	Toni Beučić i Dinko Miletić - Labin
BALUN	Grupa narodnih pjevača iz Pr- njanštine - Pula
TAMO DOLE POLI MORA	Bepi Lazarić - Labin - volarice
JA IMAN TRI PA- RA VOLOVA	
STARI TANAC	
ISTARSKA SVAD- BENA	Ana Merušić i Karlo Srdoč Pazin
SUZE TVOJE	Alđa Dobran i Pere Škuflić FD "Mate Balota" - Pula
POKRAJ MI KRAJA PUTA	Pere Brgić i Josip Jelčić FD "Mate Balota" - Pula
NOVTALI	FD "Mate Balota" - Pula
BALON	FD "Mate Balota" - Pula
OJ LABINE GRADE	Milan Rajković / m. sopele / i Lino Višković, Ferdinando i Nando Rajković - Labin
TRI SESTRICE	Anica, Katica i Ljuba Šverko Buzet
STARINSKI PLE- SOVI /marča, pol- ka /	Anton Ščulac /violin/, Anton Paladin /bejs/ i Josip Ščulac /klarinet/ - Buzet
OJ DIVOJKO	Nini i Romano Božac /m.sopela/ Rovinj
POLKA	FD "Cere" - Rovinj
ORBANIĆI SELO OD STARINE	Grupa narodnih pjevača iz Orbanići - Pula
TARANKANJE	Mene Faraguna, Sivano Vidas i Tilijo Mohorović /meh/ - Labin
TRI SU RANE NA SARCU MOJEMU	Grupa narodnih pjevača "Vetva" Labin
LABINSKI TANAC	Folklorna grupa RKUD "Rudar" Raša - Labin

Voditelj programa : ZDENKA VIŠKOVIĆ - Pula

Izvor: Državni arhiv u Pazinu, HR-DAPA-829, Slavko Zlatić, 1917/1993, *Ostali programi smotri*, kutija 46.

Prilog br. 4. – Program „11. Smotre narodne glazbe i plesa Istre“:

11. SMOTRA NARODNE MUZIKE I PLESA ISTRE	
MOTOVUN, 13. kolovcza 1978.	u 17.00 sati
MANTINJADA	Martin Glavaš i Josip Jelčić, soplele FD "Mate Balota" Pula
CA JE NAMA NAŠA BORBA DALA...	Zaneto Paliska - Vičani, Jelica i Tomažo Basanić - Zartinj
USTA SAN SE JENO JUTRO	Boža Modrušan i Josip Družetić - Batlug
STARINSKA POLKA I VALCER	Ivan Matković, vijulin - Krpani i Šandro Bolterštajn, bajs - Bijančići
SEDAM DANA BALON	Folklorno društvo Cere
ZNAŠ LI MILA	Slobodan i Slavko Butković - Butkovi- ći i Petar Orlić, sopela - Bankovići
BALUN IZ ROVINJSKOG SELA	Folklorna grupa - Rovinjsko selo
NE HOT JELE	Grupa pjevača iz Bresta
POLKA - VALCER	Anton Klarić, vijulin i Anton Bla- žević, bajs - Bregi
NARODNA IZ ČIĆARIJE	Grupa učenica OŠ "Vazmoslav Gržalja" Buzet, područno odjeljenje Lanišće
CVIĆE MI POLJE POKRILO ŠETE PAŠI - POLKA	Folklorna grupa OeŠ "Neven Kirac" Pula
MALA MOJA POLJUBIT SE DAJ MI	Ulika Mirković i Mirko Miletić - Raša
POLKA	Folklorna grupa iz Kanfanara
ŠEĆE SE MARKO SPOD GORE BALUN	Folklorna grupa Barban
MALA FUME ZAJDI NA BARKUNE	Romano Štokovac i Đulio Racan - Režanci
PRAĆENJE NEVJESTE NA VJENČANJE	Josip Batelić - mih, Vičani
UZMITE SE I POLKA	FD "Mate Balota" Pula
MAJKO JELENINA	Miloš Lazarić i Milio Milevoj - Raša
BALO DE KUŠIN	Folklorna grupa RKUD "Rudar" - Raša
ISTARSKA KANTA	Folklorno društvo Doma kulture "Brat- stvo i jedinstvo" Vodnjan
BALON	

Voditelj : VLADIMIR PERNIĆ

Izvor: Državni arhiv u Pazinu, HR-DAPA-829, Slavko Zlatić, 1917/1993, *Ostali programi smotri*, kutija 46.

Prilog br. 5. – Program „16. Smotre narodne glazbe i plesa Istre“:

1. MANTINJADA	Martin Glavaš i Josip Jelčić — Pula
2. LIPA TONINA MOJA	KUD »Roverija« — Juršići
3. BALON	KUD »Roverija« — Juršići
4. TRAVA POVALJENA	KUD »Barban« — Barban
5. POLKA	KUD »Barban« — Barban
6. JUŠTO SAD TI GREDED	Fumica Vrtačić i Tone Vitasović — Orbančić
7. POLKA	Martin Percan, mih — Pula
8. PRIPELJAJ MI KONJA	KUD »Rožmarin« — Savičenta
9. MEDULINSKI BALON	Folklorna sekcija KUD-a »Medulin« — Medulin
10. DALA BIN TI SRCE	KUD »Mate Balota« — Pula
11. BALUN	KUD »Mate Balota« — Pula
12. BILE JESU TRI SESTRICE	Andelo Terlević, Milan Terlević i Elio Babić — Seline
13. FRAGMENTI ISTARSKIH MOTIVA	Petar Bugarin, vidalice — Mugeba
14. ČA JE ŠČAPONIC	Marija Ocvirk i Ivan Herak — Poreč
15. SVIRKA NA VIDALICAMA	Dinko Janko — Zgrabljčić
16. SAZRILA JE ŠENICA BILICA	Nevija Knapić i Aldo Knapić — Poreč
17. NE PITAN TE TVOJE MAJKE DOTU	Ana Brljavac — Brljavci i Cvetka Mikac — Brest (pod Zbevnicom)
18. STARINSKA MAFRINA I POLKA	Anton Šćulac, violín, Josip Šćulac, klarin i Anton Paladin, bajs —
19. GORA SE SA GOROM RAZGOVARA	Grupa »djevojaka iz Lanišća
20. BALUN	Melita Živolić, mih — Kanfanar
21. BALUN	Folklorna grupa Osnovne škole »Vodnjan« — Vodnjan
22. SVIRKA NA SOPELAMA	KUD »Mate Balota« — Pula
23. KATERINA DOBRA ŽENA BILA	Marija Rabar i Anton Jeromela — Rovinjsko Selo
24. SVIRKA NA ŠURLAMA	KUD »Cere« — Cere
25. SU QUEL MONTE CHIARO	KUD »Cere« — Cere
26. BALON	KUD »Cere« — Cere
27. FRANCE I LJANA	Marija Kalčić, Jure Kalčić i Jakov Santaleza — Raša
28. MALA MOJA LEPE SU OČI TVOJE	Lina Ružić, Miro Tenčić i Nini Juričić — Topid
29. LABINSKI TANAC	Franko Kos, sopela i Ecio Kos, meh — Kosi
30. SI VETRI PUŠITE	Jakov Lazarić, Anton Beučić i Dinko Miletić — Martinski
31. SKITAČANKO MLADA	Silvano Fonović, Milio Fonović, Luce Fonović, Andelo Dobrić, Antica Dobrić, Josip Vlačić i Renato Rajković — Skitača
32. LABINSKI TANAC	Folklorna grupa RKUD-a »Rudar« — Raša
33. ZIBALA JANE	Milan Milotić i Andelo Milotić — Pužari
34. STARINSKI VALČER I POLKA	Ivan Matković, violín — Krpani i Šandro Bolterštajn, bajs — Bijančići
35. DOLETI TIČICA	Zorko Guštin i Vjekoslav Grubiša — Pazin
36. POLKA	RKUD »Roženice« — Pazin

Izvor: Državni arhiv u Pazinu, HR-DAPA-829, Slavko Zlatić, 1917/1993, *Ostali programi smotri*, kutija 46.

Prilog br. 6. – Program „51. Smotre narodne glazbe i plesa Istre“:

51. SMOTRA NARODNE GLAZBE I
PLESA ISTRE

BUZET, 10. rujan 2016. u 16 sati

PROGRAM:

1. MANTINJADA - vela i mala sopela -
Vilim Vojić i Dalen Načinović
PODIZANJE ZASTAVE
2. UVODNA NAJAVA VODITELJA -
Mirjana Pavletić i Vladimir Pernić
3. POZDRAVNI GOVORI I OTVARANJE
SMOTRE
Siniša Žulić - gradonačelnik Grada Buzeta
Valter Flego - župan Istarske županije
4. ČA JE ŠĆAPUNIC - kanta Josip Trošt,
Nevija Kožljan Broskvar, Vladimir
Kožljan, Tedi Trošt i Nevija Kožljan
Mišan
5. SVIRKA NA SOPELICU -
Drago Draguzet
6. MEDULINSKI BALON - ples
DKUS "Mendula" Medulin
Pratnja na mihu: Darko Privrat
7. STARINSKI BALUN - svirka na vidalice -
Robert Krbavac
8. OŽENI SE OŽENI, ZA KOJEGA
JUNAKA - kanta
Rudi Diković i Cvitko Kliba
9. TAMO DOLE POKRAJ PUTA - kanat uz
roženicu
Željko Perković i Mauricio Mirković
10. KRŠONSKI BALON - ples
KUD "Ivan Fonović Zlatela" Kršan
Pratnja na meh i sopele: Zoran Karlić,
Đordano Višković, Nenad Fonović,
Vilim Vojić i Dalen Načinović
11. TARANJKANJE UZ MIH - Željko
Glavaš
12. BALUN - ples
KUD "Rakalj" Rakalj
Pratnja na sopele i mih: Ivan i Marko
Valić i Mateo Blašković
13. SPELJANJE - svirka na malu i veliku
roženicu
Erik Žagrić i Mihael Glavaš
14. SVE SPOD MI RAKLJA SELA - kanta
Cvitko Brgić, Nevija Gregorinić,
Klaudio Knapić i Ljiljana Miloš
15. STARA POLKA - ples
KUD "Uljanik" Pula
Pratnja na šurlama: Robert Krbavac
16. TRADICIJSKE PJESME I PLESovi
AUTOHTONIH TALIJANA ISTRE
A la longa, A la pera, Sotto le pive,
La forlana
FOLKLORNA SKUPINA ZAJEDNICE
TALIJANA "Armando Capolichio"
Galižana
17. MANTINJODA OD ZLATELI - svirka
na malu i velu sopelu
Vilim Vojić i Dalen Načinović
18. ZNAŠ TI MILA - kanta
Rafaela Blažina i Adrijana Miletić

19. LABINSKI TANAC - ples
RKUD "Rudar" Raša
Pratnja na mehu i maloj sopeli: Lari
Višković i Đino Bučić Barilić
20. ONO MI LIŠĆE - kanta
Paula i Franko Kos i Bruno Matošić
Balota
21. SVIRKA NA ŠURLE - Rafaela Blažina
22. BALUN - ples
KUD "Dvigrad" Kanfanar
Pratnja na mih - Luka Batel
23. SVIRKA NA DVOJNICE - Josip Bepi
Miletić
24. STARINSKA RAŠPA POD MEH - svirka
- Lari Višković
25. CERANSKI BALUN - ples
FD "Cere" Cere
Pratnja na velu i malu roženicu:
Kristijan Rudan i Goran Starčić
26. DA BI SE IVE OŽENI - kanta
Vilim Vojić, Dalen Načinović i Zoran
Karlić
27. STARINSKI TANAC POD MEH - svirka
- Adrijana Miletić
28. TARONJKANJE POD MEH - Remiđo
Batelić i Serđo Mikuljan
Đino Bučić Barelić - meh
29. BARBANSKI BALON - ples
KUD "Barban" Barban
Pratnja na mihu: Mihael Glavaš
30. RODILA LOZA GROZDA DVA - kanta
Marija i Milan Kranjčić
31. ŠALTIN "MACUL" - svirka
Gunjci "Kvartet Forteca" Marušići
32. STARA POLJKA - ples
KUD / SAC " PLESARIN" Rovinj
Pratnja na roženicama: Klaudio i
Mladen Radolović
33. POŠLA MALA PRIKO MORA - kanta
Dordano Sirotić, Dorijana Legović,
Katja Sirotić i Anđelina Banko
34. MAZURKA - ples
KUD "Matko Laginja" Sv. Lovreč
Pratnja na vijulinu, klarinu i bajsu:
Petar Njegovan, Darko Hrastovčak i
Željko Farkaš
35. ŠTO SI ZVIZDO ZA GORE DELALA -
bugarenje
ŽVS " Jažulice" Lanišće
36. ISTARSKI MOTIVI - sopnja na ćićsku
tamburicu
Kazimir Miro Šverko
37. OJ, IVANE - kanta
Noel Šuran i Kristijan Vicel
38. BALUN SREDIŠNJE ISTRE - ples
FD "Pazin" Pazin
Pratnja na mih: Marko Pernić
39. SPUŠTANJE I PRIMOPREDAJA
ZASTAVE
40. ODJAVA

Voditelji programa
Mirjana Pavletić i Vlado Pernić

**52. SMOTRA NARODNE
GLAZBE I PLESA ISTRE**

SVETI LOVREČ,
12. kolovoza 2017. u 20 sati

PROGRAM:

**- tradicionalno podizanje zastave
Smotre**

1. **Mantinjada**, svirka na velike i male roženice (sopela) Mario Percan i Željko Percan – Rakalj

- obraćanje domaćina i otvaranje smotre



2. **Usrid mora** (kanta) – Jože Galant (Žminj) i Frane Šugar (Sutivanac)

3. **Kud i kamo bjondo moja** (kanta) – Đordano Sirotić, Diana Banko, Dorijana Legović (Rajki)

4. **Balon** (ples) – KUD „Ivan Fonović Zlatela“ (Kršan) svire Viliam Vojić, Dalen Načinović i Nenad Fonović



5. **Svirka na mih uz taranjkanje** – Željko Glavaš (Bičići)

6. **Svirka na šurle** – Rafaela Blažina (Vinež)

7. **Goro moja** (kanta) – ženska vokalna skupina „Jažulice“ Lanišće



8. **Luce o Luce** (kanta) – Marija i Milan Kranjčić (Žminj)

9. **Labinski tanac** – svirka na meh Adrijana Miletić (Mala Čamparovica)

10. **Rovinjski balun** (ples) – folklorna grupa KUD-a „Uljanik“ (Pula)



11. Tradicijske pjesme i plesovi autohtonih Talijana Istre ZT „Armando Capolichio“ Galižana
- **A la pera, a longa e zota le pive** (pjesma)
- **La forlana** (ples)



12. **Majka je maru priko mora dala** (kanta) – Josip Trošt, Vladimir Kožljan, Nevija Kožljan Broskvar, Tedi Trošt, Nevija Kožljan Mišan (Barban)

13. **Starinske svirke balona na dvojnica i sopelici** – Josip Miletić Jureš (Paradiž)

14. **Labinski tanac** (ples) – RKUD „Rudar“ Raša, na meh Lari Višković, malu sopelu Đino Bučić Barilić



15. **Cviće mi polje pokrilo**, svirka na šurle – Janko Dinko (Sv. Lovreč)

16. **Tri su rane** (konta na tonko i debelo) – Paula i Franko Kos i Bruno Matošić (Kapelica-Baloti)

17. **Barbanski balun** (ples) – KUD „Barban“ Barban, na mih sviri Mihael Glavaš



18. **Knd an jo tire intreoabt** (Kad san ja tebe pita) – kanta grupe FD „Žejanski zvončari“ Žejane

19. **Dela Jurine prla Štipe** (Od Jurinovich do Štipetovich) – kanta grupe FD „Žejanski zvončari“ uz pratnju cindre, svira Rade Cvetko Doričić (Žejane)



20. **Svirka na pastirsku sviralu** – Drago Draguzet (Pula)

21. Daj mi mala ča si obećala (kanta uz roženicu) – kanta Željko Perković (Smoljanci) na roženicu sope Mauricio Mirković (Kuići)

22. **Balun** (ples) – folklorna grupa KUD-a „Mate Balota“ Rakalj, na mih Mihael Glavaš



23. **Rašpa na meh** – sope Lari Višković (Brovinje)

24. **Medulinski balun** (ples) – DKUS „Mendula“ Medulin – na mih svira Darko Privrat



25. **Starinski balun** – svirka na duplice, Danijel Vitasović (Pula)

26. **Nabrujat pod meh** – Remiđo Batelić, (Sv. Bartul) Serđo Mikuljan i Đino Bučić na meh (Bartići)

27. **Stara polka** (ples) – folklorna grupa KUD-a „Pazin“ Pazin, pratnja Gvido Fabris (bajs) i Marko Pernić (vijulin)



28. **Sazrela je pšenica** (konta na tonko i debelo) – Rafaela Blažina i Adrijana Miletić

29. **Mafrina** (svirka) – gunjci Marko Pernić (vijulin) Gvido Fabris (bajs), Toni Šošić (klarinet)

30. **Balun** (ples) – folklorna grupa KUD-a „Matko Laginje“ Sv. Lovreč, na mih sviri Lolita Njegovan



31. **Spuštanje i primopredaja zastave**

Odjava

Voditeljica programa: **Tatjana Ljubešić**

Izvor: Goldin, Privatna foto-arhiva, 2017.

9 Sažetak

Folklorna baština ima veliku važnost za društvo u današnje vrijeme, gdje se pridaje važnost narodnim instrumentima, plesovima, pjevanju i nošnjama. Folklor se počeo gubiti i nestajati još u 20. stoljeću, no tada se javljaju osobe kao što su Slavko Zlatić, Ivan Matetić Ronjgov i Renato Pernić koji se trude proučavati, sakupljati i oživjeti istarsku tradicionalnu glazbu i ples. To se oživljavanje manifestiralo s pojavom „Smotre narodne glazbe i plesa Istre“ 1966. godine, a pored Centralne smotre postoje lokalne smotre i specijalizirane smotre. Kroz analize uočavaju se sličnosti i razlike smotri u njihovom početku i danas.

Oživljavanje i očuvanje folklor se manifestira kroz projekte „Erasmus Intenzivni program – Tradicijsko u Alpe Adria Regiji: Lokalno za Globalno (TAARLoG)“, „Zavičajna nastava Istarske županije“ i „Arhiv Renato Pernić“. Navedeni projekti približavaju tradiciju suvremenom društvu, pretvaraju ga u institucionalizirani oblik očuvanja folklor te kroz digitalizaciju snimki približavaju folklornu glazbu široj javnosti.

Za održavanje tradicije, djelovanje KUD-ova postalo je od izuzetne važnosti. Razvoj folklor se manifestira i kroz rad s djecom unutar škola ali i izvan nje baveći se folklorom i aktivno sudjelujući na smotrama ako što su: „Mala smotra folklor Istarske županije“, „Fažanski tanac“ i „Novigrad u folkloru“. Od ispitanih 46 osnovnih škola Istarske županije, u 27 škola aktivno se provode aktivnosti folklor. Svako uključivanje mladih u očuvanju vlastite tradicionalne baštine rezultira pozitivnim pomakom.

Ključne riječi: tradicijsko glazbovanje u Istri, folklorna baština, smotra narodne glazbe i plesa Istre, folklor i djeca

10 Summary

Folklore heritage is of great importance in modern day, because the folk instruments, dances, singing and clothing are emphasized. The folklore began to disappear in the 20th century, but then people such as Slavko Zlatić, Ivan Matetić Ronjgov and Renato Pernić started to study, collect and revive Istrian traditional music and dance. The revival resulted in the establishment of the *Traditional Istrian music and dancing festival* in 1966 and alongside the Central Festival, local and specialized festivals are also held. Analyzing the program of the festivals, the similarities and differences between the first and the most recent festivals are notable.

The revival and preservation of folklore is manifested through the projects such as: *Erasmus Intenzivni program – Tradicijsko u Alpe Adria Regiji: Lokalno za Globalno (TAARLoG)*, *Zavičajna nastava Istarske županije* and *Arhiv Renato Pernić*. These projects bring the tradition closer to the contemporary society, transform it into an institutionalized form of folklore preservation and through digitalization of audio recordings they bring folklore music closer to the general public.

In order to keep the tradition alive, the activities of Folklore Societies have become of the utmost importance. Folklore development is manifested through working with children in schools and in Folklore Societies. Children show their active participation in festivals designed for them such as: *Mala smotra folkloru Istarske županije*, *Fažanski tanac* and *Novigrad u folkloru*. The survey has shown that out of 46 elementary schools in the Istrian County, 27 schools actively carry out the folklore activities. Any involvement of young people in the preservation of their own traditional heritage results in a positive shift.

Key words: traditional music-making in Istria, folklore heritage, traditional Istrian music and dancing festival, folklore and children, projects